

DISSERTATIO
DE VARIIS
HERPETUM SPECIEBUS;

Causis, symptomatibus, morbis ab herpeticâ lue oriundis; & remediis expugnandæ cuilibet affectioni herpeticæ idoneis,

Duplici præmio donata ab Ill. Med. Lugdun. Collegio subsequentes quæstiones annis 1773, 1775 tractandas moventi his verbis :

» Quelles sont les différentes espéces de Dartres? » Quels en sont les différens principes? A quels symptômes peut-on reconnoître le vice dartreux? Quelles » sont les maladies qui en dépendent? Comment com- » battre ces différens principes dans leurs différens états? »

Auctore H. F. A. DE ROUSSEL, Medicinæ Professore in Academiâ Cadomensi.

CADOMI,

Apud JOANNEM-CLAUDIUM PYRON, solum Universitatis Typographum.

M. DCC. LXXIX.

DE HERPETE.

EX innumeris ægritudinibus, quibus est obnoxia gens humana; herpete nulla frequentior, molestior nulla, nulla vitæ magis insidiosa. Vasta quidem auxiliorum herpetibus expugnandis idoneorum seges in ærariis Medicantium reponitur. Verùm historia morbi vocibus incertis modò contexta, modò manca; observationum, quibus in eradicandis vel refringendis herpetibus, artis aut naturæ conatus elucescunt, indigesta divisaquè moles; varia Medicorum de variis herpetum speciebus, causis & curatione systemata non leves arti remoras intulerunt. Sensit Ill. Medicorum Lugdunensium Collegium quantùm studiosis & vasta Medicinæ castra nondùm emensis inserviret opusculum, in quo macularum herpeticarum ortus, phases & exitus ordinarentur. Operis dignitate motus, laborum primitias huic adimplendo lætus consecravi: proprias observationes mente sincerâ proposui: ab aliis visa & utiliora, quantùm æstimare & colligere potui, diligenter selegi: cutis, excretionum cutanearum historiam; cum corporis humani penetralium defecatione sympathiam breviter tradidi: varias herpetum imagines cum nominibus adumbravi; & Medicis quorum observationes vel consilia mutuatus sum, debitum honorem per-

ſolvi : eorum obſervationibus adſtructas herpetum cauſas, diagnoſim, & prognoſim delineavi ; ordinemquè medicaminum huic vel illi herpeti debellando magis idoneorum aſſignavi : præcipuas in curatione variarum herpetis ſpecierum cautelas propoſui : vana ratiocinia, ſyſtemata, leves errores reticui. ... negotiis implicitus, temporis anguſtiâ coercitus, librorum operi perficiendo opportunorum penuriâ impeditus, at Ill. Academiæ incitamentis percitus : diſſertationem, quam vovet utilitati publicæ juvenilis, necdùm firma manus, lubens exhibeo. Benignè excipiatur & in Reipublicæ commodum vertat, quid votis noſtris addendum ſupererit ?

CAPUT I.

De Cute & vario Cutis usu.

SECTIO I.

De Cute & ejus functionibus.

SECTIO II.

De Sympathiâ excretionum.

CAPUT II.

De Herpete.

SECTIO I.

De Herpetis nomine.

SECTIO II.

De Herpetis speciebus.

CAPUT III.

De sede, causis, diagnosi & prognosi variarum herpetis specierum.

SECTIO I.

De Herpetum sede.

SECTIO II.

De Herpetum causis.

SECTIO III.

De Herpetum diagnosi.

SECTIO IV.

De Herpetum prognosi.

CAPUT IV.

De variarum Herpetis specierum curatione generali.

SECTIO I.

De Remediis internis.

SECTIO II.

De Remediis externis.

CAPUT V.

De speciali Herpetum curatione.

SECTIO I.

De Herpetum Prophylaxi.

SECTIO II.

De curatione Herpetum particulari.

SECTIO III.

De Methodo sibi relictos Herpetes reprimendi.

» *In unaquâque humoris motione considerandæ veniunt partis præstantia, robur naturæ, integra depositio aut transmissio; termini à quo, ad quem; spatium, seu medium, per quod transpositio illa fit; conferentia, tolerantia & humoris commoti quantitas, qualitas & permanentia in parte ad quam transmissio facta est.* » Luc. Tozzi in Aphorismor. Hypocratis, Sect. VI. Aph. XXV. p. 199.

CAPUT PRIMUM.

De Cute & vario ejus usu.

SECTIO PRIMA.

De Cute & ejus functionibus.

I. OMNIBUS & singulis humani corporis organis suus est partium ordo & nexus, sua vis, suum officium, suaquè & mutua omnium consensio.

II. Omnibus & singulis humoribus sua datur indoles, suus organa decurrendi modus, suum ad perennitatem animalis œconomiæ ministerium.

III. Ut evolvatur, crescat, stet corpus; rore nutritio sustentari solida necessum est. Hujus elaborationi navant operam sita variis in corporis partibus viscera. Os alimenta parat. Horum succos & feces extricat alimentaria fistula. Manans exindè nutritia materies, liquorum heterogeneorum undis conspurcata stillat in sanguinis oceanum. Repetitis incuneanda vasorum ictibus, in exilissimos canalium mæandros labitur. Cum ultimos tangit elaborationis gradus, ad omnes & singulas corporis partes æquè distribuitur, alienis hùc & illùc expurganda particulis. Recrementorum pars major per insita vasorum parietibus emunctoria & porulos è vasis rubris ablegata, aut cutaneis exsudatur ductibus, aut per urinæ vias, intestinalem-vè fistulam eliminatur.

IV. Cutis est corporis involucrum filis vasculosis & brevibus laminis intricatis, arctè cohærentibus stipatum. Densior est exterior illius facies. Interior verò sensim ità laxatur, ut deniquè continuâ degeneratione, cutis in cellulosum textum resolvatur; nec usquàm certi sint utriusque limites (*a*).

V. Etsi vis irritabilis cuti non sit eadem, quæ musculis; nec stimulis obediat; nihilominùs aliquâ vi donatur, sic ut extensa se retrahat, frigore stringatur, rigeat in affectibus animi, &c. (*b*)

VI. Cuticula est involucrum cutis universum; ab aëris injuriis liber; ægrè colliquescens in aquâ; insensile prorsùs; à telâ cellulosâ quadantenùs alienum; sulcis & rugis distinctum; foveolis excavatum; canaliculis & foraminibus instructum; pilis, non in omni tamen regione cutis apparentibus, hirsutum; horum, tubulorumquè exhalantium & inhalantium operâ cum cute revinctum; simplex; planum; in volâ manuum, plantâ pedum, &c. crassius; in mammis, cute capillatâ tenerrimum; in ipsâ facie tenuissimum.

VII. Cuticula medicamentis erodentibus, igne vel aquâ fervente tacta duas in laminas resolvitur. Harum exterior, epidermis propriè dicta, separabilis est in furfures majores minores-vè, aut squamas triplici nonnunquàm ordine sibi impositas.

VIII. Epidermidem Europæorum, exteriorem *reticuli* laminam haùd immeritò diceres; cum *reticulosum corpus* sit coactus mucus in aquâ solubilis; cum *reticulum* in membranam igne, vini spiritu cogi valeat; cum epidermis in *corpus mucosum* arte mu-

(*a*) De Haller, Element. Physiolog. Tom. V. Lib. XII. Sect. I^a. §. II. pag. 3.
(*b*) Idem, ibid. §. 5. pag. 7.

tari possit; cum *reticulum* unà regeneretur, quando cuticula renascitur (*a*).

IX. Ægrè, potissimùm in Europæis, ab epidermide separatur *corpus mucosum*; sic ut plures unam esse utramque substantiam affirmaverint.

X. Ut ut sit, *reticulum* constare videtur infinitâ propemodùm cellularum retis ad instar secum invicem cohærentium serie (*b*). His detinetur liquor mucosus, coactus, qui in Europæis epidermidi, quàm cuti firmiùs adhæret; in Nigritis membranam æmulatur; cutem ab externis corporum injuriis vindicat, atque tactûs violentiam unà cum epidermide moderatur. (*)

XI. Venæ per cellulosam telam subcutaneam plurimæ & notabiles aliquantisper incedunt; eò, quò superficiem illius propiùs attingunt, exiliores.

XII. Arteriarum verò cutanearum trunci breves è musculis emergunt; vadunt in telam cellulosam; inibi surculos dant minimos, numerosos; atque suâ expansione rete constituunt, quod implebat Ruischius, ut cutis ruberet velut inflammata.

XIII. Cum abraditur epidermis, cutis apparet majori ex parte quadantenùs inæqualis, innumeris velut hirsuta granulis vel colliculorum acervis arenulâ minoribus, nunc in ipsâ cutis superficie conspicuis, aliàs altiùs in ipsâ cute reconditis. Hi monticuli succrescunt ex nervosarum fibrillarum (quarum rami majores musculosis è fasciculis egrediuntur) in unam papillam venientium congerie rubris instructâ vasculis ad papillæ basim præcipuè conspicuis. Hæc telâ cellulosâ revincta sic ad apicem papillæ cum nervosis filamentis perveniunt, ut epider-

(*a*) De Haller, ibid. §. XII. pag. 19.
(*b*) Astruc, *Traité des tumeurs, Tom. 1*[er]*. Livre II. page* 234 & 235.
(*) *Sublatâ cuticulâ, cutis nec vestes patitur, nec aëris adtactum.*

midis foramini reſpondeant, & per hanc viam roſcido liquore poſſit expurgari papilla.

XIV. Eò autem exquiſitior eſt ſenſus, quò nuda magis eſt cutis; quò major apparet & numeroſior occurrit in cute papilla, & vice versâ; intereà vividior in ſuperficie cutis; eò & obtuſior, quò magis ab hâc illi recedunt.

XV. Tela celluloſa filis & laminis conſtat vario modo ſecum invicem ordinatis, quarum *juxta-poſitione* & cohærentiis efformantur loculamenta ſeu poruli tùm exhalantes, tùm bibuli (§. 6.). His imbres lymphatici haùd ſecùs ac in ſpongiâ contineri, fluere, circumire, retroagi, hùc & illùc agitari poſſunt... in pleriſque cutaneis regionibus adipe plena; in aliis, & quidem raris macilenta; ubique fermè inſtructa pilorum radicibus, ubique continua, ubique aſpera deprehenditur in toto corporis ambitu.

XVI. Ejuſdem propagines muſculos ſubeunt; muſculorum faſciculis vaginas ſuppeditant; nervos excipiunt; mittunt ductus lymphaticos; vaſa circumdant & pervadunt; viſcera veſtiunt; aliàs eadem altiùs mille rectis tortuoſiſvè permeant tramitibus.

XVII. Sic autem expanditur tela celluloſa, ut quæ versùs abdominis ambitum deprehenditur, muſculis incumbat abdominalibus; hos penetret; abdominis viſcera veſtiat, & mittat laminas in jecoris, aliorumvè viſcerum penetralia.... tela celluloſa thoracis ſubcutanea det muſculis intercoſtalibus vaginas; exindè pulmones veſtiat; in iiſdem inſeratur; ad bronchia ipſa & circumjacentia organa expandatur.... tela faciei ſubcutanea membranam pituitariam conſtituat; cranium ſubintret; cerebrum ipſum pervadat.

XVIII. Diſtinctis cameris organa prædicta reſidere diceres; ità tamen ut corporis à dextris & ſiniſtris

telâ cellulosâ ſeparati nulla fermè ſit pars, quæ cum remotioribus aliquam non habeat conſenſionem (*a*).

XIX. Variis in telæ celluloſæ regionibus hoſpitantur folliculi membranacei, rotundi; ſimplices; rubris vaſculis inſtructi; quorum longis ductibus, qui cum epidermidis porulis ſunt contigui, liquor eructatur blandus, lentus, oleoſus, inflammabilis; qui preſſâ cryptâ funditur in cutem, capillos oblinit & in aëre ſiccatur in ſquamas.

XX. Aliud unguen ductilius, ſiccius, album, *paſtaceum, in vermiculos figurabile* fluit ex glandulis (*b*) quæ reperiuntur ſub oculis, in genis, labiis, naſo, naribus, externis auribus, cervice, dorſo, areolâ mammæ, ano, clunibus, perinæo, pudendis, ſcroto, pube, genubus, ſcapulis.

XXI. Oleoſum utrumque recrementum quod inunctioni cutis non parùm inſervit, cum inſenſili perſpiratione ſenſim de corpore ſubducitur.

XXII. Ex rubrorum vaſorum porulis effluit vapor roſcidus, muco nutritio & partibus heterogeneis imprægnatus (§. 3.); ac effunditur in telam celluloſam (§. 15.). Pars illius coaleſcit cum fibris; altera corporis ambitum appellit, cutem permeat, atque per patulos ejus meatus & epidermidis porulos indeſinenter avolat, aquoſa magis ubi chylus effunditur in humorum oceanum; minùs, ſalibus nonnihil feta, dùm abſolvitur *hæmathoſeos* opus; copioſior, craſſior, ſalibus & fecibus magis conſpurcata (licèt ipſo ſudore longè ſubtilior) ubi coctio chyli ſemel peracta eſt.

(*a*) Legatur Cl. de Bordeu, *Tiſſu muqueux*. §. XLIV. & ſeq... Conferatur cum Bagliv. de Fibr. motrice. Cap. V. pag. 272.

(*b*) De Haller, ibid. §. XXI. pag. 39. & ſeq.

SECTIO II.

De Sympathiâ excretionum.

XXIII. Quemadmodùm uberior in toto corporis ambitu, sic parcior in ipsis visceribus per poros eorum inorganicos absolvitur insensilis perspiratio *(a)*. Utraque secum invicem aliquam habet communionem : aqua enim in abdomen injecta peritonæo sorbetur ; aut missa per abdominis arterias, per omnem viscerum abdominalium superficiem eructatur ; & vice versâ, ex intestinorum & ventriculi parietibus, liber aquæ datur aditus in abdominis cavum *(b)*. ... Eadem fermè de cæteris visceribus haùd immeritò diceres.

XXIV. Variis observationibus adstrui potest ista lymphaticorum succorum in cutem ac viscera circuitûs communio. Quò parcior enim est insensilis perspiratio cutanea ; eò, ut stet illibata sanitas, uberiùs effluere debent urinæ, intestinorumvè liquores ; & vice versâ, quò copiosior erit insensibilis perspiratio, eò parciora videbuntur cætera corporis recrementa : sic suppressam cutis perspirationem diarrhæa sequebatur *(c)* : sic imminutâ insensili perspiratione, urinæ augentur, vel salivatio succedit *(d)* : sic, quæ movent urinas aut alvum, minuunt insensibilem perspirationem *(e)* : sic salivam ciet hydrargyrosis, aut alvum emovet *(f)* : sic vomitus succedebat hydrargiro cuti imposito *(g)* :

(*a*) Abr. Kaw. de Perspiratione. N°. 562.
(*b*) De Haller, Elem. Physiol. Tom. VI. Lib. XIX. pag. 343. & seq.
(*c*) Rivin. de Morb. Æsophag. pag. 7. Robinson, &c.
(*d*) Gorther, de Inf. perspir. pag. 145.
(*e*) Rye, pag 288.
(*f*) Zeller, Docim. Vini lythargirizat. pag. 18.
(*g*) De Haller, Elem. Physiol. Tom. V. pag. 80. & seq.

ſic viſcera ſuis ſordibus expurgata cutaneis affecti-
bus auſam ſuppeditant : ſic varii viſcerum morbi
ſubſequuntur ulcerum cutaneorum retropulſionem :
ſic humores ab ulcere ad alvum devenerunt ; ab
alvo in ſudores ; hinc in lacrymas ; indè in ſali-
vam ; denuò in alvum, deniquè ad cutem redie-
runt *(a)*.

XXV. Quò magis expeditus eſt ſanguinis intrà
vaſa motus ; quò patentiores ſunt, qui hiant in va-
ſorum parietibus poruli ; hòc, cæteris paribus, ube-
riùs exſudatur ſanguinis ſerum ; eò copioſiores
lymphatici liquores in telam celluloſam depluunt.

XXVI. Intereà corpus otio ſegni torpeat ; aurâ
frigidiore ſtringatur excalfactum corpus ; affectibus
animi nonnullis torqueatur homo ; vel ratione quâ-
libet obſtipentur cutis ſpiracula ; minuetur inſen-
ſilis perſpiratio ; cutanei liquores aut aliò corriva-
buntur (§. 24.) ; vel in textum cutis celluloſum
irruent, leucophlegmatiamquê dabunt alioſvè mor-
bos ; vel intrà cutem & epidermidem effuſi, ve-
ſicas excitabunt, inibi, donec excernatur aut re-
ſorbeatur humor, permanentes.

XXVII. Ex adverſo ſit mollis & laxa cutis :
pateant ejus ſpiramenta : cutem ambiat aër calidior :
potu tepido, leviter ſtimulante ſuſcitentur cordis
vires ; nec inane ſit corpus ; tùm ampla ſeri copia
veniet in telam celluloſam uſquequàque corporis
expanſam, uberiùs, potiſſimùm inter corporis
exercitia mittentur ad cutem imbres lymphatici ;
validior erit ſanguinis motus in cutem ; compri-
mentur cryptæ cutaneæ ; tincta liquore oleoſo
perſpiratio inſenſibilis ubertìm eliminabitur ; ſudore
diffluet cutis.

XXVIII. Sudor in homine ſano fluidus eſt, viſci-

(a) De Gorther, Edit. II. pag. 175.

dulus, inodorus, saporis subsalsi; varii tamen odoris pro variis ingestis; pro diversis ætatibus; temperamentis; pro variis cutis regionibus in quibus vel sola, vel sebaceo lentore imprægnata lympha excernitur.

XXIX. Licèt minorem, quàm urina, secum importet acrimoniam sudor; attamen analysi chymicæ subjectus analoga lotio dat elementa (*a*).

XXX. Si seorsim à sudore, inquit Cl. Lorry (*b*), sordes omnes impetu circulationis ad cutem delatas eraseris, & in aquâ solveris, turbida quidem illa primùm fiet; *mox sedimenti formâ ad fundum, puris instar, miraberis quanta copia partis solidioris detrudatur.*

XXXI. Non solas partes oleosas secum rapit insensilis perspiratio larga, verùm & ipsa salia & elementa terrena, quibus hyeme potissimùm conspurcata videtur urina; sic ut nonnullis arenulæ cum sudore prodierint (*c*), aut strigæ salinæ de cute detersæ fuerint (*d*).

XXXII. Nequè solummodò per prædictas vias liquoribus excrementitiis expurgantur sanguis & alibiles succi; sed etiam per ductus hepaticos pars magna recrementorum ablegatur... oleum ex omento & mesocolo in *venam portarum* effundi constat experimentis Malpighianis .. alkalinei vapores abdominalium viscerum fecibus alvinis emolliendis inserviunt; partim corporis peripheriam appellunt; imprimis verò utiquè resorbentur & sanguini ad Portas redituro adduntur (*e*).

XXXIII. Sanguinem *parte suâ colorante*, mole-

(*a*) De Haller, Elem. Phys. Tom. VI. Lib. XII. Sect. II. §. II. p. 48.
(*b*) Introduct. ad Sanctorii Med. Stat. de ponderat. pag. 23. & 24.
(*c*) Schurig. Lytholog. pag. 235.
(*d*) Bohnius, Circul. Anatom. Progymn. XV. de Sudore, pag. 104.
(*e*) De Haller, Elem. Physiol. Tom. VI. Lib. XXI. pag. 436.

culis salitis, terrenis & aqueis in hepate purgari necessum est. In hoc lento movetur progressu. Portionem ejus defecatam excipit vena cava: partem aliam combibunt jecoris ductus lymphatici; sordes & recrementa ducunt canales bilarii: bilis in duodenum influit: acritate suâ sollicitat alimentariæ fistulæ motum: subactis immixta cibis acidum occurrit chymum *(a)*: hic vires suas in bilem exerit: cogitur bilis: hujus pars glutinosa cum terrenis moleculis ab aquâ bilis alkalineâ separatur: hæc solvit chymum, cujus in mixturâ subacidus evadit sapor: illa fecibus adjungitur & de corpore subducitur.

XXXIV. Maximam habet relationem cum cæterorum recrementorum evacuatione bilis excretio. Quò validior enim est sanguinis impetus; hòc uberiùs dissipantur lymphatici liquores: hòc, cæteris paribus, uberior, acrior, magis adusta bilis excernitur.

XXXV. At quò magis turgent in bile glutinosa, terrena elementa; hòc eadem spissior, lentior, magis iners evadit, & eò faciliùs in jecore moram trahit, quò plures causæ, omnes aut singulæ seorsim ipsi vias in intestinalem fistulam præcludunt.

XXXVI. Cum excrementa biliosa fluctuant in jecore, nec torpet *vis vitæ*; adsunt *meatuum libertas & fluidorum mobilitas*, fex biliosa varios subit tramites: nunc ex ductibus hepaticis vadit in venam cavam ubi via panditur *(b)*; & exindè sanguinis oceano abrepta mittitur ad omnes & singulas corporis partes: nunc ex ductibus bilariis funditur in telam jecoris cellulosam, & exindè labitur *(c)* in

(a) De Haller, ibid.
(b) Idem, ibid.
(c) Swietenius, Comm. in Aph. Boerrh. Tom. III. pag. 500.

abdominalia viſcera eodem textu celluloſo coopertâ: nunc in thoracis organa (*a*): nunc ex ipſo jecore funditur in cutem, in quâ labes inurit graviores, levioresvè pro circumſtantiis; *ordinaria eſt* enim, ut Bianchi verbis utar, *bilis excretionis cum inſenſibili perſpiratione cutis improportio.*

XXXVII. Quamdiù ſua ritè conſtitutis organis datur libertas, nec elangueſcit *vitæ vis*; quamdiù ſuis recrementis ritè purgantur ſanguis & alibiles ſucci; tamdiù ſuffulta conſtanti ſolida inter & fluida æquilibrio ſanitas illibata remanet.

XXXVIII. Verùm obturentur cutis, aliorumvè viſcerum emunctoria, nec una excretio gerat (24) vices alterius; excrementa deteriorem morâ comparabunt indolem; atquè, niſi viâ quâlibet extrudantur, diverſa corporibus infligent vulnera.

XXXIX. Diverſus morborum apparatus, phænomenorumquè morbos concomitantium ſeries maximè ſequuntur organi læſi conditionem & ſunt affectuum cauſis, *naturæque viribus proportionales...* Hinc eſt quòd morbi germina modò graviores, modò leviores inferant ſtrages; nunc protinùs evolvantur, nunc diù deliteſcant in corporibus antequàm ſuis manifeſta ſignis appareant.

XL. Hujus aſſertionis exempla ſuppeditant morbi cutanei, eò quidem frequentiores, quòd natura dùm nobiliora tueri videtur organa, ſæpè ſatagat verſùs ignobiliora mittere morbi fomitem: quòd cutis textus mollis, meabilis, vaſorum multitudine diſtinctus (*b*) faveat raptui recrementorum ex corporis penetralibus ad omnem ejus ambitum, &c.

XLI. Idea igitur uniuſcujuſque cutis affectûs ex

(*a*) Nonnunquàm flavedo in thoracem penetrat. Morgagnus, Epiſt. Anat.

(*b*) Galenus de morb. cauſis, Cap. VI.

illius

illius conditione, vario causarum confluxu, fluidorum indole, & ex his omnibus sobolescenti phœnomenorum agmine potissimùm æstimanda venit. Hæc omnia disquirenda sunt de herpete, cujus characteres antequàm evolvamus, pauca de herpeticarum affectionum nomenclaturâ præmittamus.

CAPUT II.

De Herpete.

SECTIO I.

De Herpetis nomine.

XLII. DE cutis ulceribus & affectibus pustulosis adeò confusè differuerunt Barbari, Græci, & Latini; varias adeò voces usurpârunt (*a*); eorum species constituerunt adeò perturbatas: symptomata nunc aliquot omisêre: nunc affectionum exitus reticuerunt: aliàs pares curandi methodos in disparibus ægritudinibus commendârunt (*b*), ità ut quid sit hic vel ille cutis affectus; quo pacto discernatur ab altero; quinam sit ejusdem exitus, quænam admittenda curatio, ex illorum operibus determinare non parùm sit operosum, nec immeritò Langius exclamaverit (*c*): » Utinam ne quis nisi » propria inventa & à se experta conscribere au» deret! Nec enim salutares herbæ cum noxiis

(*a*) Sam. Haffenrefferus de cut. affect. Lib. 1. Cap. 13. pag. 91. Gabr. Fallopius de ulceribus Cap. 9. fol. 8, & seq. Steph. Blanchard instit. chirurg. Cap. 26. pag. 450.
(*b*) Nic. Leonicenus de morbo gallico Liber, fol. 120.
(*c*) Epistol. Med. LIV. pag. 254.

„ mixtæ fuissent, nec omnia apostematum genera „ & curæ cum nominibus magno mortalium peri„ culo confunderentur... » Vitium ejusmodi vitabitur traditâ, quàm accuratiùs fieri poterit, herpeticorum affectuum historiâ

XLIII. Cutis admodùm frequens vitium est pustula, *cujus appellatione comprehenditur quidquid rotundo schemate leviter extuberat in cute* (a).

XLIV. Pustularum duplex est genus: ad prius revocantur siccæ quæ nec saniem, nec pus, nec humorem continent: ad posterius humidæ, quæ variæ magnitudinis, varii coloris, variis in cutis regionibus insident; quæ nunc leviter extuberantes superficiem cutis veluti lambunt; aliàs altiùs in cute reponuntur; & omnes humorem tenuem aut crassiorem, fatuum vel acrem nunc gerunt, nunc exulceratæ profundunt.

XLV. Cùm insidet in areâ cutis majore vel minore pustula, vel pustularum magis minùsvè pruriginosarum congeries, quarum basis est rubicunda, acumina verò squamulis furfuraceis, squamosis, crustaceis operiuntur: vel quæ ichorem saniosum, acrem, *vitæ viribus indomabilem* profundit cum cutis asperitate, duritie, pruritu, exulceratione, progressu quasi in orbem; medio, dùm (b) extrema procedunt, sanescente; & habet aliquam latitudinem macula, morbus adest sui generis, *herpes* latino, *dartre* gallico sermone dictus.

XLVI. Primarios apud Græcos vox herpetis nunc latiori, nunc strictiori sensu accipiebatur: echtymata enim (Plinii papulas, seu pistitas eruptiones) nuncupabant, seu *magnos herpetas*, omnes tumores

(a) Fernelius de externis corpor. affectib. Lib. 7. Cap. 5. pag. 667.
(b) Jonstonus, de tumoribus ex bile ortis Capit. 2. Artic. 2. p. 276.

in cute sponte florentes, qui magis (a) exulcerationem facerent, quàm tumorem; & herpetas dicebant magnos, vel quià magnum occuparent locum, vel quià cum erosione malignâ contingerent. Hinc morbilli & herpetes propriè dicti ad echtymata revocabantur. Aliàs herpetis nomine donabant omne cutaneum ulcus quod serpendo varias impeteret cutis regiones (b).

XLVII. Ast cum herpetis cujuslibet non eadem constanter haberetur causa; non iidem observarentur characteres; non eadem semper viderentur in cute phœnomena (sic ut variarum herpetis specierum longa foret admittenda series): ideò Græci alia invenêre nomina, quorum ope varias herpetum species designarent.

XLVIII. Qui Græcorum opera de cutaneis affectibus posteà revolverunt; alii tradita huic vel illi cutis affectioni nomina scrupulosè servârunt; alii abjecta Græcorum vocabula proprium in sermonem verterunt; alii, malè intellectis Græcorum vocibus, species herpetum & nomina perturbârunt, sic ut omnis macularum herpeticarum historia Medica nihil aliud esse videatur præter immensum cahos in quo hùc lumina, illùc tenebræ undequaquè sparguntur.

XLIX. Hinc prodiit vasta illa herpeticarum affectionum nomenclatura, quam si decurrimus, herpes genericè sumptus videbitur vocatus *dartre* (c), *dertre* (d), herpes (e), erpes (f), erpel (g), bu-

(a) Manardus, Epist. Med. Lib. 7. Epist 2. pag. 49.
(b) Cardanus de rational. curand. rat. Lib. 2. Part. 2. de nomine morb. & morb. ipso, Cap. 2. pag. 95.
(c) Astruc, *Traité des tumeurs*, *Tome 1. Liv. 2. Chap. 2. page 270.*
(d) Astruc, ibid.
(e) St. Blanchardus, institut. Chirurg. Cap. XV. oper. Med. Tom. II. pag. 442. J. Munnicks, Chirurg. Lib. I. Cap. XIX. pag. 83. Joël, &c.
(f) Fr. Joël, praxeos Med. Lib. X. Sect. III. pag. 545.
(g) Sam. Haffenrefferus de cutis affect. Lib. X. Cap. XV. pag. 108

bas (*a*), fribe (*b*), aormi (*c*), formica (*d*), papula (*e*), lichen (*f*), malum serpens, sarpedo, serpigo, serpens (*g*), *ulcus repens* (*h*), impetigo (*i*), scabies impetuosa, impetes, lepra, psora, &c.

L. Verùm omnis herpes non easdem in cute strages infert. Nunc summam tantùm cutem exedit; modò cutem & cuticulam; aliàs usque ad carnes & ossa ipsa descendit: nunc furfuribus, squamis, crustis obteguntur ulcera herpetica; nunc acerrimo solummodò, modò nullo madent ichore; modò pustulis fixis aut serpentibus exasperata videtur cutis; modò simplex adest epidermidis ulceratio.

LI. Hìnc ex variis herpeticorum affectuum characteribus multæ prodierunt ejusdem morbi species, quarũ historiâ traditâ faciliùs elucidatur herpetis genius.

SECTIO II.

De Herpetis Speciebus.

LII. Herpes furfuraceus, *dartre farineuse* (*k*), *male-dartre* (*l*), papula mitis (*m*), herpes siccus (*n*), lichen mitis (*o*), impetigo sicca, impetigo fur-

(*a*) Manget, Biblioth. Chirurg. Tom. IV. Lib. XV. Cap. IV.
(*b*) Bonnet, Haffenrefferus.
(*c*) Vigier, *Grande Chirurg. des ulceres, Chap. II. de la dartre*, *pag.* 515.
(*d*) Avicenna, Fen. 3. Tract. I. Cap. VI. pag. 113. Paracelsus, Tom. II. Cap. 28. pag. 52. Gordonius, de Apostemat. calidis, Part. I. Rubric. VI. pag. 75.
(*e*) Celsus, Medicinæ Lib. V. Cap. XXVIII. §. 18. Ed. de Haller, I. pag. 359.
(*f*) Galenus de Compos. Med. per gner. Cap. II. Mercurialis, &c.
(*g*) F. Joël, Chirurg. de ulceribus, Vigier, &c.
(*h*) Barchusen, collecta Med. Pract. general. pag. 349.
(*i*) Foesius in Hypocrat. Sect. II. Lib. II. pag. 114. Barbette, Chirurg. pag. 191.
(*k*) Astruc, *Trait. des tumeurs*, ibid.
(*l*) Vigier, ibid. Chap. XIV. *du Mentagra*, pag. 367.
(*m*) Celsus, ibid. Cap. XXVIII. §. 18.
(*n*) Vigo, Blanchardus, &c.
(*o*) Hyeron. Rubeus Ravennas Comm. in Cels. Lib. V. Sect. XVI. XVII. Fol. 216. H. Tryver. Brachel. Com. in eumdem Celsi locum.

furacea (*a*), impetigo (*b*), ſerpigo (*c*), furfur; porrigo levis (*d*), porrigo furfuroſa (*e*), furfuratio Barbarorum (*f*), ptyriaſis quorumdam (*g*), darta (*h*), terna (*i*), &c. iis potiſſimùm in cutis regionibus efflorefcit, in quibus epidermis eſt tenerrima (§.6.), adeoquè in mento & cute capillatâ frequenter occurrit, & multùm æmulatur eryſipelas ulceratum quod ſummam cutem impetit, abſque veſicis abradit, ac in furfures reſolvit (*k*).

LIII. Maculæ, quæ continua eſt, modò rotunda, nunc anguloſa, centrum videtur minùs aſperum: margines verò cum aſperitate & furfuribus magis prominent: cutis eſt paulò quàm in ſtatu naturali rubicundior; ſiccioribus & perexiguis videtur obſita puſtulis aut granulis oculorum aciem fermè fugientibus (*l*), aliquam pruriginem (*m*) & ardorem leviſſimum aliquotiès inducentibus (*n*).

LIV. Herpes furfuraceus modò, quàm primùm obtinuit, ſedem ſervat; modò decidentibus furfuribus evaneſcit; modò ſerpit; lento tamen gradu movetur; etſi vitium rotundum incœperit, eâdem

(*a*) Amat. Luſitanus Curat. Medic. Cent. 11. Curat. 39.

(*b*) R. Morthon de Variol. declinat. Cap. X. pag. 129. impetigo mitis veterum, Amati Luſitani, ibid. pag. 171. Perdulcis, &c.

(*c*) Hercules Locor. Commun. Lib. V. Cap. IV. pag. 313.

(*d*) Nic. Piſo, de Cognoſc. & Cur. morbis Tom. I. Lib. I. Cap. III. pag. 13.

(*e*) Mercurialis de morb. cutan. Cap. VII. pag. 31.

(*f*) Idem, ibid.

(*g*) Vigier, *des malad. de la tête, Chapit.* IV. pag. 495.

(*h*) Riolanus, Encheiridion Anatom. Lib. IV. pag. 300.. *Derbia*, de Vigo *pratique de Chirurgie*, Liv. IV. Tr. II. Chap. XIV. Fol. 192.

(*i*) Caſſius Felix, &c.

(*k*) Cardanus in Aphor. Hypocrat. Sect. V. Aph. XXII. pag. 515.

(*l*) Platerus de ſuperfic. corpor. dolorib. Cap. XVII. pag. 763.

(*m*) Perdulcis, de contagioſis & cutaneis affectib. Lib. XII. Cap. VI. pag. 581. Vigier, &c.

(*n*) Vid. Mercurialem, de morb. cutaneis, Cap. VII. pag. 31, in quo diverſæ de naturâ hujus affectûs opiniones Veterum conferuntur.

ratione procedit in orbem; *eo, quod primùm vitiatum fuerat, sanescente.*

LV. Aliàs, ubi malignior est, citiùs in vicinias expanditur: tota cutis [quod raro tamen evenit; nec nisi semel vidimus] exeditur; túmque ut sæpiùs in herpetem squamosum abit, vel & ægrotantes humorum labe scorbuticâ fœdatos interimit.

LVI. Herpes squamosus, *dartre écailleuse* (*a*), *dartre vive*, Tetter (*b*), herpes humidus, impetigo (*c*) humida, lichen ferus (*d*), impetigo agria (*e*), lichen agrestis, agria papula (*f*), salsus pruritus, prurigo, chrismos (*g*), rubrica (*h*), herpeticum ulcus (*i*), tinea furfurosa, serpigo humida, porrigo humida (*k*), furfuratio cum ulcere (*l*), &c. ea præ cæteris impetit cutis loca ex quibus adeps, serum, gluten uberiùs exhalantur (§. 19. 20. 21. 22.) Hinc in inguinibus præcipuè, scroto, perineo & cute capillatâ; vel & in brachii & genu flexuris solet frequentiùs accidere (*m*).

LVII. Cùm se prodit herpes squamosus, absque tumore vel inflammatione rubet externa cutis: adeò acerbus nunc præcurrit, modò comitatur, modò subsequitur pruritus, ut frictio non sufficiat ad levamen afferendum, sed unguibus partes dis-

(*a*) Astruc, ibid. pag. 271.
(*b*) Allen, Synops. Med. Cap. XI. §. X. pag. 280.
(*c*) Avicenna, &c.
(*d*) Amat. Lusitanus, Curat. Med. Cent. II. Curat. XXXIX. p. 171.
(*e*) Idem, ibid. Marcellus, &c.
(*f*) Celsus, Medic. Lib. V. Cap. XXVIII. §. XVIII. Tom. I. p. 359.
(*g*) Platerus, de doloribus, Cap. XVII. pag. 763.
(*h*) Hyerem. Thriver. Brachel. Comm. in hunc Celsi locum pag. 547.
(*i*) Trincavellius, Consil. Medicinal. Lib. III. Consil. CXIX. Columm. 687.
(*k*) Nic. Piso, de cognoscendis & curandis morb. Tom. I. Lib. I. Cap. III. pag. 13. & seq.
(*l*) Mercurialis, de morb. cutaneis, Cap. VII. pag. 31. 32.
(*m*) Trincavellius, ibid. &c.

cerpi debeant (*a*). Apparet macula lata, continua, rubicunda, ſubaſpera, nec tamen conſpicuis exarata puſtulis, cujus color lividus vel albicans in centro, vividior ac rubicundior ad margines preſſione non deletur.

LVIII Cum fervor cutis adjungitur; exeduntur vaſa quibus cum cute jungitur epidermis: hæc ichore copioſo, peracri, fœtido madens reſolvitur in furfures humidos, ſquamulaſvè ſæpiùs humidas, tenues, lineam circiter latas; quæ, quâ proportione cutem derelinquunt, eâdem novæ atque novæ ipſis ſuccedunt, ac ſimili modo dimittuntur è cute. Talis herpes ſquamoſi humidi nomen retinuit, cujus, ut plerorumque herpetum, ſymptomata (prout non ſemel vidimus) plenâ (*b*), præcipuè creſcente lunâ (*c*) exaſperantur.

LIX. Quamdiù copioſus exſudatur ichor, tamdiù macula videtur humida: ſi verò exſiccantia validèque aſtringentia applicantur; cruſtam ducit, ſed invalidam & mox humoris copiâ deſtruendam (*d*).

LX. Aliàs ſponte ſiccatur, rubicundaquè vel livida tantummodò deprehenditur cutis, nec ichore madida, nec furfuribus deturpata.

LXI. Nonnunquàm, ubi videlicet ichor parciùs exhalatur, ſiccescit epidermis, in ſquamoſos furfures indeſinenter ſecedit; & abraſis ſquamulis, ſubtùs apparet cutis nonnihil aſpera; rubicunda; paulò, quàm in ſtatu naturali, calidior, cum nullo, vel leviſſimo pruritu.

(*a*) Craanen, diſſertatio Phyſico-Medic. de homine, Cap. XLVII. de ſcabie, pſorâ & leprâ, pag. 354.

(*b*) *Maculæ & rubores in puero, eryſipelas in ſene, plenilunio quolibet efflorescebant.* Chryſtoph. Guarinonius Conſult. Med. DXXXII. p. 622.

(*c*) Mem. Natur. Curioſ. Decad. III. ann. IX. obſerv. 205.

(*d*) Manget. Bibl. Chirurg. Tom. IV. de tum. p. n. Lib. XVII. §. 18. pag. 28.

LXII. Quò humidior est herpes squamosus; hòc major observatur humoris acrimonia, fœtor, &c. hòc magis serpit & expatiatur herpes; hòc acerbior est pruritus; qui, cum siccescit macula, solet remittere; exasperari, cum eadem humectatur; evanescere, cum nec squamis nec ichore fœdatur cutis, ast rubore livido suffusa solummodò videtur.

LXIII. Cum acrior est humor, penitùs destruuntur vasa quibus cum cute jungitur epidermis (§. 6): ex rotundâ comparatur angulosa macula; ichor indesinenter impetit vicinias: undè sæpè (quemadmodùm herpes exedens) genua aut collum cinguli more circumdat; ideoquè dicta fuit *collaris* aut *periscelis*.

LXIV. Aliàs humoris acrimoniâ non solùm externa, sed etiàm interna cutis exeditur; ulcus ad ossa usquè nonnunquàm expanditur; & hanc maculam, cum in estiomenum abiit, lichenem agriam (impetiginem agriam Galeni) nuncupant (*a*).

LVX. Talem herpetem & ejus enunciata symptomata non raro sequitur lepra; sic ut nonnulli lichenem ad lepram viam sternere dixerint (*b*).

LXVI. Tùm tota cutis leprosorum ad instar finditur, ulceratur, squamas crustasvè dimittit. Ulceribus externis adjunguntur interna: succedit febricula; noctu imprimis exasperantur dolor, pruritus ac febris; putrido diffluunt tabo corpora; marasmus, insomnia, syncopes, mors presso pede sequuntur.

LXVII. Herpes discretus, *dartre bénigne*, *seu volage* (*c*), ignis volaticus, &c. admodùm fami-

(*a*) Amatus Lusitanus Curat. Med. Cent II. Cur. XXXIX. p. 171. 172.

(*b*) Calmet, *Dissertat. qui peuvent servir de Prolegomènes à l'Ecrit. Sainte*, *Dissertat. sur la lépre*, pag. 569.

(*c*) Astruc, *Traité des tumeurs*, *Tom. I. Chap. X. pag.* 364.

liaris obſervatur apud pueros, ac homines qui variis in Caput defluxionibus ſponte vel arte evaneſcentibus liberantur; & frequenter in facie, rariùs in cæteris corporis partibus deprehenditur.

LXVIII. Inflammata, paululumquè tumida videtur cutis area, cum ardore notabili, nonnihil importuno; cum cutis aliquâ tenſione, cum pruritu, &c. tùm in diem, citiùs, tardiuſvè prodeunt hinc & indè ſparſæ bullulæ, milii grano circiter duplò majores; aſt planæ, nec multùm extrà cutem faſtigiatæ; modò limpidæ, modò citrinæ... referta puſtulis area excoriatur; copioſum exhalat ichorem; cruſtâ cineraceâ vel ſubluteâ tegitur, quâ decidente, ſana, rubicunda tamen apparet cutis.

LXIX. Cum ſola roditur epidermis, tùm evaneſcens herpes diſcretus nulla cicatricis in cute relinquit veſtigia. Ubi verò malignior eſt; ichor acrior, uberior, fervidior in ejus vicinias expanditur; papillas nerveas vellicat; ſanguinis circuitum in ultimis vaſorum propaginibus interturbat: ſimilis oritur inflammatio; prioribus (§.68.) affines oriuntur puſtulæ, quæ ſimiliter diſrumpuntur; verſant ichorem; reſiccantur, cruſtam induunt; ac ſenſim evaneſcunt.

LXX. Cùm ulceratam cutis aream uberior appellit ſanies; dimoventur à cute cruſtæ, quæ hâc ratione, priuſquàm cicatrizetur ulcus, decidunt; nec (jugiter ſtillante herpetico liquore) regenerantur. Herpes diſcretus tunc humidus apparet cum intenſo fervore, acerbo pruritu & cutis ipſiûs ſuperficiei exulceratione. Sic deſtructâ cuticulâ, ſupra cutem ſalire videntur guttulæ liquoris limpidi, adeò acris, ut ſanas partes in quas labitur, ſæpiùs ulceret, ac ſimiliter inficiat.

LXXI. Nonnunquàm ſic efferatur ichoris acri-

monia, ut non ſolùm ſumma cutis, ſed & ſubjectæ partes arrodantur. Tùm nomen ignis volagrii vel agreſtis ſibi vindicat herpes diſcretus jàm ad eſtiomenorum claſſem revocandus.

LXXII. Herpes cruſtaceus, *dartre à croutes* (a), in collo, brachiis & femoribus ſæpiùs erumpit. Ad pili radicem primùm apparet puſtula milio circiter compar magnitudine, quæ ſenſim faſtigiatur; eò magis conſpicua videtur, quò cutis ſubjecta magis inflammatur; & eò citiùs abſque gravi pruritu exulceratur, quò purulentus ichor albicantem ociùs induit colorem. Diſruptâ puſtulâ, liquoris albicantis guttula primùm excernitur; quam citò ſubſequitur ſtillicidium ichoris non raro ſanguine tincti. Intrà diem, ut ſæpius fieri vidimus, exſiccatur ulcuſculum obtegitur, & cruſtâ cineraceâ, vel luteâ; quæ cum ab ichore pabulum indeſinenter accipiat, multùm adaugetur, & ulceris diametrum excedit latitudine, non mollis, non levis, ſed aſpera, ſed craſſa, ſed indurata.

LXXIII. Cum benignus apparet herpes cruſtaceus; citò, quam induerat, cruſtam amittit & evaneſcit; ſimiles aliò ſurgunt puſtulæ, quæ ſimiliter purulentum humorem, ichoremque verſant, cruſtam induunt, deſquamantur, ac relictâ levi cicatrice ſimiliter evaneſcunt.

LXXIV. Cùm verò malignior eſt, fluit ichor cruſtam inter & cutem; ulcus multùm expatiatur; efferatur pruritus; inflammatur cutis; herpetis margines indureſcunt; multùm quandoquè tument; in altum ſerpit herpes, modò cruſtis, modò purulentâ ſanie conſpurcatus, inter eſtiomenos tùm jure numerandus.

(a) Aſtruc, *Traité des tum. Tom. I. Livr. II. Chap. II. pag. 371.*

LXXV Herpes miliaris, *dartre miliaire (a)*, flechten (*b*), Hair-worm (*c*), cenchrias (*d*), ignis sacer (*e*), herpes pituitosus (*f*), herpes pustulosus (*g*), formica miliaris, serpigo miliaris, serpigo granosa, herpes granuleus (*h*) &c. majorem, quàm crustaceus, impetit cutis aream; omnes & singulas corporis partes indiscriminatìm obsidet, licèt paulò frequentiùs in glabris reperiatur.

LXXVI. Proximum herpetis miliaris adventum significant cutis tumiditas & inflammatio (*i*). Tumor sæpiùs orbicularis apparet; non protinùs ulceratur (*k*); verùm ex maculâ sensim surgunt pustulæ limpidæ, *pellucidæ, milii modo, vel ovorum piscium, vel ficûs granorum ad instar appositæ secundùm aream* (*l*); ardore levi & pruritu, potiùs quàm lancinante dolore molestæ; *ut ut non procùl à partibus herpete affectis, antè & post eruptionem, dolor erodens à spasmodicâ fibrarum stricturâ ortus ferè semper sentiatur*(*m*), qui gravior leviorvè pro magis minusvè sensibili (14) parte cutis vulneratâ, diversoquè humoris acrimoniæ gradu percipitur.

» LXXVII. Febris autem hanc inflammationem

(*a*) Astruc, ibid.
(*b*) Manget, Bibl. Chirurg. Tom. IV. de tumorib. Lib. XVII. p. 28.
(*c*) Stephanus Blanchardus, Oper. Med. Tom. II. institut. Chirurgic. Cap. XV. pag. 442.
(*d*) Joël, Oper. Chirurg. de herpete mil. pag. 182.
(*e*) Primum ignis sacri genus delineatum à Celso, Med. Lib. V. Cap. XXVIII. pag. 340. Ed. de Haller.
(*f*) P. Forestus, Obs. Chirurg. Lib II. Obs. VII. pag. 47.
(*g*) A. Lusitanus, Curat. Med. Cent. II. Curat. 37. pag. 185. P. Forestus, ibid. Observat. V. pag. 43.
(*h*) Joubert, Not. sur les Aposth. de Gui de Chauliac, pag. 96.
(*i*) Kleinius de morb. exitu & præsagiis, pag. 259. Rod. à Vega, Art. Med. Cap. LXXXI. pag. 107.
(*k*) J. Alexandrinus, Not. in XIV. Therap. Med. Cap. XVII. p. 560.
(*l*) Joël, ibid.
(*m*) R. Morthon. de feb. infl. Cap. II. pag. 7.

» comitans, præter omnes alias, quot quot sunt; » mitis ac benigna videtur; atquè ex urinâ, pulsu » vel temperie ægrè admodùm perceptibilis. Ra- » rissimè funesta est; undè de eâ altissimum apud » Auctores silentium. Tempore verò decubitûs » exacerbari solet, & vigiliis, inquietâ jactatione, » calore aucto & siti sese aliquatenùs prodere (*a*).

LXXVIII. Pustulæ miliaris herpetis, milii granum vulgò non superant; nonnunquàm tamen paulò magis exiguæ, hydroas seù sudamina maximè (*) referunt; & cùm *benignus* est affectus, nec serpit; sero suo tùm resorbto, tùm exhalato concidunt; arescunt; tenues dimittunt furfures, ardore & pruritu sensim evanescentibus.

LXXIX. Cum herpes miliaris sponte vel arte dissipatur; nunc *duriusculis* obsita *tumoribus*, nunc absquè tumoribus *duriuscula* (*b*) remanet cutis, & *siccus* tùm nuncupatur. Nonnunquàm pustulæ resurgunt; & totam, quam primùm obsesserant, partem occupant (*c*).

LXXX. Aliàs multùm expatiatur, *eo, quod primùm vitiatum fuerat, sanescente*; & quâ proportione serpit; eâdem in viciniis rubor cutis, calor, *tensio levis* ac strictura (ut loqui amant ægrotantes), ardor & pruritus invalescunt; pustulæ numerosæ conglomerantur, donèc viâ quâlibet dissipentur [78. 79.]

LXXXI. Cum sero nimiùm acri turget macula; importuno pruritu & ardore molesta percipitur cutis; sponte vel unguibus scalptæ disrumpuntur

(*a*) R. Morthon, idid.

(*) Ab his maximè discrepant, quòd sudamina nullatenùs in aream cutis conglomerentur.

(*b*) Manget. Bibliot. Chirurg. Tom. IV. de tumor. P. N. Lib. XVII. §. 18. pag. 28.

(*c*) Manget, idid.

pustulæ; rubens, excoriata, sero suffusa videtur cutis superficies; exsiccatur ichor; abit in crustam, quæ non priùs decidit, quin anteà cicatrix ulceris fuerit perfecta.

LXXXII. Herpetis miliaris tumor nunc major, modò minor, aliàs rotundus, nunc angulosus in cute plures annos non raró moratur; modò stat; modò serpit; nunc evanescit; nunc resurgit; donec (nî medelâ factâ discutiatur ichor) ipsa cutis exedatur; vel humor in viscera diffluat, variosque pro variis circumstantiis inducat affectus.

LXXXIII. Herpes exedens, *phlyctenodes*, *dartre érysiplateuse*, erysipelas ulceratum (*a*), erysipelas nothum (*b*), erysipelas spurium (*c*), erysipelas vesiculare (*d*), vermis repens & mordicans (*e*), ignis sacer (*f*), formica miliaris seu ambulatoria, ut sæpiùs ex erysipelate sobolescit. Cum enim erysipelas malignum est, aut malè tractatur, solet emittere pustulas quæ nunc sudamina, nunc epynitidum aut plyctenarum bullas æmulantur. Facilè summum corpus ad epidermidem usquè penetrat; *ubi cùm retinetur, nec ultrà expirat, eam partem exedit* (*g*).

LXXXIV. Inflammata primùm ac rubicunda videtur cutis area; urgent pruritus & ardor; noctu potissimùm erumpunt pustulæ (§. 83.); aliæ dissipato humore flaccescunt & in squamulas resol-

(*a*) Forestus, Obs. Chirurg. Lib. II. Obs. I. pag. 35.
(*b*) Langius, Epist. Med. Ep. XXXIII. pag. 132.
(*c*) Tozzi in Art. Galen. Med. Lib. III. Cap. XII. pag. 194.
(*d*) Blanchard. Institut. Chirurg. Cap. IV. pag. 426. Leonicenus Vicen. de morb. Gall. fol. 118.
(*e*) Turner, *Traité des maladies cutan. Tom. I. Chap. V. pag. 113.*
(*f*) Alterum ignis sacri genus, quod describit Celsus Med. Lib. V. Cap. XXVIII.
(*g*) J. Allen, Synopsis Med. de morb. cutan. Cap. XI. §. XVIII. pag. 283.

vuntur ; aliæ diſrumpuntur ; humor limpidus ; acris, fervidus, nec tamen putris, nec ſanioſus exhalatur ; & macula (cum benignus eſt herpes) intrà quatuor vel quinque dies evaneſcit.

LXXXV. Febris, quæ herpetem exedentem ut ſæpiùs comitatur vel præcedit ; nonnunquàm epidemicarum genium induit (*a*) ; quandòque malignas peſtilentiales æmulatur (*b*), ſæpiùs verò die tertiâ quâlibet ſuas habet exacerbationes ; & varia ſecum importat phœnomena, pro variâ corporis conditione & diversâ ſede humoris in viſceribus aliiſvè corporis organis fluctuantis.

LXXXVI. cum in caput detonat morbidi fomitis impetus ; febris acutarum ad inſtar ſe gerit ; hæmorragiæ, pervigilia, delirium, cephalalgiæ, aurium tinnitus aliquoties *in unum conglomerantur* : rubet facies ; & quò vividior eſt cum ardore rubor, eò herpetis eruptio certiùs eſt prænuntianda. Aliquandò concidunt puſtulæ, vel ulceratus herpes abſquè manifeſtâ causâ protinùs exſiccatur, liveſcit aut nigricat, & ægri *ſtrangulatu rapiuntur.*

LXXXVII. Cum humor circà pectoris, aut iliorum viſcera fluctuat ; laſſitudines, inquietudines, præcordiorum anxietates, cordis palpitationes, pulſus interciſi febrem comitantur : ſumma pro variis hominibus in urinis ac alvo varietas : ad eruptionem maculæ ſolent remittere vel evaneſcere prava ſymptomata : quandòque tamen ſubſiſtunt vel exaſperantur.

LXXXVIII. Cum humor ex prædictis viſceribus ad cutem ablegatur ; macula ſæpè ſe prodit in medio corpore, rariùs in extremis artubus, frequenter in coxis, frequentiùs in inguinibus, & abdomine

(*a*) L. Tozzi, in Aph. Hypocratis, Sect. VII. Aph. XX. pag. 270.
(*b*) Tulpius, Obſ. Medicin. Lib. III. Cap. XXXXIV.

circà coſtas, præcipuè ſpurias.

LXXXIX. Cum deterioris eſt indolis herpes exedens ex abdominalium viſcerum penetralibus ortus; macula tres circiter digitos lata ſæpiùs expanditur, & ità quandòque ſerpit, ut totum corpus ad inſtar cinguli circumdet; undè zonæ, circini aut herpetis circinati nomine donata eſt (*a*).

LXL. Zona benigna paucos intrà dies ut plurimùm evaneſcit. Aliàs, ubi malignior eſt, liveſcit, vel nigricat; vel concidunt puſtulæ, dum interìm accedunt anxietas, lypothimiæ, &c. modò reſurgunt puſtulæ, & ægrotantium animi revireſcunt. Nunc quod rariùs evenit, mutatur in eſtiomenum.

LXLI. Quandòquè versùs febrium continuarum declinationem erumpit herpes exedens (§ 83.); & ſymptomata quibus premebatur æger imperfectâ criſi judicatus, evaneſcunt. Hòc latior apparet macula, quò copioſior eſt ichor, & magis fida criſis. Illius reliquiæ raró per urinas, frequenter alvo & ſudoribus eliminantur. Tanta nonnunquàm appellit cutem ichoris herpetici copia, ut pars corporis major quàm media fuerit eroſa decimâ quartâ die febris miliaris cæteroquin puſtulis numeroſiſſimis anteà ſtipatæ, prout hoc anno vidimus.

LXLII. In corporibus impuris, cacochimicis, ſcorbuticis, & ſenibus non raró ſe prodit herpes exedens. Macula à zonâ non multùm abſimilis prægreſſâ febre ephemerâ frequentiùs erumpit in tibiis, cruribus, brachiiſvè; rariùs in medio corpore. Cutis videtur minùs inflammata, ſed livida magis, & innumeris exarata puſtulis quæ ſummum inferunt pruritum, diſrumpuntur, ichorem effundunt, ac in ſquamas tandem reſolvuntur. Macula

(*a*) Manget, ibid.

menſem & ampliùs in cutem aliquotiès expatiatur, ſerpit, vel ſtat; aliàs omnem fermè corporis habitum impetit. Talem in quinquagenariâ muliere vidit Swietenius (a) Hæc erat ſcorbutica; & ichor quò puſtulæ diſtendebantur, adeò acris deprehendebatur, ut niſi pertuſis veſiculis daretur exitus, cutem ulceraret... nonnunquàm zonæ ad inſtar in cutem producitur; & ideò zoſteris aut zoſtri nomen ipſi tribuêrunt (b).

LXLIII. Herpes eſtiomenus, *dartre carcinomateuſe* (c), *dartre eſtioméne*, herpeſti-omenus (d), herpes ulceroſus (e), formica corroſiva (f), puſtulæ corroſivæ, cancri cutis exulcerati, ulcus virulentum, ulcus erodens, ulcus depaſcens, ulcus exedens (g), cancer cutis (h), lupus vorax (i), papula fera (k), *Etende Daw-worm* (l), &c. majorem ſecum importat cutis ulcerationem. In delineatis enim herpetis ſpeciebus, epidermis ferè ſola cun *corpore reticuloſo* vulnerata apparuit, illæsâ vel ſaltem parùm læsâ cutis ſuperficie. Eſtiomenus igitur non ſolùm cutis ſuperficiem impetit, ſed cutem, carnes ipſas ulcerat; imò nonnunquàm ad oſſa uſque deſcendit.

LXLIV. Quò acrior eſt ichor; hòc externa magis, interna cutis minùs exeditur, tumquè cutis ardor & pruritus moleſtiores ſunt; quò

(a) Swietenius, Tom. III. Comment. in Aph. Boërrh. 1151. p. 609.
(b) Kleinius, de morb. exit. & præſag. pag. 80.
(c) Aſtruc, *Traité des tumeurs, Tom. I. Liv. II. Chap. II. pag. 271.*
(d) Foreſtus, Obſerv. Chir. Lib. II. Obſ. V. pag. 42.
(e) Amatus Luſitanus Curat. Med. Cent. II. Curat. XXXVII. p. 185.
(f) Avicenna, Fen. III. Lib. IV. Tract. I. Cap. VI.
(g) F. Joël, Oper. Chirurg. de ulcerib. pag. 221. Foreſtus, Gordonius, &c.
(h) Schmitzius, Compend. Med. Pract. pag. 193.
(i) Th. Bonnet, Oper. Chirurg. Tom. II. Lib. VI. de affectibus externis, Sect. IV. pag. 305. Joël ibid. de ulceribus virulentis, pag. 221.
(k) Sam. Hafenrefferus, de cutis affectibus, Lib. I. Cap. XV. p. 109.
(l) Blanchard, ibid. Cap. XV. pag. 443.

verò

verò ſpiſſior eſt herpetica ſanies ; eò, cæteris paribus, altiùs exedit ; dolor & ardor ſunt ſuprà pruritum, præſertim cum unà tumeſcunt induratæ eſtioméni margines... ſumma datur varietas ſymptomatum pro variâ ulceris indole, & variis fontibus è quibus originem traxit eſtiomenus.

LXLV. Cùm ichor magis impetit cutis ſuperficiem ; tunc intactis vel parùm læſis ſubjectis cuti partibus magis in latum expatiatur, moleſtum infert pruritum, cutis ardorem, ruborem, copioſi ichoris exſudationem (*a*). Ulcus ejuſmodi vocant *boubaſticum, prœhumidum, ferum, agrion*; quod non raró ſuccedit herpeti ſquamoſo (§. *64*.) exedenti (§. *83*.) miliari (§. *82*.) diſcreto (§. 71.) cutis excoriationi, frictioni, uſtioni, phlyctenis, &c.

LXLVI. Cum talis herpes (§. 95.) iis in cutis regionibus inſidet in quibus parciùs exhalantur excrementa ; parciorque datur ichor ; lentè ſerpit ulcus ; magis ſiccum apparet, minorem infert pruritum; cruſtis, potiſſimùm ſquamis obducitur.

LXLVII. Aliàs, ubi liquoribus excrementitiis turget cutis, in latum & altum expatiatur eſtiomenus ; verùm lentiori movetur progeſſu; ulceris ad oſſa uſquè nonnunquàm ſerpentis margines ſanie conſpurcantur, molles, lividæ, tumidæ, ichorem albicantem, cineraceum, nigricantemvè profundentes. Talis herpes cacochymicis, pituitoſis, pinguedinoſis & ſenibus maximè familiaris ad *ulcera cacoethica* revocatur.

LXLVIII. Alio ſe modo habet eſtiomenus cui præ cæteris obnoxii ſunt hypochondriaci, melancholici

(*a*) Vigier, *grande Chirurgie des ulcères*, chap. VI. pag. 25 & ſuiv.

& viſcerum obſtructione tentati, in quibus viget ſolidorum robur; vaſa non inania; ſed humores craſſi, peracres, cum cutaneis porulis eliminari nequeant, puſtulis & ulceribus innumeris originem præbent. Exindè orti herpetes eſtiomeni non ſolùm cutem, ſed oſſa ipſa cum ſubcutaneis partibus aliquotiès exedunt; & *phagedænarum* vel *cancrorum cutis* nominè donata ſunt, quòd margines ulcerum tumidæ, induratæ, nodoſæ, inflammatæ, glandulis obſitæ, varicoſæ, nùnc cruſtis obductæ, nùnc ichore madidæ, dolore lancinante ſtipatæ, teterrimum ſicuti *cancroſæ* odorem undequaquè ſpargant (*a*)... Varii autem ſunt eſtiomenorum fontes.

LXLIX. Therminthus, Barbarorum *Bothor*, Græcorum *Epynictis*, ſpecies eſt phymatis therebenthi fructu paulò major; plus, minuſvè protuberans. Macula videtur in cute rubra, ciceris circiter magnitudine, ſuprà quam « eminet puſtula, varii, pro- » diverſo quem continet humore, coloris; nùnc al- » bicans (*ut vidimus*), nùnc nigra, uti teſtatur Ori- » baſius, nùnc ex nigro viridis. Sanies autem quò » magis ad pus venit, eò magis extenuatur cutis, » quæ tandem extenuata diſrumpitur, & ſic pure » arroſum ulcus ſquamâ obducitur, quâ ſublatâ pu- » rulenta ſanies apparet. Ulcus naturâ eſt fermè ma- » lignâ. Serpit enim tacitè labes; curatione contu- » max eſt. Nonnunquàm rodit & vicinas partes de- » paſcitur, ita ut prò herpete habeant quidam: for- » taſſis autèm hi non malè cum herpete congruunt » eſtiomeno... Licèt herpetis naturam non habeant, » dici poſſunt tumores herpetici. Sunt verò tuber- » cula, tumoreſvè potiùs quàm ulcera; tranſeunt

(*a*) Vigier ibid. chap. XIII. du *noli me tangere*, pag. 559. P. Poterius obſ. cent. I. cap. XLII. pag. 40.

» autem in hæc ex illis plurima phymata *(a)*.

C. Ex therminthо natus fuerat herpes estiomenus, quo totum crus depopulatum fuerat ; & cujus duræ margines referebant carunculas cartilaginis erosæ frustulis similes *(b)*. Ex Therminthis ut sæpiùs oriuntur ulcera quæ nasi, palati, &c. membranas & ossa nonnunquàm exedunt. Eò referri videtur *rosa* quam *thymium malignum* seu *parvum herpetem* nuncupant(*c*).

CI. In genere, quò major, crassior altiùs in cute insidet pustula ; hòc majorem infert inflammationem antè & dum ulceratur ; durior apparet ; lentiùs expatiatur ; altiùs in carnes & ad ossa usquè descendit ; minorem infert puritum, majorem dolorem ; magis fetidum exhalat ichorem ; pertinaciùs in cute hæret ; tardiùs adolescit, &c. Tales sunt omnes fermè estiomeni qui ex ulceratis glandulis cutaneis (§. 19. 20.) ortum duxêre.

CII. Psydracia, phyzacia sunt pustulæ sejunctæ, milii grano circiter duplò majores, phlyctenis latitudine longè minores ; ast acutiores, ac longè duriores. Basis illarum valdè rubet cum ardore notabili : acerbus adjungitur pruritus sic ut ungues ad pustulas invitè moveantur, & dolor cum pœnitentiâ presso sequatur pede ; ulceratur apex pustulæ ; funditur parcus, albicans, subluteus, valdè tenax ichor ex glandulis cutaneis (§ 20) eructatus.

CIII. Cum ichor ex visceribus expurgatis ejicitur in cutem (prout in mulieribus hystericis vel cacochymicis coffeæ potu abutentibus evenire non semèl vidimus) ; febre, calore interno, siti, anxietatibus

(*a*) Manget, Bibli. Chirurg. tom. IV. lib. XII. Rhazæ ad Mansor. division. lib. I. cap. CXXXIV.

(*b*) M. Aurel. Severin. Chirurg. efficace, des incisions, part. II, chap. LIV. pag. 236.

(*c*) Manget, ibid. lib. XVI. cap. XII.

premuntur ægri; evanescunt spasmodici nervorum affectus, hæmorrhoïdes &c. quâ proportione mittitur ad cutem recrementorum colluvies; cutis psydraciis sejunctis videtur distincta potissimùm in cruribus & medio corpore; acerbo pruritu tentantur ægri, sic ut neque quietem capiant, neque somnum; pustulæ aliæ intrà diem ulcerantur; aliæ tùm exhalato tùm resorbto sero concidunt; citò dissipantur; his novæ succedunt similiter evanescentes: quatuor aut quinque dies producitur eruptio, donec recrementis ob infirmitatem viscerum denuò comparatis, princeps recurrat morbus eâdem operâ naturæ fortassìs debellandus.

CIV. Alio modo se res habet cum in facie prorumpunt ejusmodi pustulæ. Mulieribus imprimis albo fluore laborantibus & sanguineis familiares, in senibus raró; frequentiùs in pueris ac puberibus observantur. Rubicundior quàm in statu nativo, non tumida tamen apparet cutis area suprà quam gemmant psydracia. Basis pustularum magis ardet; inflammatur, cum pruritu qui tamen hìc tolerabilior est: ulceratur pustula; ichorem plorat subflavum aut albicantem; siccatur; crustâ tegitur, furfures dimittit; novæ similiter erumpunt pustulæ, similiter evanescunt; & hâc ratione plures annos producitur ichoris ad faciem confluxus.

CV. Neque hìc semper fixi sunt mali limites. Cum enim malignior est herpetis indoles, altiùs arroduntur viciniæ; in latum etiàm expatiantur ulcuscula & psydraciis succedunt estiomeni.

CVI. Sæpiùs in cute capillatâ sedent achores, favi, melicerides, furunculi (a). Ex-ulceratis ejusmodi phymatibus fædus admodùm effluit ichor pro

(a) Mercurialis de morb. cutan. cap. IX. pag. 35 & seq.

phymatis indole, humoris mobilitate, colore, acrimoniâ, odore varius. Tales puſtulæ in continuam cutis ulcerationem non rarò degenerant, & majori vel minori inflammatione, pruritu &c. ſtipantur. Tineæ nomen huic affectioni tribuêrunt, cujus plures immeritò deſignatæ ſunt ſpecies *(a)*.

CVII. De tineâ rectiùs locutus fuiſſe videtur Celſus his verbis *(b)*: « Alterum genus eſt ſubalbidum & » furunculo ſimile, ſed majus & cum magno do- » lore, quod ubi matureſcit, habet foramina per » quæ fertur humor glutinoſus & purulentus, nec » tamen ad juſtam maturitatem pervenit. Si diviſum » eſt, multò plùs intùs corrupti, quàm in furunculo » apparet, altiùſque deſcendit... Alterum eſt mi- » nus, & ſuper caput eminens, durum latum, ſub- » viride, ſubpallidum; magis exulceratum; ſi qui- » dem ad ſingulorum pilorum radices foramina ſint » per quæ fertur humor glutinoſus, ſubpallidus, » craſſitudinem mellis aut viſci referens, interdùm » olei; & ſi inciditur, viridis intrà caro apparet; » dolor autem & inflammatio ingens eſt.

CVIII. Ex his liquet tineam; cum ſerpunt & expatiantur ulcera, verum eſſe herpetem eſtiomenum; quòd non ſolùm ipſam cutem exedat, verùm ipſa capitis oſſa valeat abſumere. Nec mirum ſi graves in arte medicâ viri herpetem & tineam velut eumdem affectum conſideraverint *(c)*, nec diſcrepantem niſi diversâ *materiæ peccantis accrimoniâ; & vario læſionis ſubçutaneæ gradu (d)*.

CIX. Scabies in regionibus noſtris olim frequentiſſima, nuper frequens, hodiè rariſſima, alia ſicca,

(*a*) Legantur Capivacius, de affect. cap. exter. cap. V. pag. 463, & poſt Guidonem de Cauliaco Aſtruc. *Tr. des tumeurs, tom.* I. *liv.* II. *pag.* 379.
(*b*) Celſus medicinæ, lib. V. cap. XXVIII §. 13.
(*c*) Swietenius, in Boerrh. aph. 1484 Blanchard. &c.
(*d*) F. Hoffmann. med. rat. ſyſth. vol. III. cap. V. §. XIV. pag. 427.

alia humida. Puſtulæ variæ magnitudinis in *humidâ* non in aream diſpoſitæ, ſed ſejunctæ, circa pedum ac manuum juncturas frequentiùs, crebrò in artubus extremis, rariùs in medio corpore videntur. Ulceratus apex acrem, ſanioſum profundit ichorem, ſiccatur, cruſtam induit, *cicatrizatur*, deſquamatur... Cum acrior eſt humor, fit continua cutis ulceratio & ſcabiei ſuccedit eſtiomenus.

CX. Impetigo, ſerpigo, lepra, mentagra à variis auctoribus vario modo accipiuntur. Frequentior erat olìm noſtris in plagis lepra. Stant enìm extrà urbis noſtræ Cancellos, Noſodochomii in impetiginoſorum, leproſorum imprimìs gratiam conditi rudera... Verùm penitùs evanuit lepra, ſæpiùs occurit impetigo. Ex innumeris enim, quos hactenùs vidimus ægrotantibus; nemo leproſus apparuit; impetiginoſi complures deprehenduntur, iiquè potiſſimùm lue venereâ infecti. Impetiginem dico non morbos omnes leproſos, quales, qui non vidêrunt, delineârunt, ſed qualem qui obſervârunt, accuratiùs deſcripſêre, putà Steph. Blanchardus (a), præ cæteris Williſius. Hujus hæc ſunt verba quibus addendum nihil obſervavimus.

» Imprimìs papillæ ſivè puſtulæ modò ſingulares, » modò plures congeſtæ in variis corporis partibus, » præcipuè in brachiis & cruribus excitantur; qui» bus ſingulis dùm morbus increſcit, undiquè novæ » adjunguntur, & brevi ejuſmodi molecularum » plures velut aggeres ſeu corymbi fiunt. Papillæ » (quæ pſydracia magnitudine referunt) enim juxtà « quamque ſtirpem primò in diem erumpentes & » latiùs uſquè ſerpentes ſex in orbem diffundun» tur; adeoque exanthematum aggeries quaſque

(a) Blanchard. inſtit. Chirurg. de impetigine.

„ ampliari faciunt. Cujuſque harum ſuperficies aſ-
„ pera, nonnihil albida & ſquamoſa apparet; undè
„ ſi ſcalpatur, ſquamæ decidunt; & ichor ſæpè
„ tenuis exudat, qui tamen mox excitatus, in
„ ſquamam cruſtaceam rursùs indureſcit. Harum
„ papillarum corymbi primò exigui & pauciores
„ exiſtunt in brachio, crure, aliovè membro ſin-
„ gulari; tres forsàn aut quatuor ad magnitudi-
„ nem denarii aut ſemi drachmæ apparent; poſteà
„ verò ſi morbus creſcere ſinatur, crebriores ubi-
„ què erumpunt; quæ quidem quoad arenas ſensìm
„ auctæ, poſteà coronam argenteam aut æquant
„ aut ſuperant; verùm non ſemper rotundæ aut
„ figuræ regularis, ſed variiformes exiſtunt. Nec
„ factâ medelâ affectus pluribus in locis ebulliens
„ & latiùs ubiquè ſerpens tandem haud ſolùm
„ membra integra, ſed & totum corpus vitiligine
„ leprosâ obducit, atque ſic ſcabiem inter &
„ lepram medium obtinet.... in deteriori tamen
„ ſtatu ad lepram revocatur.

CXI. Ad herpetem eſtiomenum revocatur Mentagra quam nonnulli corroſivæ luis venereæ ſymptoma dixêrunt. Ex therminthis aliiſvè puſtulis nonnunquàm oriebatur; aut ſolâ deoſculatione contrahebatur. Tùm videbatur in cute macula cum hâc epidermidis & cutis eroſione, ut lapſu temporis oſſa ipſa exederentur: nec raro in lepram degenerabat (*a*) mentagra.

CXII. Nonnulli mentagram ab herpete ſquamoſo diverſam non faciunt; quæ novus olim in Italiâ morbus apparùit. Mercurialis eorum ſententiam validis infirmat argumentis (*b*) quæ cum illa hodiè

(*a*) Calmet, differt. ſur l'Ecrit. Ste. tom. II. ſur la malad. de Job, pag. 281. Petræus, Noſol. Harm. cap. 45. de Elephantiaſi, pag 400.
(*b*) De morbis cutan. cap. VI. pag. 77.

non videatur aut rariora sint ejusdem exempla (*a*); prætermittimus.

CXIII. Phlyctenæ, phlyctides, elkodes, vesicæ, gallicè *ampoulles*, *vessies* (*b*), sunt pustulæ singulatìm in cute positæ, ut plurimùm fastigiatæ, fabæ circiter magnitudine, ac lineam fermè protuberantes extrà cutem. Bullarum modo lucidæ distenduntur humore limpido, quadantenùs flavo; vesicis haud absimiles, quæ ab aquâ vel igne ambustis accidunt.

CXIV. In fæminis, quibus menstrua defecerunt, aut *aliàs rectè non purgantur*, sæpè in cruribus apparent restituto fluxu menstruo evanidæ. Rariùs in viris emergunt; ast pueris magis familiares in toto corporis ambitu indiscriminatim erumpunt, frequentiùs tamen in dorso & cruribus. Basis pustularum modò cum cute concolor, modò rubicunda deprehenditur. Quò acrior est ichor quò bulla distenditur; eò magis rubor, ardor & pruritus intenduntur; & quod in benigniori phlyctenâ serum resorbetur, id in maligniori facit ulcus; excoriata cutis apparet aspera, ichore rubello (*b*) flavescente, peracri madida; nec rarò brevì cutis & carnes exeduntur.

CXV. Cum retroagitur ichor herpeticus, per cellulas telæ cellulosæ (§ 15. 17.) labitur in varia corporis organa, præcipuè viscera in quibus excitat affectus pro vario acrimoniæ gradu, pro variâ organorum quæ virus excipiunt, constitutione varios

CXVI. Tum febris non raro suboritur stipata delirio, gravi spirandi difficultate; atrocibus dolo-

(*a*) Mentagram à se visam testatur M. Aurele Severin Chirurg. *efficace de l'Exopyrie*, chap. LXVIII. pag. 615.

(*b*) Sam. Hassenrefferus, ibid. lib. I. cap. XIII.

ribus, ſpaſmis, convulſionibus; cum pulſu duro, frequenti, admodùm contracto. Hanc ideò nonnulli ad malignas referunt (*a*): alii febrium malignarum cauſam proximam admittunt virus (*b*) herpeticum ſivè retropulſum ſivè congenitum.

CXVII. Dolores ac ſymptomata modò graviora, modò leviora, varia ſunt pro variis partibus in quas ichor irrumpit, pro duratione decubitûs, &c. & vaga ſunt, cum nondùm fixas egit in corporis penetralia radices, ſed per varios telæ celluloſæ tramites ex organo in organum remeat.

CXVIII. In robuſto villico topicis retroagebatur herpes ſquamoſus ſiccus qui nares maximè conſpurcabat; quatuor elapſis menſibus, illum acuta febris invadit; lethargus quem acerbiſſima præceſſerat cephalalgia, ſubſequitur. Potu largo, diluente, cliſmatibus, balneis imminuebatur febris: pulſus venæ ſectione mollior factus fuerat; in motum actus humor è cerebro divertitur: ſanus ſibi videtur æger. Quatuor vel quinque circiter diebus elapſis, atrociſſima, fulguris ad inſtar, accedit colica quam balneis, enematibus oleoſis, veſicantibus compeſcuimus. Subdola redit ſanitas & æger temperamenti ſui viribus nimiùm conquieſcens, veſicantia, & omnem (ſpretis conſiliis) medelam dimittit. Quindecim elapſis diebus recurrit eadem febris: alter vocatur Medicus qui vigenti his temporibus epidemicæ febri debellandæ idonea ſuaſit medicamina. Æger quintâ die atrociſſimos intra capitis & præcordiorum dolores moritur.

CXVIX. Herpes aquâ arſenicali lotus lethalem in puero lethargum induxit (*c*) . . . herpetis ſqua-

(*a*) Lanzonus, act. nat. cur. tom. I. obſ. CCXXXI.
(*b*) Cl. Tiſſot, ep. ad Haller, &c.
(*c*) R. de Hauteſierck. obſ. med. tom. II. pag. 312, 313.

mosi pollicem inter & digitum sedentis & topicis repercussi sequax fuit cephalalgia cum faciei rubedine, validâ febre, &c. (*a*).... fœmina in ætatis flore constituta ex retroactis pruriginosis affectibus in utroque brachio anno quolibet erumpentibus atrocissimam passa est cephalagiam quæ vix remediis sanari potuit (*b*).

CXX. Ab exanthematum ejusmodi retropulsione surdus evadit juvenis (*c*)... tineâ lotionibus sanatâ, moritur mulier cujus cerebri hemisphærium reperitur putridum ac ichore citrino refertum (*d*)... Apoplexia non raró sequitur ichoris herpetici retropulsionem (*e*). Mirum sanè quòd virus scorbuticum visceribus læsis, cerebrum & cerebellum veneretur, quæ sæpiùs impetit retroacta lues herpetica!

CXXI. Serum quod retroagitur nonnunquàm adeò causticum est, ut ipsa valeat exedere viscera... à retroactione maculæ herpeticæ, tracheæ arteriæ vasorum erosio, sanguinis in mediastinum descensus & cita Trombellii mors (*f*)... ipsum cor aliquotiès erosum fuit (*g*)... nec raró ab eâdem causâ ortum duxêre phtisis, tusses ferinæ, asthmata & cætera ejusmodi (*h*)... nonnunquàm etiàm indè sobolovêrunt acutæ thoracis inflammationes (*i*).

CXXII. Cum ichor in abdominalia viscera corrivatur, parit appetitus prostrationes, vomitus, sum-

(*a*) Raymond. Tr. des malad. dang. à guérir tom. I. pag. 155.
(*b*) Eller, de cogn. & curand. morb. pag. 158.
(*c*) *Idem* ibid.
(*d*) Bonnet, sepulchret. sect. IV. § II.
(*e*) F. Hoffmann. med. rat. syst. vol. III. cap. V. § XIX. pag. 429.
(*f*) Morgagn ep. anat.
(*g*) *Idem* ibid, ep. XXVII. §. 8.
(*h*) F. Hoffmann ibid.
(*i*) R. de Hautesierck. ibid. pag 323.

mas præcordiorum anxietates; colicos dolores; hydropes (*a*); atheromata (*b*); rhumaticos dolores (*c*); gangrænam (*d*); & mortem.

Diversa igitur corporis viscera retroacto viru herpetico irradiata obturari, marcescere, continuové affici stillicidio; vel ichore superobruta penitùs infici, consumi lentâ suppuratione, aut gangrænata sphacelari, hæc sunt infelicia nimiæ credulitatis ægrotantium: & medicastrorum ignorantiæ consectaria.

CXXIII. Sed ipsa corpora viru herpetico non retroacto contaminata cutaceis non semper apparent fœdata ulceribus: etenim non raró evenit, ut fixæ corporis penetralibus mali radices ad causæ singularis appulsum emoveantur; nunc obfirmentur; modò pullulent; ac internis affectibus herpeticis suâ febre [72] stipatis seù chronicis, seù acutis locum annuant. Et ex hoc fonte quod scaturiunt gravedines, raucedines, catarrhi, tusses ferinæ, phtises, asthmata, peripneumoniæ, pleuritides nothæ, vomitus, spasmodici affectus, viscerum abdominalium tumores, suppurationes (*e*), febres lentæ, rhumatismi, arthritides, &c. quorum

(*a*) F. Hoffmann. ibib. &c.
Hypocrates. epidem. scribit quemdam herpete tentatum, aquis calidis usurpatis, hydrope periisse.

(*b*) Kleinius, de morb. exitu & præsag. pag. 258.

(*c*) Morgagnus, ep. anat. variis locis.

(*d*) Quesnay, *traité de la gang. chap. 1. pag. 353.*

(*e*) Melancholicis affectibus à pubertate ad quadragesimum annum, obnoxium vindicabat à morbo eruptio herpetis squamosi totam cutem, caput imprimis deturpantis. Cura peragitur ope sublimati corrosivi: verùm æger & negotiis & mærore agitatus, importunas ægrè ferens medicaminum farragines, morbum negligit hyeme rigidâ exasperandum. Sponte sanatâ cute gravis accedit dolor in hypochondrio dextro. Incusatur sublimatum. Dysenteria & nauseis afficitur æger de sublimato querelas cum Medicis & assidentibus movens. Lac & cætera ejusmodi, quæ sal obtunderent, affatìm ingeruntur... applicatur vesicans affecto lateri. Remittit dolor. Tùm vix serosus, vix sanguine tinctus alvi fluxus, &c. Intereà dolores ad artus & pedes accedunt. Arte siccatur ulcus in latere dextro

genium varius causarum confluxus, ægrotantium ydiosyncraria, vel inexpectata herpetis eruptio non semel revelârunt de affectione herpeticâ nequidem somniantibus.

CAPUT III.

De sede, causis, diagnosi, & prognosi variarum herpetis specierum.

SECTIO I.

De Herpetis sede.

CXXIV. HERPETICARUM affectionum sedem alii reponunt in membranâ cutis pinguedinosâ (*a*): alii in glandulis sudoriferis (*b*) seu miliariis; alii in glandulis sebaceis (*c*); alii tandem in *corpore reticuloso* (*d*).

CXXV. Verùm pro variis herpetum speciebus, varia primariò vulnerantur cutis organa. In herpete furfuraceo [§ 52] cute intactâ parùm contaminari videtur *reticulum* [§ 10], solâ fermè læsâ exteriori cuticulæ [§ 8] laminâ. In herpete squamoso [§ 56] tota roditur epidermis, illæsâ vel parùm vulneratâ cutis superficie. In herpete discreto [§ 67], miliari [§ 75], exedente [§ 83] vitiatur cuticula cum superficie cutis quæ solito rubicundior apparet [§ 12]. In herpete crustaceo [§ 72], therminthο [§ 99], favis, achoribus [§ 106], humidâ

excitatum, ut nova in affectis artubus efficiantur. Protinùs recrudescit dolor hypochondrii, redit dysenteria. Novæ de sublimato querelæ. Eadem remedia. Serosus anteà alvi fluxus evadit purulentus. Inter lypothymias & febrem hecticam perit æger cujus deprehendimus sana abdominis viscera præter jecur pure fermè penitùs arrosum.

(*a*) F. Hoffmann. med. rat. systh. ibid. § IX.

(*b*) Tract. path. de morb. cutan. cap. XVI. pag. 271.

(*c*) Morgagn. Ep. anat. Epist. V. art. 12. & seq.

(*d*) Astruc, *Traité des tumeurs, Tom. I. Liv. II. Chap. II. pag.* 272.

ſcabie [§ 109], impetigine [§ 110] &c. glandulæ cutaneæ [§ 19, 20]; in phlyctenis [§ 113] vaſcula quibus cum cute nectitur epidermis [§ 6, 19] primariò vulnerari videntur. Ipſa viſcera, ut monſtravêrunt luſtrata hominum lue venereâ tinctorum cadavera (*a*), nonnunquàm puſtulis & ulceribus obſidentur [§ 66].

SECTIO II.

De Herpetis cauſis.

CXXVI. INTER Medicos qui primarias herpeticorum affectuum cauſas diſquirere ſtuduerunt; alii non ex herpeticæ luis indole & viribus æſtimatas, at animo potiùs effictas tradidêre; ſic ut herpetis nulla alia eſſet cauſa præter bilem (*b*) aut pituitam bile remixtam (*c*).

CXXVII. Alii ſoboleſcentia ex viru herpetico phænomena ſcrupuloſè penſitârunt; fontes undè ſaliebat virus, rimati ſunt; & hujus indolem genuinam non ſolùm ex elementis & elementorum quæ ipſum conſtituerent, copiâ; ſed etiàm ex phænomenis ichore herpetico concitatis collegêrunt.

CXXVIII. Aſt præciſè determinari nequit illa variorum elementorum, quæ reperiuntur in herpetico viru, proportio. Altiſſimis etiàm obvolvuntur tenebris ſtupenda variorum elementorum ſecùm invicem affinitas, ac emergens ex affinitate connubium. Novimus equidèm principia quæ bilem;

(*a*) St. Blanchard. oper. Med. Tom. II. inſtitut. Chirurg. Cap. LXVI. pag. 524.

(*b*) G. Fallop. de ulcer. cap. X. fol. 11. Rodric à vega, Foreſtus, &c.

(*c*) Vigier, *Grande Chirurg. des herpes Chap. II. pag.* 515. Amat. Luſitanus, &c.

novimus quæ urinam constituunt. Non valdè dissimilia prædictis ex humoribus (licet valdè diversis) [§ 2] analysi subjectis extricantur elementa.

CXXIX. Verùm quomodò secùm invicem & quânam proportione nectuntur? quasnam subeunt mutationes humor biliosus, cutaneus &c. ut ex excrementis in statu corporis sano innocuis habeantur humores qui non scabiosam, non leprosam, sed herpeticam affectionem efficiant? Qui herpetem furfuraceum, non estiomenum; qui miliarem, non exedentem; qui exedentem, non squamosum concitent? Hæc problemata solvenda posteris veneranda reliquit Antiquitas; nec ætas nostra doctiores avis tulit nepotes.

CXXX. Cum igitur primaria nos lateant (*a*) morborum elementa; herpeticæ cujuslibet affectionis virus ab effectibus potissimùm æstimandum venit... nulla porrò datur herpetis species quæ cum erosione epidermidis, cutis, vel utriusque non reperiatur. In furfuraceo roditur externa cuticulæ lamina; in squamoso epidermis & tubuli, quibus cum cute jungitur epidermis; in herpete miliari, discreto, sphlyctenis tota cuticula; in estiomeno tota cutis & subjectæ partes nonnunquàm eroduntur.

CXXXI. Verùm caustica illa ichoris herpetici virtus, licet non multùm aliena sit ab eâ quæ in vesicatoriis, diversi generis causticis ac venenatis deprehenditur (*b*), cuinam adscribenda venit herpetici liquoris elemento? an salibus? an terrenis elementis?

CXXXII. Ejusdem acrimonia & salsedo maximè

(*a*) *Mém. de l'Acad. de Chirurg. tom. I. chap. I. pag. 12 & suiv.*
(*b*) Isaac Cattierus, Hist. & observ. rarior. med. phys. cent. II. obs. 43. pag. 142.

ſenſibus obviæ deprehenduntur. Si enim intrà chartam collegeris ichorem herpeticum & ſensìm exſiccaveris; plurimæ ſalitæ (31) cryſtalli hìnc & indè micantes apparebunt ... ex herpetis retropulſione cita non raró comparatur gangræna, in quâ ſerum adeò acre deprehenditur, ut cum illud aliàs guſtaverit Valſalva « non modò ſummam acredinem perceperit; verùm etiàm hæc linguæ papillas per » ſolidum quaſi diem mordicaverit *(a)*.

CXXXIII. In variis herpetibus pruritus eſt levior vel acerbior, pro variâ ſede herpetis [§ 125]; ubi pauciores vel numeroſiores habentur nervi [§ 14]; vel prout ichor herpeticus partibus oleoſis [§ 19,] 20] mucoſiſvè magis minùſvè alteratis plùs minùsvè impeditur. Nullus aut levis eſt in herpete furfuraceo in quo intactis aut parùm læſis papillis nerveis, fermè ſola roditur exterior epidermidis lamina: major in herpete miliari, diſcreto, in quibus inflammata deprehenditur cutis ſuperficies, & non nihil vulnerantur ultimæ cutis nervulorum propagines; gravior in exedente, in quo tenuior, acrior, fervidior eſt ichor: obtuſior in eſtiomeno, qui altiùs expatiatur: acerbus in herpete ſquamoſo, præprimis humido, in quo nullo fermè muco irretiti ſales microcoſmici; aſt rancidis oleis & inſenſili perſpiratione largâ irrorati per excretorios cutis tubulos indeſinentèr aut ſæpiùs eructantur.

CXXXIV. Inſenſibilis perſpiratio, potiſſimùm ſudor [§ 30] particulas ſalitas, glutinoſas, oleoſas, terrenas per cutis ſpiracula ſecum indeſinenter averrunt. Hæc excrementa, ſi congeruntur in cutem, hujus organorum nutritionem interturbant: morâ, aut evecto loci calore ranceſcit adeps cuta-

(c) V. Morgag. ep. anat. LV. §. 23.

neus (*a*); fetidus magis evadit [§. 62, 106]; teterrimumque herpetico liquori odorem communicat.

CXXXV. Serosa colluvies tenuior dissipatur; crassior fluctuat in telâ cellulosâ; aut funditur intrà cutem & epidermidem. Adipe rancido, particulis terrenis, salibus imprimis & glutine perspirationis insensilis feta majorem protractâ morâ concipit actitatem; pungit nerveas fibrillas; rodit organa cutis; epidermidem à cute dimovet; ulcerat.

CXXXVI. Quò diutiùs illuvies herpetica remoratur in cute; quò uberiùs in eam congeritur; quò minùs apta redditur ad exhalandum; quò magis obstipantur exhalantia vasa: hòc magis elanguescit sanguinis in affectam cutem motus; minor evadit perspiratio cutanea; major fit recrementorum in cutem affluxus; majorem spissitudinem aut acrimoniam contrahunt fluida: solidorum enim infirmatis viribus, fluida spissari aut liquefieri necessum est (*b*).

CXXXVII. In herpete furfuraceo humores cutanei potissimùm adeps lentiores sunt ac spissiores quàm ut epidermidis unctioni sufficiant; siccatur epidermis; in furfures resolvitur [§ 7]. Herpes furfuraceus frequentiùs accidit in siccis, sanguineis & calido temperamento præditis; ac iis potissimùm in cutis regionibus in quibus hæc parciùs perspirat & epidermis est tenuissima [§ 6].

CXXXVIII. In herpete squamoso eadem fermè deprehenduntur phœnomena cum siccus est, si majorem humorum acrimoniam addideris. In squamoso humido tenuius est serum, acrius; salibus magis refertum, oleo & glutine minùs impedi-

(*a*) V. Haller, comment. in instit. med. Boërrhav.
(*b*) Cl. Lorry, *trait. des alimens, Tom. II. pag.* 54, *& suiv.*

tum.

tum. Ichor funditur intrà cutem & cuticulam; hanc ab illâ sejungit, ac in laminas velut aquæ ferventis ope [§. 7] resolvit; tangit nudas nervorum papillas; acriter vellicat; uberrimum ab insensili perspiratione pabulum indesinenter aut sæpiùs accipit, & per vulneratam cutis partem imprimis eructatur; nùnc intrà cutem & *reticulum* funditur in maculæ vicinias, novasquè cum intolerabili pruritu strages edit: Frequentiùs autèm occurrit in perinæo, sub axillis, &c. in quibus major est calor; copiosiùs exsudatur serum: & visceribus obstructa cacochymicaquè corpora præ cæteris impetit.

CXXXIX. In herpete miliari, priusquàm exurgant pustulæ, cutis inflammata videtur & rubicundior, quàm in alio quolibet herpete; minùs tamen rubet; minùs dolet; minùs calet; minùs prurit, quàm in *exedente.* Ichor igitur in herpete miliari spissior est, minùs acris quàm in *squamoso*, benignior quàm in *exedente*... Iis potissimùm familiaris est herpes miliaris quibus cutis à nativitate ità constituitur, ut minùs perspiret; & humores cutanei crassiores sunt ac lentiores, quales in mulieribus, præcipuè pituitosis.

CXL. In herpete discreto, exedente, major observatur humorum acrimonia; validior eorumdem in cutem commotio; major inflammatio cutanea; major in cute calor; intensior rubor; major in affectâ parte fervor, imprimis in exedente in quo deprehenduntur acerbior pruritus, molestior sensus erosionis, velocior cutis exulceratio, cita nonnunquàm in gangrænam mutatio. In biliosis temperamentis, cachecticis, pituitosisvè corporibus, post notabilem inter exercitia corporis, aut liquorum spirituosorum abusum, humorum commotionem

frequentiùs obſervantur ejuſmodi herpetes.

CXLI. In herpete Cruſtaceo, in omni eſtiomeno lympha cutis, oleum, gluten, ſpiſſitudinem & acrimoniam contraxêrunt; ſuccis lentis turgent glandulæ cutaneæ. Aliàs ichor herpeticus ex cellulis telæ celluloſæ migrat in cellulas; ulcus indeſinenter expatiatur, nùnc in latum, ubi tenior eſt ichor; nùnc in partes ſubjectas, ubi magis oleoſus, craſſior, lentior eſt, unàquè *vitæ vis* infirmior. *Cruſtaceo* & eſtiomenis imprimìs tentantur ii quibus cutis adipe & ſero valdè turget, quales ſunt pinguedinoſi & cacochymici (*a*).

CXLII. Herpeticus ichor vitæ viribus indomabilis eſt: imò inter artis auxilia vix alterationem patitur. In quolibet enim herpete legitima naturâ vel arte nuſquàm cieri poteſt ſuppuratio (*b*). Verùm niſi reſcindantur ejus radices, conſtanter viget morbi ſeminium. Nùnc *tacitè vires acquirit eundo* contracta labes; nunc protinùs evolvitur & ſua variis in regionibus infligit vulnera. Varii autem ſunt ichoris herpetici fontes.

CXLIII. Herpes hæreditariâ labe comparatur cum ex parentibus vel nutricibus herpetico viru tinctis ſoboleſcunt aut alimoniam ſugunt pueri quorum corporis rudimenta morbi germine hâc viâ conſpurcantur. Dum evolvuntur organa, major evadit humorum motus; ad corporis ambitum adauctâ vi cordis uberiùs mittuntur; luis germina ſenſim explicantur; in cutem corrivantur; perpetuumquè liquoris herpetici ſtillicidium excitant *. Fœtus ſyderatus ac veluti tabo putrefactus abortu rejectus eſt, dum herpetis evaneſcentis ac ſenſim in graviditate

(*a*) Liber cui titulus, *Liv. des obſerv. chirurg. Obſervat.* VII. pag. 37. Tulpius, obſ. med. monita med. 42. pag. 384.

(*b*) Barchuſen, collect. med. gener. pag. 349.

* Hæreditaria lues ad adoleſcentiam non raro illuceſcit; St. Blanchard. inſt. chirurg. cap. XLVI. pag. 525.

discussi humor fuit ad partes uterinas translatus (*a*).... Variis in proavi lue venereâ infecti stirpibus herpes squamosus siccus in facie potissimùm ac naribus erumpit circà pubertatem, ut in duabus familiis cæteroquì numerosis hìc datur observare.... Sana videbatur mulier quæ fœtum lue venereâ infectum crustosis ulceribus scatentem edidit (*b*)... Qui puer à parentibus morbum pustulosum contraxerat, lue venereâ non unam nutricem infecit (*c*).

CXLIV. Cum exiliora sunt fibrarum stamina, vis fasciculorum muscularium debilior est; elanguescunt vasorum actiones; minor est fluidorum motus; minor tritus & elaboratio; minùs ritè defecantur viscera; recrementis infarciuntur potissimùm jecur & lien [§. 32, 33] : illa sensìm cutem appellunt, & ulcus excitant. Hoc, instar fonticuli, sensìm eliminatur humor qui majores in infarctis visceribus excitavisset strages, nisi viam aliam elegisset... Zona persequitur pallidiores & cachectico corporis habitu præditos [§. 92]. (*d*)..... Scorbuticis, hypochondriacis, cachecticis familiaria sunt cutis vitia (*e*).... « Quibus, inquit Hippo- » crates, magnus est lien, si quidem biliosi sunt; » fœdati multùm apparent, ac ulceribus obsiti... Secto cadavere hominis herpetici, lien insignis magnitudinis, valdè inflatus, turgidus & liquamine atro sanguineo repletus apparuit (*f*)... Senec-

(*a*) Ballonius, consf. med. lib. II. consf. XXVIII. pag. 245.
(*b*) Blanchard. ibid.
(*c*) A. Lusitanus Curat. Med. Cent. I. Cur. XLIX. L. p. 81. 82.
(*d*) Th. Bonnet, oper. chir. Tom. II. de affectib. extern, Sect. IV. Liv. VI.
(*e*) Hoffmann. ibid. vol. III. cap. V. §. XX... Ad diagnos. obstructionum hepatis valdè conferunt maculæ & cutaneæ efflorescentiæ. Ballonius consil. med. lib. II. hist. I. pag. 55.
(*f*) Hoffmann. ibid. obs. VIII. pag. 442.

tam in quâ sensim perimitur actio mutua fluidorum in solida, scorbutum alterum non immeritò diceres (*a*). ulceribus autem cutaneis in inferis potissimùm artubus ætas senilis est obnoxia. In pueris humores ad superiora magis raptum efficiunt: in adultis medium corpus affectibus pruriginosis frequentiùs exaratur.

CXLV. Inter corporis exercitia validè contrahuntur alternis vicibus & relaxantur musculi. His impliciti liquores fortiùs adacti uberiùs exprimuntur; copiosiùs fluunt ad cor sanguis, ad cutem lympha; frequentiùs & altiùs inspiratur & expiratur aër: dum sic adaugetur sanguinis impetus, jecur musculis abdominalibus & diaphragmate validè comprimitur; major exprimitur bilis [§ 33] quantitas; calor alioquin intenditur; spissantur fluida; remorantur in emunctoriis; majorem inibi concipiunt acrimoniam; eliquantur; fibras vellicant; in motum ducta mittuntur ad cutem; variæ pustulæ, erysipelata cum febribus emergunt (*b*); *commotis* enim, ut cum Hippocrate (*c*) loquitur Theophrastus, *impuris corporibus fiunt ulcera.*

CXLVI. Cum inerti torpet otio corpus, recrementis impletur tela cellulosa; turget adipe; comprimuntur vasorum rubrorum radices; motus solidorum impediuntur; liquida stagnant; magis ac magis alterantur; cachecticum, scorbuticum evadit corpus: nascuntur ulcera (*d*)... ex Judæis, qui sedentarias ac statarias artes exercent, omnes fermè vadunt in melancholiam, præcipuè cachexiam; ità ut etiàm inter ditiores pauci sint

(*a*) Walschmitdius, inst. med. lib. IV. cap. VI. pag. 112.
(*b*) Tozzi, de recto *non natural.* usu, pag. 240.
(*c*) Exoriuntur ulcera, si quis dùm impurgatus est, laboraverit. Hippocrat. Epid. VI. V. 50.
(*d*) Swietenius, Comment. in Boërh. Aph. 1151. Tom. III. p. 602.

qui pruriginoſo aliquo affectu non laborent (*a*).

CXLVII. In ſomno diutiùs protracto minuitur admodùm liquidorum circuitus; recrementa copioſiùs in telam celluloſam congeruntur; pars tenuior exhalatur: remanet craſſior & ad acrimoniam concipiendam magis idonea ... parciori factâ per noctem inſenſili perſpiratione, plus puris effluit ex ulceribus cutaneis (*b*).

CXLVIII. In vigiliis diutiùs protractis major adeſt humorum agitatio; ſero ſuo ſensìm ſpoliatur ſanguis; majorem contrahit ſpiſſitudinem & acrimoniam lympha ... pruritus, ſcabies, herpetes immodicis vigiliis non raró ſuccedunt ... ſanguis autem ſcabioſorum & ulceribus cutaneis laborantium ferè ſemper concretus apparuit (*c*), & in coagulum adeò denſum firmatus (*d*); ut ſale penetrari nequeat; efferbuerit cum aceto, & plumbum uſtum ſupernataverit (*e*).

CXLIX. Aëre frigidiori vel humido vel utroque ſtringitur obturaturvè cutis; ſpiſſantur cutanei liquores; in cute morantur; vix vel non perſpiratur (*f*); & niſi una excretio gerat vices inſenſilis perſpirationis, humores excrementitii ſensìm in corpora coacervabuntur, morâ liquabuntur, morbiſquè cutaneis originem dabunt... « præ-
» greſſâ æſtate humidâ & frigidâ, ſiccioris tem-
» periei homines pruriginosâ ſerpiginosâ ſcabie la-
» borârunt (*g*) ... autumno & vere humidis, aut

(*a*) B. Ramazzini, de morb. artif. diatrib. cap. XXXII. pag. 603.

(*b*) De Haller, elem. phyſiol. tom. V, lib. XII. ſect. II. §. XVI. pag. 75.

(*c*) Morgagn. ep. anat. LIII. §. 7.-8 & ſeq.

(*d*) Hoffmann. ibid. §. XIX. pag. 429.

(*e*) Calmet, ibid. *Tom. I. diſſert. ſur la lepre*, pag. 566.

(*f*) De Haller, ibid. §. 19. pag 83.

(*g*) F. Hoffman., ibid. obſ. VII. pag. 441.

ſe prodit, aut recrudeſcit, aut redit herpes (*a*).. Omnium autem puſtularum genera frequentiùs autumnali & vernali tempore proveniunt (*b*).

CL. Æſtate ſpiſſantur humores; acrimoniam concipiunt (*c*): & quâ proportione accedit autumnus, eâdem frigore conſtipatis cutis emunctoriis, excrementa congeruntur in cutem, & hanc eò citiùs exedunt, quòd ichor herpeticus æſtivis caloribus aduſtus longè ſit acrior: *morbi enim*, inquit Ballonius, *autumnales magis fiunt ob qualitatem*... „Sub autumni finem, ac deinceps per totam „hyemem ſequentis anni, Neapoli cruſtoſum ery„ſipelas (herpes exedens) vagatum eſt; quod cunc„tos facie peculiariter affecit, cum febre acutâ, „pervigilio, delirio, narium hæmorragiâ aliiſquè „pravis ſymptomatis; è quo pauci admodùm eva„ſêre (*d*).

CLI. Eadem præſtare videtur aeris calidioris in frigidiorem mutatio, vel alterna caloris & frigoris viciſſitudo... Obſervatum enim eſt plures qui ex Galliâ & regionibus trans Rhenum ſitis, aliiſquè locis vitiferis aere ſubtiliori donatis ad Athmoſphæram rigidiorem ſe converterunt, ulceribus cutaneis fuiſſe tentatos (*e*).

CLII. Hyemali frigore ſana firmantur corpora; cacochymica verò recrementis frequentiùs obruuntur (*f*), & licet Hippocrates meritò dixerit (*g*) *vernam tempeſtatem omnium ſaluberrimam*; attamen cum

(*a*) F. Hoffmann. ibid.

(*b*) Skenkius, obſ. med. lib. V. pag. 699.

(*c*) Oris ulcerationes æſtate fiunt. Hypocrat. aph. ſect. III. aph. XXI.

(*d*) Tozzi, in Aph. Hypocrat. ſect. VII. Aph. XX. pag. 171.

(*e*) Hoffmannus ibid. pag. 427.

(*f*) Hyeme frequenter obſervantur achores, N. Piſo, de cogn. & curand. morb. Tom I. Lib. I. cap. V. pag. 21.

(*g*) Hippocrates, aph. Sect. III. Aph. IX.

vernales ad auras intumescunt ductus cutanei, major fit ad corporis ambitum, humorum hyemali tempore congestorum proventus. Ideò, non in sanis, at in cacochymicis corporibus, vere prodeunt impetigines, vitiligines, pustulæ ulcerosæ & tubercula (*a*) plurima.

CLIII. Calidior aër cutem efficit rariorem; fit major excrementorum in eamdem affluxus; fluida turgent, rarescunt, eliquantur; elongantur solida; vires hebescunt; fluidorum stagnationis, dissolutionis & acrimoniæ effectus ubiquè corporis persentiuntur ... In Hollandiâ morbi cutanei sæpè deprehenduntur Austrorum sequaces (*b*) .... In Asiâ ubi fervet æstus, & mala victus ratio; cancri frequenter occurrunt (*c*) ... Austrinam tempestatem, *quæ seri mali parens est*, sequuntur pustulæ, prurigines (*d*), &c.

CLIV. Tristitiâ, mœrore, pœnitentiâ quassatus homo percipit in regione Gastricâ quamdam veluti constrictionem & pondus; respiratio læditur; cordi gravius incumbit onus; languet circulatio; & motus recrementorum suspenduntur (*e*): aliundè subvertuntur digestiones; malè peragitur ultima succorum alibilium concoctio; horum colluvies jàm remoratis in corporis habitu recrementis addit alas; acrimoniâ magis ac magis contractâ, cutis exeditur .. Animi pathemata languidiora scorbuto, cardialgiis, melancholicis tumoribus, cancris [§ 98] fores pandunt (*f*).

(*a*) Hippocrates, ibid. Aph. XX.
(*b*) Zimmermann, *Traité de l'expér. en Med. Tom. II. pag. & suiv.*
(*c*) P. Alpinus, de Medicinâ Ægypt. Lib. I. cap. XIII. pag, 23.
(*d*) Ballonius, consil. medic. Lib. II. Cons. XLII. pag. 287.
(*e*) In tristitiâ & mœrore gravius evadit corpus. De Haller, elem. physiolog. tom. V. Lib. XII. Sect. II. § 14. pag. 71.
(*f*) Walschmitdius, inst. med. Tom. I. cap. X. pag. 44.

CLV. Majorem ſolidis tonum impertiuntur validiores animi commotiones ; æſtuat in vaſis ſanguis (*a*) ; moventur in cacochymicis recrementa & cutem appellunt ... Ab animi vehementiore ſuccuſſione homo labitur in notabilem corporis inertiam, artuum tremores, &c. pallet cutis ; morantur ad corporis ambitum recrementa, & occaſione datâ prurigines inducunt.

CLVI. Neque ſolùm externam, ſed etiàm internam [§ 23] perſpirationem lædunt validiores aut languidæ mentis commotiones. Dum enim convellitur alimentaria [§ 154] fiſtula, & angunt cordis palpitationes, non ſolùm elangueſcit ſanguinis motus in abdominalia viſcera ; ſed non rarò ſic *ſpaſticè ſtringuntur inteſtina*, ut bilis, quæ ſecum univerſa fermè viſcerum abdominalium recrementa trahit [§ 32], aditus in duodenum præcludatur, recurrat in hepar in quo morâ protractâ liquatur, acrimoniam concipit, varioſquè ſubeundo telæ celluloſæ [§ 36] tramites tandem cutem appellit & herpetem excitat.

CLVII. Qui ſpirituoſis abutuntur, iis paulatìm ſubvertuntur digeſtiones : inſpiſſantur ſanguis & alibiles ſucci ; nec rarò recrementis infarciuntur viſcera ; ſensìm augetur obſtructio ; recrementorum reliquiæ mittuntur ad cutem & herpetem nonnunquàm excitant.. Spirituoſis abutentium viſa cadavera præ ſe ferunt ſcirrhos jecoris (*b*) ; nec rarò his adjunguntur ulcera tùm interna tùm externa... Sordidis crurum ulceribus obnoxii ſunt bibaces, edaces, ſcabioſis, herpeticis contaminati puſtulis ſalicarii (*c*).

(*a*) Eller, ibid. Sect. I. pag. 16. & ſeq.
(*b*) Cl. Lorry, *Traité des alimens*, *Tom. II. pag.* 203.
(*c*) Ramazzinus, ibid. cap. XXVIII.

CLVIII. Acria medicamina (*a*): cibi saliti, peracres, aromatici; piperata; saliti pisces; carnes fumo induratæ &c. ejusmodi, quæ humorum acrimoniam concitare valent (*b*), pruriginosis affectibus ansam non raro suppeditant.

CLIX. Cibi farinacei, pingues; alimentorum crassioris, ac durioris substantiæ farragines ægrè digeruntur: sanguinem vitiant; viscerum infarctus accersent: sensim in præcordiis comparatur excrementorum colluvies, quæ datâ quâlibet occasione in cutem irrumpit & herpetem excitat.

CLX. Maxima tamen consuetudinis in victu ratio habenda est: *consueta enim, à multo tempore, etiamsi deteriora fuerint, minùs turbare solent* (*c*): Hinc evenit ut farinaceis assueti validisquè laboribus unà dediti Rustici non ideò pustulas cutis contrahant. Ex adverso cita cibi dulcis & pinguis in acriorem (quemadmodùm subita quælibet in sex rerum non naturalium usu) mutatio morbos cutaneos excitare valeat... Nempè dum unà cum climate mutatur victûs ratio; piperatis & cæteris ejusmodi abutuntur qui alioqui calidiorem Athmosphæram experiuntur recèns advenientes in Indiam, sudamina sæpiùs experiuntur adeò infesta, ut pustulis ungue apertis ulcuscula cacoëthica sæpè oriantur ut maligna, sic sanatu difficilia (*d*).

CLXI. Cum excernenda variis in organis retinentur; suboriuntur affectus pro morbificæ materiei sede, indole, & vitæ viribus diversi. Interìm, ut nobilia serventur viscera, Natura sæpè permittit aut ipsa procurat ut morborum impetus ad

(*a*) Hoffmann. ibid. § V. pag. 435.
(*b*) Eller, ibid. Sect. I. pag. 13. Cleyerus, &c.
(*c*) Hippocrates, aph. Sect. II. aph. 50.
(*d*) Bontius, de Med. Indorum, cap. XVIII. pag. 33.

aliquam partium ignobilium feratur... hâc viâ tum acuti tum chronici ſoluti non raró viſi ſunt (*a*).

CLXII. Recrementa his in circumſtantiis ſebriles inter motus in corporis ambitum ejici non rarum eſt... » Certis anni temporibus ſub imagine » ſerpiginis miliaris vel aliâ papularum rubellarum » facie quandoque prodeunt herpetes, ex quibus » non raró ſerum acre ſub epidermide hinc & » indè elevatum eructatur; qui ſi temerarió me» dicamentis retroagantur, valdè periculoſos exci» tant affectus (*b*). Ab his non multùm alienas ob» ſervationes tradidit (*c*) *Cl. de Hauteſierck.*

CLXIII. Declinantibus variolis aut febribus continuis, morbi reliquias in ſummum corpus nonnunquam ablegat Natura; & virus ſub imagine impetiginis furfuraceæ, virulentorum & mali moris ulcerum potiſſimùm in facie & lumbis obortorum ex præcordiis extricat, quorum humor ubi remeat ad præcordia; citò ſphacelum affert & gangrænam, nî tempeſtivè remediis perverſa retundatur ejus indoles (*d*).

CLXIV. Colluvies catarrhoſa quæ coctionem eludit, in cutem quandoque corrivatur & herpetem miliarem diſcretumvè proritat. Hyeme nuperâ vigebat in Urbe noſtrâ catarrhus in quo materies peracris arduum plurimis ægrotantibus & Medico faceſſebat negotium: in pueris, frequentiùs in adultis humor in faciem circà nares & labia irrumpens herpeti diſcreto dabat originem ...herpetem, quo laborabat puella, præcur-

(*a*) Hoffmann, ibid. §. 17. pag. 428. & §. 18. obſ. I. pag. 438.
(*b*) Eller. de cog. & cur. morb. acut. Sect. VI. pag. 157.
(*c*) *Obſervations de Médecine*, Tom. II. pag. 312.
(*d*) R. Morthon, de variolar. declinatione, cap. X. pag. 129. Obſ. Chirurg. obſ. XXI. pag. 46.

rebant multæ catarrhosæ fluxiones & ingens odontalgia (*a*).

CLXV. Rhumatica colluvies *vi vitæ* nonnunquàm ducitur ad cutem; hâc viâ musculis aut visceribus impactus humor extricatus & ad corporis ambitum ablegatus herpetem excitat, evanescentibus principis morbi symptomatibus... « novimus, inquit Hoffmannus (*b*), immanes artuum dolores » obortâ psorâ vel scabie lepræ albæ naturam ha» bente, penitùs sublatos... artuum dolores ul» ceribus sponte obortis in pedibus conquievisse, » qui postquàm arte consolidata fuerunt, mox res» suscitati sunt, pluriès annotavimus.

CLXVI. Cum humor arthriticus in artus detonat, non raró tumet aut inflammatur pars affecta. Pars humoris arthritici per poros cutaneos tenuior exhalatur; altera copiosis urinis sponte vel arte prodeuntibus feliciter eructatur; aut cutem vulnerat, variasquè ciet efflorescentias quarum eruptione multum levaminis accipiunt ægrotantes (*c*)... nonnunquàm etiàm herpetem excitat humoris arthritici visceribus impacti metastasis in cutem.

CLXVII. Cum adest acrium humorum in viscus aliquod affluxus, Natura morbi fomitem aliquoties ducit in organum ignobilius... ulcera exedentia in pedibus & manibus apparentia phtisim in mercatore Londinensi averterunt... tuberculum tibiâ

(*a*) Th. Bonnet, Oper. Chirur. tom. II. lib. VI. sect. IV. de tum. p. 11. Obs. XVIII. pituitù humoribus acribus permixta, quòcunquè proruperit, maximè in non consuetos locos, eos ulcerat. Hippocrates, de flat. §. XVI.

(*b*) Hoffmann. med. rat. systh. vol. II. de doloribus & spasmis, &c. Sect. II. cap. VIII. pag. 32. & vol. III. cap. V. obs. I. pag. 437.

(*c*) Idem ibib.

mediâ insidens puerum à morbo quo, tuberculo evanescenti, deinceps extinctus est, tres menses vindicavit (*a*).

CLXVIII. Comate somnolento afficiebatur puella quæ miliarem herpetem in brachio posteà passa est (*b*)... hìc vivit æger qui per aliquot annos importunâ tussi fatigatus, tandem herpetem squammosum in axillâ sinistrâ fuit expertus: tussis intereâ siluit quæ herpete nunc evanescente redit, nunc resurgente recedit.

CLXIX. Mulier cæteroquì sana, priusquàm in femoribus erumperent impetigines [§. 110], atrocissimâ premebatur colicâ, quæ prout observavimus, totiès redibat, quotiès sponte evanescerent impetigines ... vomitus aderat, dùm herpes in ventriculo sederet (*c*).

CLXX. Sudaminibus obnoxia sæpè videtur senilis ætas. Humore uberrimos inter sudores cum intolerabili quem notavimus, pruritu ex visceribus extricato, pristina redit sanitas.

CLXXI. Cum recrementa jecoris aliorumvè viscerum abdominalium remorantur in præcordiis, sæpè se produnt hæmorrhoïdes. Humorum illuvies non raro cutem appellit & herpetem, præ cæteris zonam [§. 89] excitat ... Aliàs suppressis hæmorrhoïdibus humor cerebrum impetit ac feram inducit apoplexiam aliosvè cerebri affectus [§. 120].

CLXXII. Nonnunquàm etiam variarum, quæ fiunt per uterum, evacuationum vicarius observa-

(*a*) Swietenius, comment. in aph. 1198. Tom. IV. pag. 17.
(*b*) Th. Bonnet, oper. chirur. tom. II. lib. VI. sect. IV. observat. XVIII.
(*c*) De Haller, elem. physiol. Tom. VI, Lib. IX. Sect. IV. pag. 296.

tur herpes . . . Hìc fruitur optimâ ſanitate virgo quæ nuſquàm menſtrua niſi per cutem paſſa eſt. Certis temporibus variis in cutis regionibus, potiſſimùm in unâ vel alterâ clune ſe prodit miliaris herpes ; ulceratur tumor ; ſanguis aliquot dies ordinariâ copiâ fluit ex ulcere quod ſponte clauditur ad ſanguinis receſſum. Non valdè abſimiles in ſcriptis Medicorum obſervationes reperio.

CLXXIII. Cum à diuturno tempore ſilent menſtrua, omnes omninò corporis actiones elangueſcunt, corpus recrementis obruitur : cacochymicum evadit ; variiſquè morbis afficitur, niſi recrementis modo quolibet exitus concilietur. Qui tunc erumpit herpes, ægros à gravibus ærumnis non raró vindicat . . . in muliere cui menſtrua defecerant, inſultus apparent hyſterici cum violentis cordis palpitationibus. Ab herpetis furfuracei circùm aurem eruptione ſalus *(a)*.

CLXXIV. Imprægnationis & graviditatis ordinaria ſymptomata ſunt pica, malacia, & puſtulæ menſium ſuppreſſorum comites *(b)* . . lochia & fluor albus ad herpetis exedentis, potiſſimùm miliaris adventum ſæpiùs evaneſcunt . . . in febre puerperarum lacteâ humor in cutem quandoque mittitur & herpeticam affectionem humoris colore facilè dignoſcendam generat *(c)*.

CLXXV. Cum naturâ vel arte, citiùs, quàm par eſt, occluduntur ulcera quibus natura defecabat corpora ; retroacta ſanies aliam legit viam ; majorem nonnunquàm offendit circà corporis penetralia reſiſtentiam ; minorem verò verſùs am-

(*a*) *Mémoire de l'Acad. de Chir, Tom. I. Chap. I. pag. 14.*
(*b*) Ballonius, conſil. med. Lib. II conſ. 42. pag. 287.
(*c*) Puzzos, *Traité ſur les Accouchemens, mém. ſur les dépôts laiteux, pag. 346.*

bitum; in cutem sibi pandit iter ac herpetem non rarò suscitat... occasionem herpeti miliari quandoquè dedit ulcus narium (*a*).... Zonâ quidam periit ex ulcere cruris quod intempestivè consolidaverat Chirurgus (*b*)... Levissimo narium ulceri persanato succedebat herpes miliaris in brachio erumpens (*c*).. tibia pulvere tormentario comburitur; frigidis applicatis inflammatio cruris aliaquè graviora symptomata suboriuntur; herpete totum crus exeditur (*d*)... post retropulsam in milite scabiem, herpes exedens effloruerat in toto corpore (*e*).

CLXXVI. Antequàm herpetes erumpant in his circumstantiis, febris ut sæpiùs excitatur, quâ vigente humor in ignobiliora rejicitur organa.. febre continuâ laboravit æger, in quo devictâ scabie ulcera maligna serpentia in toto corpore visa sunt (*f*)

CLXXVII. Non tamen in omnibus ægris adeò felices observantur artis vel naturæ conatus.... arte siccatis tibiarum ulceribus, icterum, dysenteriam & mortem passus est adultus (*g*)... miris omnium corporis partium convulsionibus veluti strangulatum occumbere vidimus puerum cujus herpes palpebrâ sinistrâ insidens fuerat retroactus.

CLXXVIII. In scorbuticis affectibus humorum illuvies ex corporis penetralibus nonnunquàm ejicitur ad ambitum. Indè prodeunt pruriginosæ cutis affectiones quarum eruptione morbi cura longè fa-

(*a*) Vigier, *grande Chirurg. chap. XII. pag. 357.*
(*b*) Langius, Ep. med. XXXII. pag. 497.
(*c*) Bonnet, chirurg. Tom. II. lib. VI. sect. IV. obs. XVIII.
(*d*) Hildanus, obs. chir. obs. XCIX. pag. 124.
(*e*) R. de Hautesierck, *Obs. de Med.* tom. II. obs. VII. pag. 318.
(*f*) P. Poterius, Cent. II. Cap. I. pag. 23,
(*g*) A. Lusitanus, curat. med. cent. I. curat. LXXXIII. pag. 111. 112.

cilius obtinetur (*a*)... quæ de ſcorbuto hic tradimus, ea de cacochymiâ ſunt eodem modo accipienda.

CLXXIX. Cum virus ſcrophuloſum artis vel naturæ operâ ſubactum in cutem emovetur, varii pro humorum acrimoniâ, tenuitate vel ſpiſſitudine herpetes nonnunquàm effloreſcunt, adauctâ vel minutâ ſtrumâ, prout parciùs aut uberiùs ex ulceratâ cute manat ſcrophuloſa lues (*b*). Aliàs virus herpeticum ſcrophuloſi naturam induit [§. 98.] & herpeti ſtrumæ ſuccedunt.

CLXXX. Inter varias herpetis ſpecies nulla frequentior obſervatur herpete ſquamoſo potiſſimùm in pudendis inſidente. Huic imprimis occaſionem dat virus venereum (*c*).... Viri quos novimus, quatuor cum infectâ muliere eâdem nocte concubuere. Singuli herpetem ſquamoſum contraxerunt... lue venereâ & herpete ſquamoſo tentatus cum muliere ſanâ concumbit; alter poſtridiè cum eâdem coit, & herpete ſquamoſo in eâdem cutis regione ſito donatur.

CLXXXI. Media fermè pars hominum confirmatâ lue venereâ tinctorum herpete conſpurcatur, qui ſub humili ruſticorum casâ, ubi delitèſcit virtus, longè rariùs occurrit.... Adeò frequens luis venereæ ſymptoma reputatur herpes, præ cæteris ſquamoſus; ut, in ancipiti caſu, latitans virus venereum (*d*) ſæpiùs incuſetur illo præſente.

CLXXXII. Quadruplici ſub reſpectu conſiderari poteſt virus venereum; vel quatenùs inflammationum

(*a*) Gliſſonius, de Rachitide, cap. XXIII. n. 27. pag. 301.

(*b*) Cl. de Bordeu, *Diſſertat. ſur l'uſage des eaux de Barèges, & du mercure dans les écrouëlles, pag. 61.*

(*c*) F. Joël, oper. Chir. de tum. cutis in ſpecie; pag. 182. Poterius, Cent. II. cap. LXV. L. Botallus, de lue venereâ, pag. 451. Manardus, Cent. II. lib. VII. Ep. med. II. pag. 52.

(*d*) *Médecine Théologique, Tom. II. part. III. pag. 512.*

author; ut in gonorrhæâ, urinæ fervore, bubonibus, &c. vel quatenùs parùm læsis solidis fluida magis impetit ac proindè mariscas, thymos, verrucas, fungos, exostoses inducit; vel corrosivum, quo excitantur ulcera phagedænica, narium, mutilationes, herpetes; vel tanquàm pustulosum(*a*).

CLXXXIII. In lue venereâ corrosivâ potissimùm ac pustulosâ habentur exempla naturæ syphiliticum virus extrà corporis cancellos eiicere satagentis.

CLXXXIV. Ea tamen sæpiùs est luis venereæ energia ut non raro maximam humoribus inferat viscíditatem. „ Plures enim, inquit Massa (*b*), mortuos „ in hospitalibus secui, qui viventes morbo gallico „ laborabant, in quibus venæ per universum corpus „ erant plenæ materiâ pituitosâ albâ, quæ pituita „ longè in quantitate superabat sanguinem; & loca „ etiam dolorosa madebant eâdem materiâ pituitosâ, imò in aliquibus omnes lacerti madebant istâ „ jàm dictâ materia.

CLXXXV. Benignioris indolis venereum virus hodiè faciliùs cutem appellit & ad exhalandum per cutis spiracula videtur aptius (*c*). Ideò cum nostris temporibus evidenter à suâ malignitate deflexerit; rarior occurrit lepra qualis olìm observabatur (*d*).

CLXXXVI. Fatemur intereà non omnem lepram à viru venereo scaturire qui aliorum observationibus (*e*) edocti novimus aeris calidiorem

(*a*) Mauget, Bibli. Chir. Tom. IV. lib. XV. cap. V. de syphilide, pag. 88. & seq.

(*b*) Epist. med. tom. I. epist. XXX.

(*c*) R. de Hautesierck, obs. de med. tom. II. chap. V. pag. 310.

(*d*) Calmet, *Dissert. sur la lèpre, Tom. I. & dissertat. sur la malad. de Job*, à pag. 274. ad 285.

(*e*) Ab usu aquæ putrefactæ, & salitorum Cacochymia, scorbutus, Elephantiasis. P. Alpinus de med. Ægypt. Lib. I. pag. 26, &c.

Annonæ penuriam sequebantur ulcera cutanea. Galenus de probis, pravisque aliment. succis, cap. I. Charter, Tom. VI. pag. 416. 417.

temperiem

temperiem; pravam victûs putridi, saliti, piperati, paludosi &c. rationem scorbuto, lepræ, & elephantiacis fœditatibus ansam non rarò suppeditasse.

CLXXXVII. Neque solus herpes squamosus lue venereâ tinctos adoritur. Virgo enim, quam vidimus, venereum ulcus in sinistrâ nare patiebatur; quo evanescenti gravis accedit cephalalgia cum febre, comate somnolento. Revirescit sanitas ad herpetis miliaris eruptionem in brachio sinistro. . . . Syphilide fuerat affectus sutor calceonarius qui posteà zonam expertus est (*a*). . . . . herpete farinaceo in scroto & facie hic tentatur lue venereâ infectus. . . . Elephantiasis ei minabatur, qui ter luem hispanicam contraxerat. . . . quibus malè curata lues, ii sæpè redduntur elephantiaci, impetiginosi (*b*).

CLXXXVIII. Contagio traducitur ichor herpeticus, cum indesinenter avolans ex ulcere herpetico fumus (*c*) halituosus in sani cutem viâ quâlibet intromittitur. . . . « Hinc affecti loci contrec-
» tatione ab alio; ablutione in eâdem aquâ in quâ
» lotæ sunt partes impetiginosæ & serpiginosæ; ab-
» stersione manuum & faciei cum linteolo in quo
» abstersæ sunt partes serpiginosæ (*d*); & chiro-

Plebeii, Mendici, Pauperes vivunt obnoxii sordidis dorsi, brachiorum, femorum, surarum, &c. ulceribus. F. Hoffmann. med. rat. systhemat. vol. III. cap. X. §. IX. pag. 427.

In Insulâ Javâ frequens est elephantiasis, ubi prava datur victûs ratio, loci calor adurit & venerea lues est inquilina. Bonnet, Chirurg. Tom. II. Lib. VI. Sect. V. 1 XV. Ab austrinâ tempestate & diluvio quod circà Pelagii tempora erupit, luem veneream & quodlibet pustularum malignarum genus repetit Leonicenus, de morb. gallic. fol. 125.

(*a*) Manget, Bibli. Chirurg. tom. IV. lib. XVI.

(*b*) Ballon. Consil. med. Lib. I. cap. LXI. pag. 349.

(*c*) Ezech. à Castro. ign. lamb. pag. 60.

(*d*) Joël, praxeos Lib. X. Sect. III. pag. 546. Virgil. Georgic. Lib. III. versûs finem.

„ thecæ manibus inductæ ab impetiginosis anteà usur-
„ patæ .... novaculorum viru tinctorum usu ;...
concubitu & deosculatione (*a*) herpes traduci potest præ cæteris humidus (*b*).

CLXXXIX. Cum in cute stagnat humorum illuvies ; ex animalculorum ovis in illam depositis & loci calore incubatis prodeunt vermes qui hinc & indè reptantes, acriter latibula sua compungentes molestum, excitant pruritum.... in scabie potissimùm (*c*) ac herpete miliari (*d*) nonnunquàm apparuerunt. An à sanguineis vasis ad cutem dilapsi sunt ?... Aliquoties in sanguine visi sunt (*e*)... Estiomenum procul dubio concitassent vermes exigui in pustulâ lentis magnitudinem vix superante latitantes, nisi causticis aperto tumore subduxisset eos Poterius (*f*)... Non tamen causam omnis morbi, etiam cutanei, cum Cl. Desault, vermem benè diceres.

CXL. Longè frequentiùs herpetis eruptioni favent ea, quæ cutem siccant, stringunt, obstipant, aut quâlibet viâ sic afficiunt, ut acrium succorum variorumque recrementorum ex cute continuò manantium ostia præcludantur (*g*); ac exitus illis omninò denegetur ; videlicet cutis, aere sicco, sole vel igne siccatio ; aquâ fervidâ ambustio ; frigore constrictio (*h*); compressio ; ligaturæ (*i*) dis-

(*a*) Tractat. patholog. de morb. cutan. cap. XVI. pag. 273.
(*b*) Astruc. *Traité des Tumeurs, Tom. II. Liv. II. chap. II. pag.* 279.
(*c*) Morgag. Ep. an. Epist. V. §. 6. & seq.
(*d*) Tozzi, in Hippocr. aph. Sect. VI. aph. IX. pag. 168.
(*e*) Isaac Cattierus, Hist. & observ. med. phys. Cent. III. obs. IV. pag. 198.
(*f*) P. Poterius, Cent. I. Cap. XLVII. pag. 43.
(*g*) F. Platerus, de superf. corp. dol. pag. 776.
(*h*) Hildanus, obs. chir. cent. 1. obs. 99. pag. 74.
(*i*) Trincavellius, cons. med. Lib. III consil. CXVII. fol. 685.

tentio, ictus, frictio, abrasio (*a*) immundities; vestimentorum sordes, &c.

CLXLI. Herpeticus ichor variis de causis retroagi potest. Cùm infirmantur cordis vires; quæ minimis in canalibus hujus actione fermè sola peragebatur, elanguescit humorum circulatio; recrementa lentiùs & parciùs varia cola & cutaneos porulos appellunt; telam cellulosam infarciunt; ex hâc in viscus in quo minorem offendunt resistentiam, dilabuntur; atque pro variis in quibus decumbunt organis pro majori vel minori suâ acrimoniâ; varios, periculosos admodùm ac sæpè lethales excitant affectus.

CLXLII. Hæc phœnomena in ætate senili rugis distinctâ; potissimùm inveteratis herpetibus; vel fractis viribus ægrotantium sæpiùs observantur.... Senes occlusis sponte ulceribus citò pereunt..... In mammis mulieris insidens herpes sponte siccabatur & evanescebat. Citò mulier acutâ plevro-peripneumoniâ corripitur & frustrà tentatis quibuslibet remediis moritur (*b*). Similes nec in praxi medicâ raras observationes omittere liceat.

CLXLIII. Omnia porrò quæ cordis & vasorum rubrorum vires infirmant; motum humorum & recrementorum evacuationem intercipiunt; aut modo quolibet itá retardant, ut in corporis penetralia retroagatur virus herpeticum, inter causas repercussionis herpetum jure numerantur.

CLXLIV. Ad eas revocantur languidiora mentis pathemata; vita deses; somnus diutiùs protractus, quàm pati potest ægrorum ætas aut constitutio corporis; aer spissus, frigidus, nebulosus;

(*a*) Astruc. *Tr. des tumeurs*, ibid. pag. 276. 277.
(*b*) R. De Hautesierck, ibid. pag. 323.

potus aquosi, frigidi, largiores; alimenta frigida, aquosa farinacea, cæteraquè ejusmodi, quæ sanguinem spissum crassioraquè recrementa præstare valeant, aut molem humorum, infirmatis unà solidorum viribus, adaugeant.

CLXLV. Cùm adsunt causæ delineatæ [§. 194]; ubi medicamentis frigidis, oleosis, stipticis, causticis, &c. obteguntur ulcera herpetica; vel idoneæ curationi variarum herpetis specierum cautelæ neglectæ sunt: tùm præpeditur ichoris effluvium; hic varios subit telæ cellulosæ tramites; & in caput, thoracem aut abdominalia viscera, potissimùm in organum undè manaverat, refluit.

CLXLVI. Quot & quantas non experti sunt strages; quàm gravibus ærumnis intempestivo topicorum usu comparatis non mulctati sunt, qui Medicorum severum, dùm herpetis cura tentabatur, vitæ regimen imperantium consilia spernentes, circulatorum, agyrtharum & cæterorum ejus farinæ medicantium opem sunt mutuati!... Sciscitanti dicent sepulchra quibus victimæ vix numerabiles jacent æternis obvolvendæ tenebris.

SECTIO III.

De herpetis diagnosi.

CLXLVII. Diversas cutis pustulas & ulcera decurrenti & cum herpeticis maculis comparanti luculenta sese primo intuitu offerunt mutuæ omnium secum invicem affinitatis argumenta.

Pleræque cutis affectiones iisdem, quas variis herpetibus assignavimus, causis possunt excitari; eadem fermè symptomata, nec dissimilem curationis methodum sæpè requirunt: imò metastasibus

æquè periculosis occasionem quandoquè suppeditant.

CLXLVIII. Varias ejusmodi cutis ægritudines inter se peculiari tantummodò humorum alteratione, & exindè surgentibus phœnomenis à se invicem discrepare diceres.

CXCIX. Varii tamen dantur characteres quorum ope herpes ab herpete, vel alio cutis affectu dignoscatur. Priorem diagnosim quod attinet, pauca herpetis historiæ subjungemus, ut potè quòd illa haud operosè deduci possit ex variarum herpetis specierum [§ 52, 56, 67, 72, 75, 83, 93, &c] imaginibus, sede [125.], causis [128.], &c. secum invicem collatis.

CC. Posteriorem adimplebit breviter instituta comparatio morborum cutaneorum cum herpeticis maculis vel ulceribus, quales sunt vitiligines, intertrigo, lactumina, lupus, cancer, &c. magis consimilium.

CCI. Lactumina cum herpete squamoso sicco [§. 61.] aliquam licet habeant affinitatem; attamen, cum benigna sunt, squamas latiores vel crustas absquè pruritu saltèm notabili dimittunt; nec rarò capillorum eruptionis prodromi videntur (*a*).

CCII. Herpes squamosus humidus videtur cum intertrigine puerorum adeò affinis, ut rubicunda cutis in intertrigine non rarò (*b*) excorietur, ichorem effundat, quandoquè altè ulceretur [§. 145]; licèt mortificatione sæpè terminetur intertrigo (*c*).

CCII. Etsi herpes furfuraceus, squamosus, erysipelas, & herpes exedens secum invicem qua-

(*a*) Brouzet, *Educat. médicinal, des enfans*, *Tom. II. chap. II. pag. 93.*

(*b*) Tract. pathol. de morb. cut. Tom. 1. cap. XXIV. pag. 193.

(*c*) Ethmuller, oper. med. Tom. II. colleg. pract. de morb. infantum, cap. VI. pag. 1081.

ḋantenùs conveniant, in multis tamen valdè differunt. Hæc autem cutaneorum affectuum analogia cutis superficiei & epidermidis erosione potissimùm stabilita, erroribus nonnullis occasionem dedit, quos ipsa Hippocratis, vel ejus Interpretum lectio potuisset retundere.

CCIV. Triplex habetur erysipelatis species : 1ª. subsequitur variarum corporis partium ulcera (*a*). in eâ sanguis ad margines ulceris remoratus, eliquatus in cutis superficiem effunditur ; & stasi suâ quandoquè gangrænam advocat.

CCV. Rosa nuncupatur altera ; quæ absquè ulcere *quamdàm excitat* deflagrationem & ardorem levem. Cutis, haud secùs ac in quorumdam pulmonicorum facie, roseis perfusa videtur coloribus. Initio febrium acutarum quæ crasi humorum scorbuticâ stipantur, sæpiùs erumpit (*b*);& rubello tincta colore quandoquè videtur tota cutis ; prout bis vidimus in febribus pestilentialibus. In scorbuticorum facie nonnunquàm observatur ; præcipuè cum spirituosos liquores uberiùs hauserunt ; vel irâ nimiùm percelluntur. Aliàs in peculiarem faciei locum effunditur sanguis ; ut scorbuticis & sanguineis temperamentis (gallicè vocant *couperosés*) evenit. Macula hæc, quam rosam nuncupant, sanguine rubello velut irrigata videtur ; paucisquè modò nullis dimissis furfuribus, perspiratione & sanguinis fluxu redintegratis evanescit.

CCVI. Tertia rigorem habet & febrem cum cutis rubore *qui pressione subterfugit* ; raro admodùm *circumscribitur*; molestum cutis ardorem infert ; epi-

(*a*) Tagault. inst. chir. Lib. I. cap. VIII. pag. 96.
(*b*) Kleinius de morb. exit. & præs. pag. 78.
(*c*) Horstius, refer. Hercule, locorum communium, Lib. V. cap. IV. pag. 512.

dermidem ulcerat: in furfures refolvit; adeoquè paucos intrà dies excutitur & *eryfipelatis ulcerati* nomen retinuit.

CCVII. Cum hæc eryfipelatis fpecies deteriorem fe præbet, aut negligitur, aut infrigidantibus tractatur; folet emittere puftulas miliariis [§. 82.] paulò majores; alias aliis minores, acri fero refertas; modò fixas, modò ferpentes; tumquè alienam ab eryfipelaceâ fibi vindicat indolem.

CCVIII. Cum enim, inquit Kleinius (*a*), eryfipelas malè tractatur, aut negligitur; vadit in fuppurationem peffimam... Ulcera exedentia, mali moris ac infanabilia nafcuntur; & tum propriè dicitur ignis facer [§ 83].

CCIX. Hic ulceratorum eryfipelatum exitus ab Hippocrate defignatus fuerat. *Ab eryfipelate*, inquit, *putredo aut fuppuratio*, *malum* (*b*). *Suppurationis* autem nomine Hippocrates hìc non intelligit ichoris eryfipelacei in pus converfionem; verùm ichoris in eryfipelas congeftionem, & ex ejufdem congeftione, humoris ulcerationem: ac voce *putredinis*, humoris mutationem in gangrænam: non enim proprium eft eryfipelatis fuppurari vel putrefcere (*c*). Malignum igitur eryfipelas, aut neglectum, aut malè curatum, quod veficatur, nihil aliud eft quàm herpes exedens (*d*). *Veficatum igitur*, *dein ulceratum eryfipelas*, *ejufdem eft generis cum herpete* (*e*); *nufquàm enim eryfipelas ulceratum vifum eft* (*f*).

(*a*) Kleinius, ibid.
(*b*) Hypocrates, aph. Sect. VII. aph. XIX.
(*c*) Cardanus in hunc aph. pag. 768.
(*d*) Galenus, therapeut. lib. XIV. cap. 2. P. Foreftus, obf. chir. lib. II. obf. 1. pag. 35.
(*e*) Montanus, comment. in 2. Galeni lib. art. curat. ad Glaucon pag. 1229 & feq.
(*f*) Camanes, comment. in eumdem Galeni lib. pag. 56.

CCX. Ab herpete eryſipelatibus ſuccedaneo [§ 83.], veſicis imprimis [§ 120] non longè recedit ignis perſicus. In hoc tamen ardor & pruritus moleſtiores obſervantur; & *cutis velociter, ni ſuccurratur, impletur aquâ ſubtili adeò acri*, ut eam pro veneno habuerit Brunus. His adde quòd locus igne perſico veſicatus, ſæpè lividus, niger aut plumbeus evadat; undè prunæ, carboniſve (febrium peſtilentialium prodromi vel comitis) nomen comparavit.

CCXI. Cum cruſtaceo & eſtiomenis cruſtâ obductis quadantenùs convenire diceres *lupum*; verùm ſuo cutis loco manet lupus, nec ſerpit, licet quadraginta annos in primùm obſeſſâ parte nonnunquàm viſus fuerit *(a)*, non ſanioſus, nec dolore, nec pruritu &c. ſtipatus.

CCXII. Neque magis eſtiomenum [§ 98] pro cancro accipies, ubi noveris hunc ex ſcirrhis, tumoribus ſubcutaneis, vel glandulis conglomeratis ortum ducere; labra præ ſe ferre prædura ſimul & inverſa; dolore lancinante ſtipari; febre & atrophiâ corpus abſumere; vapores adeò tetros ulceratum expirare, ut etiàm à longè ſtantes moleſtè ferant; &c.

CCXIII. Herpes ſquamoſus, præcipuè ſiccus & ſinè ſquamis [§ 60] adeò cum vitiliginibus eſt affinis ut Riolanus eas ad *morbos levitatis* revocaverit; alii, quos inter Aſtruccius (*b*), pro herpetibus acceperint, licet inter utrumque affectum intercedat multum diſcrimnis brevi vitiliginis deſcriptione detegendi.

CCXIV. Vitiligo eſt macula cutis nonnihil

(*a*) Gordonius, de curat. gangrænæ & herpeſtiomeni ſeù lupi, Rubr. IV. pag. 72. Guid. de Cauliaco, Paracelſus. &c.

(*b*) *Traité des tumeurs, Tom. I. Liv. II. Chap. II. pag.* 270.

extenſa, ſubaſpera; non rubra, non inflammata; nullis exarata puſtulis, nullo ſtipata pruritu; verùm continua & ad carnes uſquè nonnunquàm extenſa. Acu puncta macula nec dolorem exhibet, nec ſanguinem dimittit (*a*). Cum albicat, *leuce* dicitur & in hâc apparent veluti ſquamæ cutaneæ, ut Aetius ait, ſeu guttæ, ut Celſi verbis utar, quæ ſquamas æmulantur. *Alphus* à Celſo nuncupatur: ab aliis *Albaras*, *Alguaſen*, *Vernicata*; aut *Morphæa nigra* ſeu *melas*, ubi niger eſt maculæ color & eadem in cute videntur phœnomena.

CCXV. Ab hac vitiligine parùm differt leuce; *morpheæa alba*, quæ nihil aliud eſt, quàm cutanea macula abſque tumore, rubore, pruritu, ulceratione vel aſperitate. Leuce ſummam tantùm cutem infeſtat non continua, non cohærens, aſt diſperſa variis locis cutaneis. Leuce alia, quemadmodùm Alphus, alba deprehenditur; alia nigricans *ſeu umbræ* ſimilis, *vel hepatis colorem referens*. Utrâque non rarò diſtinguitur lue vencreâ vel ſcorbuto laborantium cutis, & ut plurimùm, nullis advocatis medicaminibus, intrà quatuor aut quinque dies evaneſcit.

CCXVI. Signa variarum herpetis ſpecierum anamneſtica potiſſimùm eruuntur ex cognitione functionum læſarum, ægri temperiei, & cauſarum, quæ pruriginoſis affectibus occaſionem dederunt, quas in Capitis II. ſectione II. delineavimus.

CCXVII. An à lue ſcrophuloſâ oriatur herpes, arguitur quòd in juvenibus humorum in aures oculoſvè defluxione tentatis glandulæ potiſſimùm in collo intumuerint; ſi cæteræ pariter infarctæ fue-

(*a*) Vide, Mercurialem de morb. cutan. lib. II. cap. II. pag. 54.

rint glandulæ; si strumis evanescentibus herpetes succedant, &c.

CCXVIII. An à viru-venereo vel scorbuticâ labe sobolescant herpetes, non ità facilè determinari potest. Virus enim venereum aliquotiès ità traducitur ut, parùm vel non læsis genitalibus, ad singulas corporis partes æquè distribuatur; & scorbuticis maximè similia proritet symptomata; licèt signis peculiaribus apud plurimos ægrotantes non raró manifestetur (a).

CCXIX. Verùm justam de lue venereâ movet suspicionem herpes, imprimis squamosus & in eorum genitalibus ortus, quos ad scorbutum non ducunt intemperantia vitæ vel constitutio corporis; qui impuro concubitu labis venereæ vestigia potuerunt contrahere; & solitis medicaminibus haud obsequiosos experiuntur artuum dolores.

CCXX. Qui herpetes rhumatismi, cachexiæ; scorbuti, phtisis, colicæ convulsivæ, asthmatis &c. soboles existunt [§ 142]; variarum, quibus ægri sunt aut fuerunt obnoxii, affectionum indolem sequi solent, atque ex accuratâ ægrotantis vitæ historiâ & præsenti corporis conditione haud ægrè deducuntur.

CCXXI. An verò dantur signa pathognomonica morborum ex retropulso herpete scaturientium [§. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122.]? Febris equidem nullâ gravi vel manifestâ causâ pærgressâ, videtur violenta: insolita dolorum & symptomatum absque causâ sensibili ferocitas justam quidem movere possunt suspicionem de retropulsione luis alicujûs in organum in quod morbi totus detonat impetus. Ast dubium

(a) Rondeletius de morb. italico pag. 840. Baglivius, &c.

exindè natum tutiùs excutitur cum æger aut adstantes dissipatum fuisse viâ qualibet herpetem consitentur.

SECTIO IV.

De Herpetum prognosi.

CCXXII. » ULCERA, inquit Hippocrates *(a)* » qui nosse volet, qualem quæque » exitum habitura sint : is imprimis quidem hominum naturas animadvertere ; quænam ad ulcera meliùs ; quænam etiam deteriùs affectæ » sunt ; deindè ætates in quibus sua cujusque generis ulcera non facilè profligantur &c. His si » quidem omnibus cognitis, quænam cujusque » eventa futura sint, facilè assequetur. Corporis » autem probandæ sunt naturæ leves, moderatæ, » firmis visceribus præditæ neque admodùm carnosæ, neque duræ. Tùm quæ colore sunt albo » aut nigro aut rubro. Hæ enim probantur si puræ » sunt. Deterius est, si ex pallido mixtum colorem, aut pallidum, aut lividum habeant. Quæ » verò naturæ supra positis adversantur, eas deteriores esse constat.

CCXXIII. Herpes generatìm est morbus remediis parùm obsequiosus *(b)* ; majorem secum importat fœditatem, quàm vitæ periculum *(c)* ; artis aut naturæ viribus admodùm ægrè submoveri potest ; & eo tempore sæpè recurrit, quo curatus reputatur *(d)*.

(*a*) Hippocrates, Præd. lib. II. sect. XVII. XVIII. §. 60. & seq.
(*b*) Vigier, *grande Chirurgie des ulcères*, chap. II. pag. 516.
(*c*) Hippocrates, præd. lib. II. sect. XXI. §. 16.
(*d*) Astruc. *Tr. des tumeurs*, *Tom.* I. *lib. II. cap. II. pag.* 281.

CCXXIV. Cum herpes naturæ vel artis operâ vincitur, ſanus ac incolumis factus homo nullas nec ex virûs in viſcera retropulſione dein patitur ægritudines; nullam experitur morbi cutanei recidivam.

CCXXV. Rariùs autem obſervatur adeò benignus macularum herpeticarum exitus *(a)*. Hinc maximè ſuſpecta videri debet parta modo quolibet herpeticæ luis excuſſio, donec appareant manifeſta confirmatæ ſanitatis argumenta.

CCXXVI. Herpes in cutem vel *ut morbus erumpit*, *vel ut abſceſſus*; *vel ut quid tertium* (*b*)... *ut morbus*, cum in debili corpore pravi cumulantur humores, qui versùs ambitum ejus commoti ſensìm inibi radicantur; variaſquè puſtulas & ulcera deinceps excitant.

CCXXVII. Idyopathicus igitur erit herpes qui paulatìm emergit; qui temporis lapſu capit incrementum: & qui, ut Hippocratis verbis utar, *longo tempore ad ultimum incrementi ſui gradum pervenit*.

CCXXVIII. Cum corporis penetralia recrementis infarciuntur quæ ſuis emunctoriis educi nequeunt; humor telâ cellulosâ viſceribus inſitâ impactus partìm in viſcus aliquod congeritur; partìm cutem ſensìm appellit; & per hanc indeſinenter effluit; quoniàm obſtructo viſcere non alià magis expedita, per quam exhalari poſſit, humori patet via. Qui autem ex internâ labe, viſcerumquè morbis oriuntur herpetes, difficiliùs, nec niſi ſublatâ viſcerum corruptelâ tolluntur; facilè enim renovantur, ac repullulant (*c*).

(*a*) R. de Hauteſierck. ibid. tom. II. pag. 311.
(*b*) Ballonius, epid. & ephem. lib. I. pag 65. 66.
(*c*) F. Hoffmann. med. rat. ſyſth. vol. III. cap. V. §. XXIV. pag. 45[illegible]

CCXXIX. Verùm ægri ſui ſtatûs inſcii, ubi medelæ tempus opportunum daretur, vix aut non Medicorum opem implorant; vel data conſilia ſpernunt ſubdolâ ſanitate conquieſcentes; adoleſcit morbus, cujus fontes exhauriri naturâ vel arte jàm nequeunt. Hínc evenit quòd tumores, obſtructioneſvè viſcerum, licèt in principiis artem minimè ſuperare videantur; attamen *ſivè id ex ægri negligentiâ aut inattentione Medici, ſivè ex ægrotantis indocilitate fiat, raròcurentur (a).*

CCXXX. Quò recentior igitur erit herpes, quò minùs inveterata ſunt viſcerum vitia; quò meabiliora vaſa; quò parcior ac benignior viſceribus impacta moles recrementorum; hòc minùs pertinaces erunt herpetes.

CCXXXI Hìnc faciliùs ac tutiùs eradicatur herpes recens, quàm vetuſtus; in pueris, quàm in ſenibus; in ſanis, quàm in obſtructis, cacochymiciſvè corporibus: ex variis enim herpetum ſpeciebus, eæ ſunt pertinaciores quæ ſecum important alicujus viſceris læſionem (*b*); & ulcera quæ à causâ internâ, ſcorbuto, cachexiâ ſuboriuntur, ſunt difficillima (*c*).

CCXXXII. Herpes *ut abſceſſus* reputatur cum febriles inter motus [§. 161] recrementorum illuvies in cutem tota rejicitur. *Cum enim*, inquit Hippocrates, *impetigines, lepræ albicantes, vitiligines ſubitò multùmque contingunt, certè abſceſſus dici poſſunt* (*d*).

CCXXXIII. Verè criticus reputatur herpes, cùm ab hujus eruptione protinùs evaneſcit omnium

(*a*) Carol. Piſo, de morb. à ſeroſa colluvie, cap. III. pag. 349.
(*b*) Hoffmann. ibid.
(*c*) Kleinius de morb. exitu & præſagiis, pag. 311.
(*d*) Hippocrates, prædict. Lib. II. Sect. XLIX. §. 187.

quibus febris ſtipabatur, ſymptomatum ſeries: hoc namquè modo factâ ſanguinis & ſuccorum alibilium deſpumatione, revireſcit ſanitas; & excrementa ſunt ſanorum ſimilia, ſic *ut corpora tunc tutò poſſimus alere* (*a*).

CCXXXIV. Cum humoris excrementitii moles non omnis in cutem tranſmittitur; ab herpetis eruptione miteſcunt equidem ſymptomata & febres; aſt non penitùs evaneſcunt. Morboſam tunc non immeritò diceres corporis conſtitutionem; nec enim omnes omninò corporis actiones velut in ſanitate peraguntur, nec excrementa ſanorum ſimilia videntur. Pars equidem ichoris herpetici refunditur in cutem; altera verò remoratur in viſceribus; & herpes ut *abſceſſus & morbus* tùm reputatur.

CCXXXV. Cùm verò major adeſt recrementorum copia; ubi majori ſtipantur acrimoniâ ſcoriæ morboſæ; febriles motus in ægrotantis perniciem non rarò vertuntur; ab herpetis eruptione exacerbantur ſymptomata; & criticè prorupti herpetes maligni, ſæpè pernicioſi deprehenduntur.

CCXXXVI. Intereà pro variis ex quibus emerſit fontibus, magis minùſvè benignus, ſanabilis aut inſanabilis reputatur herpes. Hìnc benignus eſt ac facilè ſanabilis qui contrectatione corporis herpetico viru tincti; vel causâ [§. 189] externâ fuit excitatus; aut erupit in perfectâ criſi [§. 272]; *malum* enim ſolummodò *cutaceum exiſtimatur* (*b*).

CCXXXVII. Alio ſub reſpectu conſideratur herpes qui modo quolibet excitatus [§. 275] longo tempore ſibi relictus fuiſſet. Aliquid enim ichoris herpetici continuò divertitur ex cute versùs

(*a*) Hippocrates, Aph. Sect. II. aph. 15.
(*b*) Ballonius in Hippocrat. epid. Lib. I. pag 73.

corporis penetralia (*a*): ideò qui ſemel adolevit ac inveteratus eſt herpes, licèt ſolummodò cutaneus primùm apparuerit, ab idyopathici [§. 256] curatione non multùm alienam ſibi vindicat.

CCXXXVIII. Herpes venereus nunc *ut abſceſſus*, nunc *ut morbus*, nunc *ut quid tertium* erumpere poteſt. An dantur ſigna quorum ope determinari poſſit ejuſdem indoles? Fida nondùm ſuppeditavit obſervatio: ideò prudens Medicus, dùm nihil certi pronunciare audet; curam internam non omittit, antequàm ad externam deveniat (*b*).

CCXXXIX. *Ut abſceſſus* tamen reputari poteſt, cum ab ejus eruptione dolores ac ſymptomata evaneſcunt, nec, niſi minuatur ichoris per cutem excretio, reſurgunt; ac cæteroquin illibata omni ex parte videtur ſanitas.

CCXL. *Ut morbus* judicatur, cum ab ejus eruptione nedùm minuantur, imò exaſperantur ſymptomata; floridus cutis color emarceſcit; elangueſcunt functiones; mutatur excrementorum indoles; & aliquid de vitâ die quâlibet evidenter deteritur.

CCXLI *Ut morbus & abſceſſus erumpit* herpes venereus, cum hoc imminuitur, totus nihilominùs non averritur morbi fomes. *Impetigines enim & herpetes ſquamoſi à phtiſi, variiſquè viſcerum morbis non rarò vindicant, aut funeſtos horum affectuum effectus potenter coercent.*

CCXLII. Eo pertinacior & malignior æſtimatur herpes venereus, quò major fuit ſuſcepti virûs copia; quò morbus vetuſtior; quò graviores viſceribus intulit ſtrages; quò debilior eſt cor-

(*a*) R. de Hauteſierck, Tom. II. Chap. V. pag 303.
(*b*) F. Hoffmann. ibid. & alii.

poris constitutio ; quò pluribus causis evectum fuit virus ; quò lues venerea magis in eodem corpore neglecta fuit & sibi relicta.

CCXLIII. Cum herpes hæreditariâ labe comparatur, malignior æstimatur, si deterioris indolis [§. 143.] morbus in patre vel matre visus fuerit; si unà & pater & mater venereâ lue conspurcentur ; si nutricis labe simili infectæ lac pueri jàm contaminati morbum ingeminaverit, aut ipse puer pravo vitæ regimine caducam sibi comparaverit viscerum constitutionem, *qualis enim juventus, talis fermè* (cæteris paribus) *senectus.*

CCXLIV. Quò latior est herpetica macula scrophulis laborantium ; quò uberiùs in hanc effunditur ichor ; hòc benigniores evadunt scrophulæ; hòc faciliùs dissipantur. Hinc licèt non impetu critico mittatur ad cutem humor glandulis impactus ; diurnâ tamen ejusmodi vacuatione sensìm minuitur scrophularum fomes, & quod ars cauteriorum, &c. ope ; id in scrophulis herpetis eruptione hìc præstat Natura.

CCXLV. Longè aliter sentiendum est de herpetico humore, qui scrophulosi naturam induit [§, 98] ; humorum enim acrimoniæ tunc maximus additur lentor ; sic ut plures nodulos subcutaneos [§. 141] exhibeant induratæ herpetis margines. *Malum* enim est, inquit Schmitzius (a), *herpetem in cancrum degenerare;* » vel ex cute in corporis penetralia radices agere; pertinaciores enim » sunt affectus cutanei si in partibus musculosis & » pinguedinosis dorsi, brachiorum &c. parvi no» duli ad modum glandularum, exteriùs invisibiles, » interiùs palpabiles, instar cicerum vel fabarum ob-

(a) Compendium Medicinæ pract. pag. 193.

servantur ;

„ ſervantur, luculento indicio quòd non tàm
„ glandulæ cutis induratæ, ſed quòd humor ſta-
„ gnet in cellulis pinguedinoſis (a).

CCXLVI. In arthritide paroxiſmus non diſcutitur, niſi per inſenſilis perſpirationis, urinæ, &c. vias humor ſubducatur; ſecùs nodos & tophos excitat, vel in viſcera confluit. His in circumſtantiis erumpat herpes; ab injuriis arthritico humore inferendis immunes evadunt ægri.

CCXLVII. Nequè minùs iis proficit herpes, in quibus ob viſcerum infirmitatem, perpetuum arthritidi ſuppeditatur pabulum: ulceribus enim ejuſmodi corpus expurgatur; & infirmi, præcipuè ſenes, in quibus admodùm periculoſi ſunt inſultus arthritici, neque facilè diſcutitur arthritis, vitam longè minùs moleſtam diutiùs trahunt.

CCXLVIII. In rhumaticis doloribus, præcipuè vagis; cùm per varios telæ celluloſæ tramites meant ac remeant humores, & ſunt craſſiores, quàm ut cutaneis ductibus eructari valeant; illi nòn raro cutem arrodunt & herpetem excitant, quo jugiter ſtillante cruciatus ſensìm levantur & cum rhumatiſmo evaneſcunt.

CCXLIX. In ſcorbuto cum humorum colluvies in cutem corrivatur; non parùm ab herpetis eruptione minuuntur infarctus; expediuntur corporis penetralia & relevantur ægri [§. 117]: ulcera enim, potiſſimùm in extremis ſcorbuto laborantium artubus oborta nil aliud eſſe videntur, quàm totidem fonticuli, quibus qui digeri, aut modo ſolito vacuari nequeunt, humores feliciter eliminantur; cùm, imminuto ſaniei per ulcera prædicta effluxu, aut exſiccatis ulceribus, in maximum

(a) F. Hoffmann. vol. III. cap. V. §. XXIV. pag. 430.

vitæ discrimen ægri conjiciantur *(a)*. Idem sentiendum de prurigine vel ulceribus, quibus est obnoxia senectus.

CCL. Imminente phtisi nullum citiùs ac tutiùs experiuntur ægri solatium, quàm ubi colluvies humorum, quæ saliebat in teneros pulmones, ad corporis extrema refunditur. Fortunatos meritò dicimus eos, quos ab imminente phtisi, aliisvè gravissimis ægritudinibus herpes indè natus ita vindicat.

CCLI. Longè aliter judicandum de ulceribus illis ac innumeris pustulis, quibus declinante morbo non rarò deturpatur phtisicorum cutis. Cum enim sputa minuuntur, aut cohibentur, illuvies purulenta nunc fluit in abdominalia viscera; nunc suppressâ diarrhæâ cutem appellit, quam variis contaminat pustulis & ulceribus herpeticis. Verùm tales Naturæ conatus, licèt salutares omninò denegandi non sint, tardiùs apparent & sæpè sunt mortis prodromi. *Quibus* enim *salsa sputa cum tussi subsistunt, iis corpus velut efflorescentibus pustulis rubescit, antè obitum verò exasperatur* (*b*).

CCLII. Catarrhosis defluxionibus originem non rarò præbet perspirationis in capite, faucibus vel thorace suppressio. Materies indigesta nonnunquàm crassior est, quàm ut per obstipata cutis spiracula possit eructari; variisquè morbis præbet originem. Qui tunc erumpit herpes, ægrum ab affectu graviore liberat, & admodùm salutaris existimatur. Levis enim inflammatio cutis [§. 67] cum ulcere fugaci, pectoris inflammatione aut ulcere longè levior meritò reputatur *(c)*.

(*a*) Swietenius, comment. in Boerrha. aph. 1151.
(*b*) Hippocrates, coac. §. 243.
(*c*) Observ. chirurg. Cent. IV. obs. LXIV. pag. 184.

CCLIII. Nequè minùs salutares habentur herpetes versùs febrium continuarum declinationem efflorescentes: manifesta namque Naturæ triumphatricis argumenta, imminens ab imperfectâ crisi periculum ac recidivas præcavent... » In truci pestilentiâ servati fuerunt illi quorum in manus aut » pedes procumberent maligni humores qui exe» debant & exulcerabant partes illas (*a*).

CCLIV. Non eadem sunt autumanda de herpeticis maculis quæ primaria febrium continuarum symptomata deprehenduntur. *Quandocumque enim*, inquit Hoffmannus (*b*), *herpetem miliarem caput infestantem cum odontalgiis, cephalalgiâ & catarrhosis defluxionibus variolæ vel morbilli sequuntur. Res non sinè periculo est... & interdùm post mortem spatium in vertice morbosum denigratum & sphacelatum fuisse novimus.*

CCLV. Item pertinaces erunt herpetes quibus ansam dabunt viscerum post varias febres & morbos imperfectâ crisi judicatos, obstructiones... Morbi enim cutanei » qui post febres intermit» tentes, variolas, morbillos, luem veneream so» bolescunt; interna præcipuè viscerum vitia ar» guunt; nonnisi sublatâ visceris corruptelâ tol» luntur; facilè renovantur ac repullulant; imò » nonnunquàm in phtisim aut hydropem degene» rant (*c*).

CCLVI. Asthmata, præcipuè convulsiva, colicæ & morbi spasmodici nusquàm tutiùs ac feliciùs judicantur, quàm largâ turbidarum urinarum illuvie quæ antè paroxismos à lympha rupeâ non

(*a*) Sanctorius, method. vit. error. in art. med. Lib. XIII. cap. VII. pag. 524.
(*b*) F. Hoffmann. Vol. III. Cap. V. §. XXVIII. pag. 450.
(*c*) Idem, ibid.

abſimiles eſſe ſolent. Cùm recrementa cutem appellunt; innumeræ ſæpè prodeunt puſtulæ; herpetica ſequuntur ulcera, quorum jugi ſtillicidio ſpaſmodici motus evaneſcunt, ſanatâ cute redituri.

CCLVII. Benignior autem exiſtimatur herpes ortus inter affectiones ſpaſmodicas quibus originem dederunt *vitia fluidorum pravo non naturalium uſu comparata.*

CCLVIII. Malignior, pertinacior ex adverſo reputatur herpes qui ex *idyopaticis nervorum affectibus oritur.* Cum enim exiliores ſunt ac debiliores fibræ nerveæ, quantas in eodem corpore temporis momento valeant concitare turbas inordinatæ illæ ſivè fluidorum ſivè ſolidorum commotiones, vix credibile. Partis exindè fluidorum vitiis non raró ſuccedit humoris in cutem felix inter Naturæ conamina proventus (*); & hâc ratione, miliaribus puſtulis vel herpeticis ulceribus apparentibus expurgantur corpora. Verùm eâdem poſitâ corporis conditione, morbus ſecundarius (herpes aut ſudamina) non raró reſurgit, niſi princeps affectus, ex quo ſoboleſcit, fuerit edomitus.

CCLIX. Ex iis autem, qui herpetibus aliiſquè ſimilibus [§. 143.] tentantur cutis affectibus; magis periclitantur robuſti, ſanguinei, ſtrigoſi, difficilè ſpirantes. Mollioris è contrà texturæ homines ac imbecilles morbum faciliùs ferunt; fœminæ etiàm præ maſculis maximè convaleſcunt (*a*).

CCLX. Cum ſanioſis humoribus aut recrementis in corporis penetralia congeſtis per varia cutis ulcera datur exitus, Naturâ vel arte ſiccato ulcere, retroactus humor graviſſimas, ut ſæpiùs in-

(*) Serpigines ſeu puſtulæ miliares his in circumſtantiis ſæpè prorumpunt interno regimine facilè diſſipandæ.

(*a*) Allionius, de miliaribus, cap. VII. pag. 60.

fert ægritudines... Ex ulcere tibiarum occluso; Aphonia, sensuum hebetudo, mors intrà biduum (*a*)... Ex repercussâ scabie quidam venit in vitæ periculum (*b*). Minima seri portio quæ mortem ipsam afferre potest: maneat in cute aut ex visceribus in hanc remeet; in utrâlibet hypothesi maximè salutaris erit herpes indè natus.

CCLXI Cùm segniùs moventur viscerum imprimis abdominalium recrementa, pars major subit [§ 32] venas abdominales; sanguinis fluxus in jecur multùm elanguescit; non rarò se produnt hæmorrhoides; & quamdiù his eructatur humorum colluvies quâ venæ podicis distendebantur, tamdiù remanet illibata sanitas. Verùm occlusis hæmorrhoidibus ichor non rarò fluit in cerebrum & lethalem inducit apoplexiam... Ex adverso cutem appellat & exedat; nullum ex hæmorrhoidis suppressione tunc ægros manet periculum; sed quâ proportione generantur in abdomine recrementa; eâdem per cutem salutariter ablegantur.

CCLXII. Cùm menstrua per solitas vias fluere nequeunt, aut desinunt; & plethorâ molestâ fatigatur corpus; sanguis per nares, pulmones ventriculumvè quandoquè sibi pandit iter, & assueto tempore menstruorum ad instar eructatur. Ubi major adest humorum acrimonia, sanguinis evacuationi nonnunquàm succedunt ulcera; & phtisi, mulieres absumuntur. Huic periculo eæ non sunt obnoxiæ, quibus humorum illuvies cum sanguine funditur in cutem & herpetem excitat... Si enim fœminæ menstrua remanent; aliquando ex ulcere quod habet, maximè femoris vel pedis saluta-

(*a*) Morgagn. Epist. anat. IV. § 7. 13.
(*b*) Isaac Cattierus, ibid. Cent. II. obs. XCII. pag. 184.

riter emanat [§. 171] cruor mutato itinere (a).

CCLXIII. In gravidis varia ex viſcerum ſitûs mutatione vel irritatione ſuboriuntur incommoda. Nunc digeſtio, nunc variorum humorum excretio, nunc utraque turbantur; nec rarò herpes tunc ſalutariter erumpit, à partu (videlicet reſtitutâ ſolidorum & fluidorum ſecum invicem harmoniâ) evanidus.

CCLXIV. Aliàs humor herpeticus ex cute labitur in uterum, pabuliſquè alendo fœtui dicatis adjungitur; undè fit ut diſcuſſo herpete prolis extinctioni ſuccedat matris incolumitas [§. 142]. Vidi matrem ſic vindicatam ab herpete qui tres annos antè partum in brachio dextro nunc apparebat, nunc evaneſcebat. Qui parentis luem contraxerat puer, diſſipato herpete ſquamoſo totam fermè cutem contaminante, intrà annum mortuus eſt.

CCLXV. Fortunatæ mulieres, quibus ex lochiorum vel lactis ſuppreſſione vel impeditâ excretione ſuboritur herpes; quas à gravioribus ægritudinibus ità liberat. Haud aliter ſentiendum de ulceribus, quæ fluori albo ſuccedunt & quibus morbi pertinaces & ipſa mors non rarò prævertuntur.

CCLXVI. Intereà lactis, lochiorum & fluoris albi conditionem ſequitur herpetis indoles. Hinc mulieribus cacochymicis, &c. herpes indè natus non rarò malignus deprehenditur; quandoque ſpontè retroagitur; & mortem ipſam inferre poteſt. Vidimus pertinaciſſimos herpetes excedentes ex lochiorum ſuppreſſione natos... Novimus lac in cutem ductum in cacochymicâ muliere, herpeti furfuraceo totam cutem occupanti originem dediſſe. Morbus lapſu temporis exaſperatus eſt; ſquamis hodiè deturpatur cutis; rubent oculi;

(a) Kleinius, ibid. pag. 311.

tument artus ſaccorum ad inſtar; primariaquè pſoræ ſcorbuticæ [53] jàm apparent ſymptomata.

CCLXVII. Magis minùſvè pertinax; magis minùſvè periculoſus æſtimatur herpes pro variâ indole humoris herpetici, variâ ſtrage quam in cutem intulit ichor, &c.

CCLXVIII. Herpes furfuraceus cutis exſiccatione, uſtione [§. 189] nativâ cutis ſiccitate [§. 137] ſuſcitatus in ſanis hominibus; omnium ulcerum, quæ depaſcendo ſerpunt, minimè periculoſus eſt (*a*), vel ſponte recedit; vel ſolâ ſalivâ curatur (*b*).

CCLXIX. Magis arduus eſt curationis labor (*c*) cum granulis referta videtur cutis area [§. 53]; cùm ſerpit; ubi cutem capillatam obſidet; tunc enim non raro *in herpetem ſquamoſum*, ipſamvè tineam degenerat (*d*).

CCLXXX. Malignior verò eſt ac longè pertinacior, cum huic adjunguntur viſcerum infarctus (*e*). His enim citò ſuccedunt hydropes, lepræ vel affectus ſcorbutici.

CCLXXXI. Nonnunquàm etiàm acutis morbis locum cedit, prout obſervavimus... Herpes furfuraceus in adulti mento ſedebat, evaneſcebat, reſurgebat, donec aere mutato [§. 159], alioquè victu inſtituto prorsùs abigeretur. Intereà continuâ largâque diarrhæâ vires exhauriebantur; ichor in abdominalia viſcera fermè totus irrupit; & æger febri malignæ, quâ ſex intrà dies occu-

(*a*) Lommius, ibid.. pag. 268.
(*b*) Celſus, Med. Lib. V. Cap. XXXVIII. §. 18.
(*c*) F. Joël, oper. Med. Tom. V. Lib. II. Sect. II. pag. 151.
(*d*) N. Piſo, de cognoſc. & cur. morb. Tom. I. de porrigine.
(*e*) Vigier, *Grande Chirurg. des ulcères Chap. II. pag.* 516. Etmuller; oper. med Tom. II. Obſ. V. pag. 525.
Sam. Haffenrefferus, &c.

buit, perferendæ prorsùs impar factus est. . . ; mulier herpetem furfuraceum in facie sedentem balneis excusserat, quæ gangrænâ pedum posteà periit (a).

CCLXXXII. Herpes squamosus, in sanis corporibus ob impeditam frigore stipticisvè medicaminibus, &c. perspirationem in cutem erumpens, benignus est, facilè sanabilis, nec raró sponte dissipatur. Ideò haùd operosè curatur herpes *periscelis*, ut ill; Sauvages verbis utar, Ecclesiasticorum cingulo collari suscitatus.

CCLXXXIII. Longè pertinacior est herpes squamosus in spongiosis, carnosis & mollioribus locis cutaneis insidens; potissimùm si acerrimo ichore inundetur macula, prout sub axillis, in capillatâ cute, &c. sæpiùs evenit: (*ex locis enim*, inquit Hippocrates (b), *difficiliùs sanantur alæ* [§. 56] *laterum cavitates & femora*); si velociter serpat; si ex lue venereâ sobolescat; tunc enim difficiliùs eradicatur; vel sanatus facilè revertitur; vel sibi relictus in pertinacissimum estiomenum quandoque vertitur; vel in impetiginem remediis fermè quibuslibet obsurdescentem degenerat.

CCLXXXIV. Herpes discretus, qui à causâ externâ [§. 180.], potissimùm cutis immunditie ortum duxit, vel motu critico velut in catarrhosis defluxionibus [§. 164.] excitatur, benignus, maximè in pueris, admodùmque fugax observatur.

CCLXXXV. Secùs agit cum pueris edacibus, corporibus cacochymicis, infarctisvè, præprimis ubi maligna datur epidemica constitutio. Tum enim pertinaciter in cute hæret expatiaturvè; ipsam cu-

(a) Quesnay, *Tr. de la gangrene*, pag. 353.
(b) Hippocrates, prædict. Lib. II. Sect. XVIII.

tem altiùs quandoquè rodit, vel morbis gravissimis ansam præbet... Vetula, quam vidimus, olim in adolescentiâ herpeti discreto pertinaci fuerat obnoxia, quæ narium estiomeno cancroso posteà periit.

CCLXXXVI. An varia cutis in infantibus echtymata, scabies, achores, herpetes &c. illos à variolis aliisque morbis vindicant vel miasmata morbifica retundunt?... Negat Hoffmannus *(a)* qui vidit pueros à scabie cæterisquè ejusmodi pruriginosis affectibus liberatos in variolas confluentes, vel mali moris morbillos incidisse.

CCLXXXVII. Verùm, ut optimè notat Swietenius, » ad excipiendum virus quodlibet, prava » requiritur fluidorum ac solidorum dispositio, » quæ, quò gravior est, hòc periculosiores sunt, » qui coincidunt morbi. Hìnc factum fuit, ut plu- » res qui tempore variolarum epidemicarum im- » punè se contagio exposuerant, sequente aliâ » epidemicâ constitutione variolosâ fuerint cor- » repti & quidem satis graviter *(b)*.

CCLXXXVIII. Obstructos igitur & cacochymicos pueros ab aliis ægritudinibus vindicare nequit herpes, quo maximus ex adverso arguitur ichoris & humorum in corporis penetralia confluentium apparatus.

CCLXXXIX. Cùm verò vitæ viribus circa pubertatem adauctis reserantur vasa, & deteruntur obstructiones; nonne herpetes tùm salutares existimandi sunt, quorum eruptione tutus omninò recrementorum colluviei sic paratur exitus?.. À variolis & pestilentiâ immunitatem quandoquè de-

(a) Med. rat. systh. vol. III. cap V. §. XIII.
(b) Comment. in Boerrh. Aph. 1403. Tom. V. p. 135.

dit ſcabies (*a*)... Ut intempeſtivam impetiginis aut ſcabiei ſuppreſſionem frequentèr ſequitur rachitis; ſic rursùs erumpenre ſcabie atque pruritu excitato indeque aucto in externis membris calore, pueros facilè reſtitutos vidit Gliſſonius (*b*).

CCLXL. Nequè prorſùs alienam ab herpetis diſcreti prognoſim habet Cruſtaceus. Benignus enim citò cruſtam induit; nec ſerpit, deſquamatur & evaneſcit. Malignus è contrà in morboſo corpore, vel inveteratus in eſtiomenum ſæpè degenerat.

CCLXLI. Herpes miliaris recens contagio communicatus [§. 177]; externâ causâ ſuſcitatus [§. 180] vel in cute natus fidam intrà criſim [§. 160, 162. 163. 165. 16h. 170. 175.] *vel à causâ ſanguinem non multùm alterante inductus* videlicet menſtruorum vicarius, ſæpè, potiſſimùm in ſanis corporibus, ſponte evaneſcit.

CCLXLII. Tùm puſtularum ſerum reſorbetur aut exhalatur, vel utroque modo diſſipatur, abſquè medicaminum auxilio; ſanaquè cutis, aſpera tamen ac duriuſcula remanet [§. 78] vel evaneſcentibus puſtulis duriuſculi tumores in affecto membro ſuccedunt, *ſolis diſcutientibus facilè reſolvendi.*

CCLXLIII. Nonnunquàm tamen macula ſiccis exarata puſtulis ulteriùs ſerpendo progreditur, & totam in quâ ſunt, partem occupat, niſi obſtiteris (*c*); puſtulæ ad maculæ margines acri ſero referuntur; acerrimum plorant ichorem; & quandoquè cutem ipſam & ſubjectas partes arrodunt.

CCLXLIV. Generatim eò malignior ac perti-

(*a*) Foreſtus, Obſer. Chirur. Lib. VI. Obſ. XXIV. in ſcholio.
(*b*) De Rachitide, cap. V. pag. 38. & cap. XXIII. pag, 301.
(*c*) Manget, Bibli. Chir. Tom. IV. de tumor. lib. XVI. pag. 35.

nacior eſt ; quò magis angulosus, minùs in orbem procedit ; quò acrior eſt ichor ; quò vividior eſt cutis rubor ; acerbior pruritus ; quò citiùs ulcerantur puſtulæ ; quò magis vulneratur cutis superficies ; quò magis inveteratus eſt ; vel pertinax, prout in corporibus obſtructis vel cacochymicis obſervatur.

CCLXLV. Herpes exedens, qui versùs febrium continuarum declinationem erumpit impetu verè critico, febrem & symptomata diſſipat, & paucos intrà dies evaneſcit [§. 84].

CCLXLVI. Cum verò criſi minùs perfectâ judicatur febris ; morbi fomes partìm in cutem, partìm in inteſtina mittitur ; & æger herpete & diarrhæâ liberatur.

CCLXLVII. Symptomaticus autem ac valdè periculoſus reputatur herpes, cum erumpit ab initio febris. *Mala enim eſt quæcumque dejectio quæ ineunte aut creſcente morbo peragitur.*

CCLXLVIII. Benignus exiſtimatur qui 1°. non in facie vel collo, ſed in cæteris, potiſſimùm extremis corporis partibus inſidet ; cùm enim ſupernas impetit, frequenter ab ejus retroceſſu ſubſequuntur deliria, comata, anginæ, peripneumoniæ, vel & cita mors. 2°. Cujus area videtur rubella, lèviter inflammata ; non livida, non nigra, non tumida, non ſenſu orbata. 3°. Qui obſeſſam cutis partem retinet, nec ſerpit. 4°. Cujus eruptione diſſipantur cephalalgiæ, deliria, præcordiorum anxietates, ardores, ſyncopes, &c. 5°. Qui recrementa ſua probè rejicit [§. 84], nec ſanatus aliò reſurgit ; nec in eſtiomenum degenerat.

CCLXLIX. Malignus ex adverſo reputatur herpes exedens qui præcurrit febres peſtilentiales (*a*)

(*a*) Vide Foreſtum, obſerv. chirur. Lib. II. obſ. VI.

aut versùs earum incrementum erumpit; quo præsente vigent aut exacerbantur febriles excandescentiæ; qui tùm in latum tùm in altum citò serpit; qui sinè causâ vel ratione manifestâ evanescit; si à pressione partis fovea relinquatur; si sensus in infectâ cute dispereat, &c.

CCC. Cum in corporibus cacochymicis liquidorum acerrimorum moles uberior est, quàm ut tota uno impetu critico mittatur ad cutem; quâ proportione humoris reliquiæ ex præcordiis ad illam corrivantur, eâdem in circulum expatiatur macula & medio corpore cingit hominem. An ideò lethalis evadit? Affirmant nonnulli, quos inter (*a*) Valesius & Sennertus (*b*).

CCCI. Zona quidem in impuris cacochymicisvè corporibus valdè periculosa reputatur; nec tamen ideò semper lethalis... Imò perversâ medelâ tractata, sæpè mortem infert; videlicet ubi propter acrem, quo cutis uritur, calorem, infrigidantia intùs & extùs advocantur. Sic qui plantaginem viridem, non scillam, ex consilio Galeni, herpetibus exedentibus admovebant, citam, ut scribit Sanctorius (*c*), mortem accersebant.

CCCII. Prætereà cùm negligitur herpes exedens, sæpè gangrænam & mortem advocat. In viduâ crus & inguina herpetibus exedentibus occupabantur. Solitis medicaminibus obsecundabat, qui crus exedebat: cùm autem mulier de altero herpete inguinibus insito præ pudore non

(*a*) Controvers. Medic.
(*b*) Sennertus, prax. med. Lib. V. part. III. sect. I. cap. VI.
(*c*) Legatur insuper, lib. XIII. method. vitand. errorum, cap. III. pag. 509.

admonuisset; ille sibi relictus gangrænâ mortem intulit (*a*).

CCCIII Herpes exedens igitur (zona imprimis) maximè periculosus est in cacochymicis, pallidioribus, obstructisvè corporibus unà febre putridâ vel pestilentiali decumbentibus; quæ frequentiùs adoritur & hâc de causâ sæpè jugulat (*b*).

CCCIV. In scorbuticis, hypocondriacis, arthriticis &c. maximè senibus non raròperiodicè apparet herpes exedens [§. 91], & hâc ratione vitam perennat periculosis alioqui conturbandam ægritudinibus.

CCCV. Imò chronicos viscerum affectus quandoquè radicitùs extirpat... Vidit Kleinius (*c*) in bibone cardialgiam chronicam zonâ ventrali, fato quodam solutam.

CCCVI. Quò magis impura sunt corpora herpete exedente laborantium; quò malignior est epidemica constitutio: quò graviores & plures adsunt causæ, &c. hòc ille periculosior existimatur. Si enim tùm caput obsesserit, parit phrenitidem, affectus soporosos, linguæ paralyses, &c. Maximè in senibus, morbo fractis, cacochymicis vel scorbuticis... In cæteris verò cutis regionibus ubi perniciosè sedet; inflammationes viscerum, imprimìs stomachi (*d*), hepatitidem, asthmata, cardialgias, singultus, dyspnœas, delirium symptomaticum & mortem ipsam ante decimum quartum diem inferre solet (*e*).

CCCVII. Herpes estiomenus aliis herpetibus mo-

(*a*) Th. Bartholinus, act. med. Haffniensia, Tom. I. Cap. CVIII. pag 198. 199.

(*b*) Manget, Bibliot. chir. lib. IV. de tum. p. n. obs. XVI. §. XI.

(*c*) Kleinius, ibid. pag. 80.

(*d*) Kleinius, ibid.

(*e*) Hippocrates, aph. Sect. IV. aph. VI.

lestior est, admodùm pertinax & remediis parùm obsequiosus. Benignus est, qui ex herpete miliari vel discreto, phlyctenis ac cæteris ulceribus ad superficiem cutis magis vergentibus ortum ducit; qui recens est in juvenili corpore, in quo ætatis mutatione sanari potest; qui firmis prædita visceribus impetit temperamenta; qui corporibus defecandis inservit; qui cutem illæsis partibus subjectis exedit; qui ulcus exhibet benignum, non durum, non nodulis stipatum, in partibus minùs glandulosis situm; qui minùs prurit, minùs serpit, lentiori gradu movetur in cutem; qui crustis aut squamis obducitur; neque putrilaginosus aut copioso madidus ichore videtur, &c.

CCVIII. Eò deterior ex adverso reputatur, quò citiùs, latiùs, altiùsvè serpit; quò pejor est ichor quem stillat; cùm *circum glabræ* sunt illius margines; cùm circùm articulos expanditur (*a*); qui nodosus est, prædurus glandulis obsitus; qui herpete squamoso, therminthis, psydraciis, humidæ scabiei, impetiginibus successit; in corpore senili, cacochymico, vel morborum vehementiâ confracto... Non raro enim vel gangrænam inducit aut in viscera retroagitur; vel scorbuto, phtisi aut leprâ perimit ægrotantes. Hanc & illam estiomeni prognosim illustrare valet exitus tineæ cognitus.

CCCIX. Tinea recens mitior est; sæpiùs facit ad secundam valetudinem (*b*); pueros ab epilepticis motibus vindicat, sic ut epilepsiâ raro capiantur pueri, quibus in capite scabiosæ pustulæ supervenìunt (*c*). In benignâ tineâ cutis mollior est;

(*a*) Tozzi, in Aph. Hypocrat. sect. VI. Aph. XX. pag. 271.
(*b*) Kleinius, ibid. pag. 157.
(*c*) Blaglivius, praxeos, med. Lib. I. pag. 114.

digiti vestigium notat; ac post frictionem rubet (a); temporis lapsu sæpè judicatur (b) medicinâ irritâ (c), & nonnunquàm surditatem vel excrescentiam cranii fungosam post se relinquit.

CCCX. Cùm verò à nativitate nimiùm negligitur, malè tractatur, aut deterior est (d); cutis arida, testacea non rubet ad frictum; alopecia sequitur insuperabilis & in lepram abire potest... ægrè curatur hæreditaria (e); vel cum indocilis est; de viru aliquo cogitandum (f). Interim admodùm pertinax habetur, ubi pervenit ad illum gradum in quo ipsa capitis ossa cœpit afficere (g).

CCCXI. Quoad morbos ex ichoris herpetici retropulsione scaturientes attinet; quò malignior erit transmissi au congeniti virûs indoles; quò magis inveteratus est herpes; vel graviores affectus, undè traxit originem; quò plures causæ viribus ingeminatis herpetis eruptioni simul & repercussioni ansam dederunt; hòc periculosiores erunt morbi ex virûs in viscera retropulsione scaturientes; hòc magis irrediviva corpora.

CCCXII. Cùm rapitur in cerebrum ichorosa colluvies, varias ægritudines valdè periculosas, non rarò lethales inducit. Soporosis enim affectibus indè natis, motibus convulsivis, paralysi &c. sæpè citò succedit gangræna, potissimùm ubi deterior est virûs indoles, debilior corporis constitutio, vel morbo confractæ sunt ægrotantium vires. In

(a) Kleinius, ibid.
(b) Brouzet, *Educat. méd. des enfans*, Tom. II. pag. 101.
(c) Kleinius, ibid.
(d) St. Blanchard. inst. chir. cap. XVIII. pag. 455.
(e) Ambr. *Paré chirur. Liv. XVII. chap. II. pag. 587.*
(f) Brouzet, ibid.
(g) Swietenius, comment. in Boerrhav. aph. 1484. Tom. V. pag. 452.

cerebrum igitur, quàm in cæteras corporis partes, retropelli herpetes periculosius est.

CCCXIII. Generatim verò minùs reformidantur morborum indè surgentium effectus, cùm virus nondùm in corporis penetralia radices egit; cum fluctuat [§. 117.] in telam cellulosam : cùm vagi sunt dolores & symptomata incerta; ubi febris viget, nec vires collabuntur; in adultis, robustis ac puris corporibus; cum febriles inter motus non arida, non aspera, sed modicè calida cutis apparet, cum urinæ non tenues, non limpidæ, non parcæ, non suppressæ; sed copiosæ, turbidæ, arenulis refertæ; cum alvus egeritur non sicca, non parca, sed humida, copiosa, cum levamine; cùm adsunt vomitus porraceæ vel flavescentis materiæ; vel sputa prodeunt copiosa, non concreta, cum levamine : cùm in cutem revocatur ichor; vel inter vicariam insensilis perspirationis excretionem ubertim eliminatur.

CCCXIV. Maximum imminet periculum ex herpetis retropulsione, si ab his aliena videantur phœnomena, si incassùm tentatis opportunis medicaminibus viscera nihilominùs deprædetur herpes, &c.

CCCXV. Eamdem omninò prognosim sibi vindicant affectus herpetici corporis penetralibus insidentes, quibus originem dedit hæreditaria vel adventitia viscerum morbosa constitutio.

CCCXVI. Ex prognosi variarum herpetis specierum nonnulla fluunt theoremata, quæ curationem illarum attinent.

CCCXVII. Herpes recens & contagio [§. 187] traductus, vitæ regimine curabilis est... Cùm enim aliquis cum scabioso concumbit, & cutis inficitur, malum verè cutaceum est, ac superficiaria tantum

esse

esse debet curatio (a.) Ideò Helmontius meritò redarguebat Medicos qui, ut scabiem contrectatione partam curarent, neglectis externis medicaminibus, cholagogis, venæ sectionibus, & pharmacis intemperiei jecoris emendandæ dicatis; incassùm eum fatigabant ac in marasmum ducebant (b).

CCCXVIII. Eodem sub respectu consideratur herpes à causâ externâ ortus, nec inveteratus: talis est quem suscitârunt cutis ustio, abrasio, frictio, ligatura, constrictio, &c. Tunc enim vel sponte sanatur, vel externa tantùm exigit auxilia.

CCCXIX. Cum in perfectâ crisi erumpit, levi observato regimine, topicis curandus est. Si enim, inquit Ballonius (d), dartæ vulgò dictæ non tàm sequuntur malam diathesim partium internarum, quàm externarum; an tantî refert, quantî interesse putant, si extinguatur darta quæ partem aliquam obsedit. Hinc herpetes critici in puris corporibus [162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170.] nullam vel minùs scrupulosam interni regiminis observantiam exigunt.

CCCXX. Prædicti herpetes [§. 317. 318. 319] diù sibi relinquantur, alio modo tractandi sunt. Dum enim topicis curatio suscipitur, interna quibus sanguinis massa defecetur, medicamina non sunt omittenda.

CCCXXI Qui febrium continuarum initio erumpunt [§. 232.], citam exigunt medelam; & maximè fovendi sunt, ut recrementa copiosiùs in cutaneum ulcus irruant.

(a) Ballonius in Hippocrat. epid. Lib.I. pag 73
(b) Vanhelmont, de scabie & ulcer. scholar. pag. 196. & seq.
(c) Tract. pathol. de morb. cut., cap. XVI. pag. 273.
R. de Hautesierck, &c.
(d) V. Bonnet, labyrinth. med. Lib. X. pag. 608.

CCCXXII. Qui viſcerum obſtructionibus ex malè judicatis febribus aut morbis [§. 255] ſuccedunt; non abigantur, niſi vitia viſcerum priùs emendata fuerint.

CCCXXIII. Herpetis in febre criſi imperfectâ judicatâ erumpentis curatio ſuſcipiatur, dùm non negliguntur indicata medicamina.

CCCXXIV. Herpetes in graviditate nati; fluori albo, lactis aut lochiorum ſuppreſſioni [§. 262. 263.] ſuccedanei, ſibi relinquantur; donec opportunum curationis tempus habeatur.

CCCXXV. In his attendamus ad ægrotantium temperiem [§. 266.], viſcerum conſtitutionem, & fluidorum indolem. Si enim pravus eſt corporis habitus& malum curabile; priùs mutari debet idyoſincraſia, quàm ad topica deveniamus.

CCCXXVI. Serventur herpetes hæmorrhoidibus ſuccedanei in ſenibus; in adultis verò non abigantur, quin priùs redintegrata fuerint viſcera [§. 261].

CCCXXVII. Qui ſcorbuto [§. 178], ſcrophulis [§. 179], rhumatiſmo [§. 165], arthritidi [§ 166] lui venereæ [§. 182], motibus ſpaſmodicis [§ 258], ſuccedunt herpetes, ſcrupuloſè ſerventur; neque topicis tententur, quin viru aut recrementis tincta priùs expurgata fuerint corpora.

CCCXXVIII. Intactus dimittatur herpes ex acrium defluxione vel ulcerum retropulſione [§. 174.] ortus; neque topicis tentetur, niſi in juvenibus aut adultis, ac ſevero præmiſſo regimine interno.

CCCXXIX. qui ex levi tantùm in ſex rerum non naturalium uſu [§. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159.] errore ſoboleſcit herpes; magis curationem externam amat; minorem affectat medicaminum internorum pompam.

CCCXXX. Cùm verò diuturnior fuit *non naturalium* abuſus [§. 329], curationis internæ major habeatur ratio.

CCCXXXI. Qui herpetes infarctibus viſcerum [§. 144.] ſuccedunt in corporibus morboſis, pallidis [§. 232.], intacti dimittantur, neque tractentur, niſi priùs immutata fuerit tota corporis conſtitutio.

CCCXXXII Generatim herpetis curatio longè tutiùs tentatur in pueris, præcipuè puberibus; minùs tuta in adultis; præcipuè in mulieribus, quæ quadrageſimum annum ſuperant: verùm periculoſa videtur in valdè ſenibus.

Temporibus Medicina valet, data tempore proſunt.

Hinc in ætate ſenili, gravi morbo contritis, verè ſcorbuticis & cacochymicis à diuturno tempore hominibus ſemper in memoriâ ſervatur effatum: *virium conſervatio præſtantior eſt, quàm morbi depulſio.*

CAPUT III.

De variarum Herpetis ſpecierum curatione generali.

SECTIO I.

De Præſidiis internis.

CCCXXXIII. CUM virus herpeticum arte vel Naturâ tractatum nuſquàm legitimi puris indolem valeat induere [§. 142.] in ejuſdem alteratione vel evacuatione totus variarum

herpetis ſpecierum curationis cardo vertitur.

CCCXXXIV. Potiſſima chronicarum ægritudinum cauſa triplex (*a*) recenſetur; videlicet humorum multitudo, craſſities & viſcoſitas, quibus acrimoniam non immeritò ſubjunxeris. In his autem, inquit Tozzi, *multùm temporis inſumitur*, *ut multa diminuantur*, *craſſa tenuentur*, *incidantur viſcoſa*, *demulceantur acria*; niſi vitia humorum nuperrimè contracta [§. 317.] fuerint.

CCCXXXV. Victûs imprimis regimen, aeris delectus, exercitia corporis, &c. vario modo pro diverſis circumſtantiis moderata non minimam in curatione variarum herpetis ſpecierum partem ſibi vindicant.

CCCXXXVI. Inediâ minor evadit moles humorum; uberiùs diſſipantur recrementa; levius, etiam ad ſtateram, evadit corpus; roborantur fibræ; fluida tenuantur; reſerantur vaſa; tolluntur infarctus; & his ſuccedanei herpetes faciliùs abiguntur, potiſſimùm in pinguedinoſis & cacochymicis.

CCCXXXVII. Verùm tenuis non ſit victus, licèt parcior hìc laudetur. In illo namque delinquunt ægri (*b*), qui ſemper in chronicis affectibus eſt periculoſus (*c*) Talis igitur non eſt opportunus, niſi temperamentis in quibus major, habitâ viſcerum virtutis ratione, ciborum ingeritur copia, quàm quæ vitæ viribus elaborari, applicari vel excerni valeat.

CCCVIII. Sit igitur contrarietas remedio (*d*): & la-

(*a*) Galenus, Lib. II. de different. feb. cap. ultim.
(*b*) Hypocrates, aph. Sect. I. aph. V.
(*c*) Idem, ibid. Aph. IV.
(*d*) Idem, ibid. Sect. II. Aph. XXII.

bes voracitate contractæ, per inediam curentur (*a*).

CCCXXXIX. Qui verò plenior victus annui potest sanis vel leviter morbosis; idem impuris, infarctis aut aliquo viru tinctis non parùm infestùs est; corpora enim impura quò magis nutriveris, eò magis læseris (*b*).

CCCXL. Intereà major habeatur ciborum qualitatis ratio. Cum enim acria, pinguia, piperata, salita, cibos farinaceos, carnes fumo duratas ægrè ferat ventriculus, & exindè non rarò scaturiat acrimonia [§. 132.] muriatica; manifestum est ulceris herpetici sanationem frustrà sperari, nisi blandis alimentis obtusa fuerint ichoris herpetici salium spicula.

CCCXLI. Huic adimplendo scopo multùm idonea sunt lac, lacticinia, ova, pisces fluviatiles, cremores hordei cum jujubis, ficubus, oryzæ varia præparata, &c.

CCCXLII. Ast intereà sedulò vitentur acidum nimis spirantia; vegetantia nimis ad acidum proclivia, quibus laxarentur fibræ & fluida spissarentur; piperata & acria quælibet, quæ majorem humoribus motum conciliarent; ciborum farragines &c. *habitâ nihilominùs loci, consuetudinis & temperiei ratione* (*c*).

CCCXLIII. Quoad potum attinet aqua.; diluentia quælibet solvendis alimentis equidem inserviunt; ast humores efficiunt aquosiores. His emolliuntur fibræ; torpent vasa, & segniùs commota parciùs eliminantur excrementa.

CCCXLIV. Hinc est cur illa valdè noceant lan-

(*a*) F. Hoffmann. med. rat. systh. vol. III. cap. V. §. VI. pag. 431.
(*b*) Hippocrates, Aph. Sect. II. aph. X.
(*c*) Sanctorius, method. vitand. error. in art. med. Lib. XIII. cap. III. pag. 505. & seq.

guidis, pinguedinosis, cacochymicis, pituitosis, &c. in quibus actuosioribus utendum est medicaminibus... quidam hîc optimâ sanitate fruitur, qui estiomeno totum occipitium depascente olim laboraverat. Per quinquennium innumera frustrà tentaverat, cùm desperatæ sibi visæ salutis tædium ut allevaret, vino liberaliùs indulsit, quo nunquàm usus fuerat. Quatuor intrà menses, vini potus erexit vires, dedit solatium ac salutem restituit... Hoc modo sanatus fuit Riverii *(a)* æger cujus tibiæ frequenter erysipelate deturpabantur.

CCCXLV. Ex adverso, qui potus spirituosus aut aromaticis imprægnatus maximè juvat pituitosos, pinguedinosos, cacochymicos; melancholicis, siccis & biliosis plurimùm infensus esse potest; quatenùs humorum spissitudinem, acrimoniam, ac proindè viscerum infarctus fovere potest; aut acrium humorum colluviem ad corporis ambitum evocare.

CCCXLVI. His in temperamentis aqua copiosa, quam robustus ferre valet ventriculus *(b)*, solvit alimenta, salia diluit ac temperat; spissa resolvit; vasa reserat; ac proindè sivè cibos, sivè medicamina herpeti debellando idonea vehat, eorum virtutem non parùm erigit *(c)*... non igitur in siccioribus temperamentis, etiàm dùm ulceribus fœdatur corpus, semper à diluentibus aut refrigerantibus abstinendum *(d)*.

CCCXLVII. *Impura corpora, quò magis exercentur, eò magis læduntur.* In languidis ex quiete ad motum

(*a*) Riviere, *Observat. Cent. II. obs. XLI. pag* 217.
(*b*) Barchusen, Collect. Med. gener. pag. 122.
(*c*) De la Metrie, *Théorie chymique, pag.* 100.
(*d*) Henric. ab Heer. obs. med. pag. 200.

ductis effatum imprimis verum deprehenditur; sæpè enim recrementa quibus tela cellulosa turget, in organum nobilius irruunt; variasquè, pro variis circumstantiis, edunt strages.

CCCXLVIII. Ideò nisi priùs expurgatis impuris corporibus nocet corporis exercitium. Cæterùm vires obfirmat; bilis [§. 53] & cæterorum excrementorum [§ 25] evacuationem fovet; & corporibus defecandis non parùm inservit.

CCCXLIX. Hâc forsàn ratione ductus Ill. Boerrhavius (*a*) in variis ægritudinibus in quibus exercitia corporis ad curationem conferre possunt; horum vicarias commendat frictiones; quas in impuris (nisi anteà defecatis) meritò damnavit Averrhoes (*b*).

CCCL Ast corporis motus debilioribus multùm utilis, valdè infensus est siccis & cholericis hominibus. Moderato igitur motu corporis in debilibus, quiete in siccis faciliùs præcaverentur aut curarentur herpetes.

CCCLI. Eadem fermè de componendis somno & vigiliâ, variisvè animi pathematibus, habitâ nihilominùs hominis uniuscujusque consuetudinis aut temperamenti ratione, non immeritò diceres.

CCCLII. Neque omnibus herpete laborantibus idem placet aer: corpora enim cacochymica, pinguedinosa & humida, cutaneis ulceribus aut defluxionibus obnoxia; quæ depressis, paludosis in locis, humidioribus in casis vitam degunt; sicco & calidiore recreantur aere. Ideò Veteres inter Medicos acceptus erat mos ægrotantes in arenosa loca sole tepefacta mittendi, ut hâc arte serum

(*a*) Boerrhavius, Consultationes medicæ, variis locis.
(*b*) P. Alpinus de Medicinâ Ægypt. fol. 113.

acre ciendis defluxionibus opportunum per insensilis perspirationis vias eliminaretur (*a*).

CCCLIII. Ex adverso crassus & humidus aër iis imprimis opportunus est, quibus cutis fortunâ vel nativitate laxior, facilè in sudores extillans, *corpora sicca fecit* (*b*) *& crebris defluxionibus aut ulceribus cutaneis obnoxia.* Herpetes igitur qui prægressâ calidâ tempestate suscitati sunt in corporibus siccis, refrigeria magis postulant Hic præstat aër humidior, uti Parisinus, quem laudant in herpetum curatione (*c*). Nunc ad interna medicamina deveniamus.

CCCLIV. Serum lactis crassos, viscidos, concretos humores diluit; fluxiles facit; infarcta reserat viscera; humorum acrimoniam temperat; ficciores humectat fibras; relaxat spasmo constrictas; & medicaminum vires quandoquè multùm adauget... » In corporibus siccis, inquit Baglivius (*d*), ulcere aliquo tentatis, præstant diluentia ex sero lactis &c. diætaquè his observata; quibus temperatum sal acre ulcerum per commodas naturæ vias eliminatur & cicatrici locus faciliùs annuitur.

CCCLV. Cum inter *alterantia* reponitur serum lactis, uberiùs hauriendum est, ut ubiquè corporis manifestentur ejus vires & emunctorium omne sero lactis reseratum suam abripiat ichoris herpetici particulam. Auctorem hujus consilii habemus Hugenium, qui majori, quàm suo tempore fieri solebat, copiâ serum lactis suadebat in

(*a*) M. Aurele Severin. *Médecine efficace de l'insolation*, *Chap. I. pag.* 471.
(*b*) Tozzi, de recto *non natural.* usu, de aere, pag. 212.
(*c*) Gabr. Fallopius, de tumor. cap. XI. de ulcerib. fol. 12.
(*d*) Baglivius, de usu & abusu vesic. pag. 658.

antiquis totius corporis ulceribus pruriginosis. *Qui enim*, inquit (*a*), *exiguam illius quantitatem potant*, *frustrantur fine alterationis & purgationis.*

CCCLVI. Non minùs apud Veteres in usu erat antequàm scammoneum (*b*) & valida pharmaca usurparentur in invereratis ac pertinacibus cutis affectibus. Imò valdè celebratur cum aquis medicatis, aperientibus &c. per septimanas (*c*) ingerendis, ad tollendas viscerum obstructiones: neque parùm inservit ad moderandos febriles impetus in herpetibus potissimùm exedentibus, qui erysipelatis in modum erumpunt, ac proindè refrigerantibus internis, haud secùs ac inflammatorii morbi, locum annuunt (*d*).

CCCLVII. An magnâ copiâ serum lactis, lac & lacticinia, nisi medicata, in obstructis, impuris, cacochymicisvè corporibus ingerenda sunt?... Vetat Baglivius qui diætam exsiccantem, decocta sudorifera & cætera ejusmodi, siccis (prout nos edocuit observatio) corporibus admodùm noxia, illis valdè commendare videtur (*e*).

CCCLVIII. Juscula pullorum, testudinis, ranarum (*f*); lac bubulum, asininum (*g*) præstantissimos exerunt effectus in curatione defluxionum acrium quibus obnoxii sunt senes, stomacho languidi, spasmis tentati, præcipuè sicci & macilenti,

(*a*) Hugenius, Ep. & conf. med. Tom. II. Lib. I. & T. I. Lib. XII. Epist. I.

(*b*) Hoffmann. med. rat. systh. Vol. III. Cap. V. §. XV. XVI. pag. 433.

(*c*) Idem, ibid.

(*d*) R. de Hautesierck, obs. de med. Tom. II. obs. V. pag. 318.

(*e*) Baglivius, de usu & abusu vesic; pag. 658.

(*f*) Astruc. *Traité des Tumeurs, Tom. II. Liv. II. chap. II. pag.* 283.

(*g*) Hippocrates, de int. affect. Lib. IX. Epid. Lib. VII. & aliis locis.

in quibus magis debent expugnari humorum acrimonia & mordacitas [§ 340] quàm crassities & tenacitas (*a*).

CCCLIX. Cathartica sordes in alimentariâ fistulâ remoratas excludunt; intestina stimulant; adaugent motum sanguinis in abdominalia viscera; recrementorum inibi fluctuantium excretionem promovent; infarctus minuunt; ad sanguinem deducta vasorum vires erigunt; excretiones adaugent & corporibus defecandis non parùm inserviunt.

CCCLX. Suspectus non est eorum usus cum adsunt spiritus solito fetidior; linguæ sordes; cephalalgiæ ac sensus ponderis in stomacho à prandio; ventriculi dolores ac subversiones; ructus acidi, nidorosi; borborigmi, colici dolores, cum molestis lumborum aut artuum lassitudinibus.

CCCLXI. Neque minùs utilia sunt inveterato herpete tentatis, obstructis, impuris, cacochymicisvè corporibus. Neglectis enim purgantibus, vel topica frustrà tentantur, vel topicis excussus herpes citò resurgit... „ Qui, inquit, Oribasius, totum corpus purgat, deinde repellentia „ particulis affectis admovet, is herpetem, ut par „ est, curat. Qui verò statim utitur iis quæ cuti„ culæ cicatricem inducunt; is cuticulam equidem „ sanat, cæterùm non prohibet quin de integro „ priori similis affectus oriatur, aut in deteriorem „ transeat (*b*)...... Fœmina, inquit Galenus, „ herpete in malleolo laborans, purgatione tan„ dem adhibitâ convaluit.

CCCLXII. Varia pro variis temperamentis, va-

(*a*) Tozzi, in Hippocr. Aph.

(*b*) Oribasius, med. synop. Lib. VII. cap. XXXIII. Rabbi Moses de Ægypt. Part. IV. aph. sent. 115.

riis circumstantiis, purgantia suadentur . . . Vix veratro protruditur alvus in aratoribus & athletis, quorum dura corda, pectus ahenum. . . Mulierculas aliquandò mirè conturbant levia cathartica .. Cùm torret ægros juvenilis æstus, cum flava bilis in præcordiis accenditur, prout in erysipelatosis febribus [§. 297. 299.] fieri videmus; cùm exæstuant acrioribus turgida succis ventriculus & intestina: tubum alimentarium, antequàm ad cathartica deveniamus, uberrimis irrigari diluentium imbribus necessum est.

CCCLXIII. Talis cautela minùs opportuna videtur in pueris, mulierculis, cacochymicis, maximâque generis nervosi sensibilitate donatis hominibus, in quibus sordes alimentarii tubi copioso potu dilutæ migrarent ad massam sanguineam; herpetemquè (prout non semel observavimus) exasperarent; ventriculum alioquì relaxarent, & digestiones jàm læsas penitùs everterent.

CCCLXIV. Debiliora igitur, cacochymica corpora, pueri & mulieres parciorem amant potum, blandioraque & tonica cathartica; ex adverso pituitosi & ad melancholiam humoralem proclives, colocynthidem, scammoneum & veratrum ipsum vel minimè reformidant.

CCCLXV. His pharmacis ad expurgandam bilem atram in cholericis & hypochondriacis feliciter utebantur Veteres *(a)*: & maximè locum habent in herpetibus inveteratis, estiomeno, squamoso &c. qui pituitosos, melancholicos, obstructos infestant.

CCCLXVI. Ast cum nostris temporibus efficacia simul & tutiora noverimus, illa sensim *(b)*

(*a*) Cl. Lorry, de melancholiâ, T. II. pag. 301 & seq.
(*b*) Hoffmann. med. rat. syst. Vol. III. Cap. V. §. IX. pag. 432.

obſoleverunt. Ex uſu potiùs venêrunt varia reſinoſa mercurialibus adjuncta quorum laudes à quibuſdam Hippocratis Interpretibus celebrantur *(a)*.

CCCLXVII. Verùm hæc (niſi parcâ doſi concedantur) validiora ſunt & admodùm infenſa verè ſcorbuticis; quibus præ cæteris arrident mel, ſerùm lactis &c. .. » datur, inquit Dioſcorides *(b)*, » ſerum lactis iis quibus ſine vehementiâ molimur dejectiones adversùs lepram, elephantiaſim, » & efflorescentias per totum corporis habitum » erumpentes... Cum ſucco citri *(c)*, vel ipſum lac cum aquæ quintâ parte mixtum *(d)*.

CCCLXVIII. Ex adverſo in ſtomacho languidis, cacochymicis, obeſis, &c. præſtantiores obtinemus effectus ex purgantibus quæ dùm ſordes primarum viarum expurgant, unà ſtomacho robur conciliant; qualia ſucci depurati fumariæ, &c. Rhabarbarum & varia ex eo præparata, &c. Inter hæc Poterius extollit catholicum, cujus & depurantium uſu paucos intrà dies antiqua ſanabat *(e)* ulcera.

CCCLXIX. Neque etiam omittenda ſunt purgantia iis in affectibus in quibus ichoroſa colluvies *vi vitæ* partìm in cutem, partìm in inteſtina tranſlata eſt; talia ſunt ſennæ, rhabarbari, &c. Cum tamarindis decocta, ſalia nonnulla, manna, cæteraquè ejuſmodi ... » Tuberculis enim, inquit Galenus » *(f)*, in cute exiſtentibus, ſi Natura totam ſuperfluitatem ad cutem non tranſmiſiit, tutiſſima erit purgatio.

(*a*) Cardanus, oper. med. Cap. X, §. 92. pag. 399.
(*b*) Lib. II. Cap. LXXV.
(*c*) Sylvaticus, Cent. I. conſ. XXII.
(*d*) Oribaſius, Lib. IV. cap. XIII.
(*e*) Oper. med. Cent. I. Cap. LXXX. & aliis locis.
(*f*) Galenus, in Aph. Hippocratis, Sect. II. Aph. XV.

CCCLXX. Cùm in inveteratis herpetibus minùs prosperos ex validorum pharmacorum [§. 374 376.] usu obtinemus effectus, ad emetica confugiendum. Angli Medici non alio utuntur remedio ad omne languoris genus & solvendas abdominis obstructiones (a).

CCCLXX. Bilis in jecore quandoquè moratur, acrimoniam aut lentorem contrahit; nec raro sucta telæ cellulosæ foraminibus in cutem ducitur. Alvus stricta, candicans, ructus acidi, flatus, colici dolores, pravæ digestiones, lassitudines, cutis color luridus, sensus ponderis in toto corpore; hypocondriorum tumores, vitia viscerum, præcipuè jecoris luculenter arguunt. Verùm bilis excretioni præ cæteris favent exercitia corporis & emeticorum usus; dùm enim inter horum operationem mirum in modum contorquetur omni ex parte corpus; tanta nonnunquàm succedit bilis excretio, ut ad quindecim libras cum bonis ægri rebus egesta fuerit (b).

CCCLXXII. In exhibendis purgantibus ad aeris constitutionem & anni tempestatem etiàm attendendum est. Herpes enim qui prægressâ calidâ simul & siccâ tempestate [§. 150.] præcipuè versus autumnum effloruit, magis amat edulcorantia, diluentia &c. quàm evacuantia quælibet. His etenim non utendum nisi postquàm illa priùs usurpata sunt. Insuper, *æstate ventres superiores magis purgentur, quàm inferiores.*

CCCLXXIII. Vere & autumno imprimis accidunt herpetes [§. 149.]. Cùm verò languent Naturæ motus *quos ad corporis defecationem hæc excitaverat*, atque stimulis indiget quibus excretio-

(a) Robinson, of food and discharges, pag. 115.
(b) Raymond, *Traité des maladies dangereuses à guérir*, *Tom. II*, *pag. 47.*

nes peragantur ; ſcoriæ morboſæ in motum à Naturâ ductæ ſudificis, diureticis, catharcticis potiſſimùm ſæpè feliciter eliminantur. Hanc aſſertionem firmat Palmarius qui elephantiaſim incipientem ſolâ catharſi & phlebotomiâ vere & autumno celebratis ſanaſſe ſe gloriatur (*a*). Opportunum autem præ cæteris eſt herpetum curationi vernum tempus, dein æſtivum.

CCCLXXIV. Si verò herpes ſit tantummodò cutaceus [§. 317.] vel modo quolibet ità ſuſcitetur, ut illæſis corporis penetralibus ſola cutis vulneretur ; ſupervacaneum eſt, ne dicam periculoſum pharmacis ægros fatigare... Hinc Poterius meritò redarguit eos, qui putant nullam fieri poſſe ulcerum ſanationem abſquè alvi ſubductione ; citrà phlebotomiam, citrà manifeſtam aliquam evacuationem (*b*).

CCCLXXV. Expurgatis alimentariæ fiſtulæ ſordibus; ichoroſa colluvies per varia corporis emunctoria ſubducenda eſt vel ſpecificis retundenda. Verùm ducatur per *loca magis convenientia*.

CCCLXXVI. Porrò cum materies vaſis impacta ſanguiferis & lympha lentiores ſunt, quàm ut per cutis ſpiracula poſſint eliminari, cùm intereà torpent vaſa, & languet humorum circuitus, diuretica multùm valent in curatione herpetum

CCCLXXVII. In languidis & humidis corporibus maximè juvant diuretica calida ; vaſorum enim vires erigunt ; movent humores ; lentos, viſcidos attenuant, eliquant & meabiles per varia corporis emunctoria, præcipuè per urinæ vias efficiunt.

CCCLXXVIII. Ideò cacochymicis, ad Scorbutum

(*a*) V. Skeukium, obſ. med. Lib. VI. Obſ. II. pag. 804. & ſeq.
(*b*) P. Poterius, obſ. med. Cent. II. Cap. I. pag. 6.

declinantibus, arthriticis, catarrhosis, defluxioni obnoxiis, languidis, debilibus, pituitosis, pinguedinosis nonnihil acria & paulò calidiora medicamina præ cæteris arrident; scilicet juscula millepedum, cum corallis, cum oculis cancrorum; antiscorbutica piperatâ virtute donata, beccabunga, Raphanus rusticanus, fumaria, lupulus, &c..... Trifolio fibrino intùs & extùs usurpato ulcera depascentia etiàm inveterata brevi temporis spatio sanabat Willius (*a*).

In prædictis igitur corporibus in quibus ad scorbuticam humorum dissolutionem via tantummodò panditur, & magis adest eorum lentor, quàm dissolutio & liquefactio, valdè utilia sunt ejusmodi medicamina.

CCCLXXIX. Cum verò sic inveteratus est morbus, ut loco crassi sanguinis ac concreti, serum valdè tenue, coccinei coloris & saporis acris habeatur (*b*); erodentes urgeant dolores; pulsus parvus sit & inæqualis; sudores diffluant frigidi cum universalis lassitudinis sensu, detrimentum potiùs, quàm juvamen ex antiscorbutis acrioribus est expectandum.

CCCLXXX. Ideò tinctura cantharidum in herpete squamoso sicco [§. 61.] cæterisquè crustâ vel squamâ obductis quibus pituitosa tentantur corpora; humores lenti sunt ac spissiores, sanguis concretus; in ipsâ leprâ &c. non raro præstantissimos exerit effectus, quâ haud secùs ac synapizatis, acerrimis vegetalibus, salibus alkalinis volatilibus (*c*), humores quoslibet citò & potenter resolvi propriis

(*a*) V. Th. Bartholin. act. med. Haffer. Tom. II. Cap. LXXV. pag. 114.
(*b*) F. Hoffman., ibid. Tom. IV. Part. V. pag. 10.
(*c*) Th. Bartholin. ibid. Vol. I. Cap. CXIII. pag. 208.

compertum experientiis habuimus; quâ tandem sanguinis & humorum feces per urinarios ductus ubertìm abripi docuit observatio (a).

CCCLXXXI. Verùm in scorbuticâ sanguinis & humorum dissolutione (qualis ab hydrargyrosi nonnunquàm deprehenditur (*); item in scorbuto confirmato valdè noceret (b) idem medicamentum 398] quod in psorâ, lichene & leprâ, seu herpete squamoso & impetigine hâc forsan ratione lethale vidit Plinius (c).

CCCLXXXII. Hinc nonnunquàm evenit ut ex optimis medicaminibus intempestivè advocatis efficiantur venena... sic dum herpes verè criticus apparet; nisi febris vehementia & sicca robustaquè corporis constitutio locum annuant nitro & frigidis medicaminibus, hæc valdè suspecta, imò periculosa reputantur, ut potè quæ reprimunt motus febriles, materiam ex cute ad interiora revocant, Naturæ conatus interturbant, morbiquè fomitis reliquias ad interanea sæpè revocant.

CCCLXXXIII. Præstat igitur his in circunstantiis eò ducere humores quò *Natura vergit*, & potu copioso, diluenti, aromatico suscitatis (ubi languet febris) vasorum motibus, morbi reliquias ad cutem sudificis mittere, quàm humorem jàm ex corporis penetralibus excussum ad penetralia frigidis revocare.

CCCLXXXIV. Præstat etiàm, ubi vires ægrotantium sufficiunt, ad instar Langii quiescere, quàm ægros fatigare pharmacis. Sæpè enim herpetes haud secùs ac scabies versùs quartanarum aut continua-

(a) R. Mead, Medicina sacra, cap. II. pag. 15.
(*) V. Storck, ann. med. ann. 1758, pag. 26.
(b) F. Hoffman. Vol. III. Cap. V. §. II. pag. 434.
(c) Langius, ibid. Ep. XLVII. pag. 210.

rum

rum declinationem apparentes citrà omne præsidii genus evanescunt, prout Langius de scabie scribens centiès observavit. Quòd si tunc, inquit, phlebotomia facta fuisset, vel pharmacum exhibitum, ingens fuisset periculum, ne per venas, per quas materia morbi fuerit expulsa, hæc prorsùs ad interna viscera retrahatur. Quæ de pharmacis aut venæ sectione hìc docet Langius *(a)*, ea de diureticis frigidis, aut refrigerantibus quibuslibet audienda sunt.

CCCLXXXV. Nihilominùs ad ægrotantium constitutionem attendendum est. In siccis enim ac biliosis hominibus fibræ sunt rigidiores, vasa magna, sanguis concretus, cum notabili humorum spissitudine & acrimoniâ pedisequâ. Porrò copiosum lactis serum cum alkalinis plantis non acerrimis, variisvè nitratis, humores cum sanguine tenuat, demulcet, liquat, per urinæ vias potenter emovet; ac proindè in herpete squamoso sicco, cæterisquè crustâ vel squamâ obductis, quibus tentantur melancholici, strictioris habitûs & sicci homines, maximè locum sibi vindicat.

CCCLXXXVI. Hinc in impetigine, herpete squamoso, estiomeno, [§. 96] &c. qui magnas cutis areas obsident, ac obducti squamis crustisvè perspirationem plurimùm imminuunt vel cohibent; maximè juvare possunt. Tùm enim cutis excrementa, prout non semel vidimus, versùs urinarios ductus confluunt; urinæ crassiores, rubicundæ, turbidæ, arenulis refertæ, sedimento divites eructantur, pruritu & ardore cutis hoc modo plurimùm imminutis.

CCCLXXXVII. Cùm recrementorum illuvies

(a) Langius, ibid.

ex corporis penetralibus ad cutem ducitur [§. 161. 162.] vel præpeditâ insensili perspiratione [§. 149. 151.] sese produnt herpetes; nec ad absolvendum *depurationis opus* Natura sufficit; maximè juvant potus theæ *(a)*, pulveres diaphoretici, decocta lapathi, cardui benedicti, scordii, sambuci, scorsoneræ, &c. Ligni Guaïaci, Betulæ, &c. largo seri haustu temperata.

CCCLXXXVIII. His imprimìs annuitur locus, ubi lymphaticorum imbrium iners ac viscida moles variis in organis fluctuat; nondùm in aliquod viscus fixa est; ubi sanguis spissus est, viscidus ac parte glutinosâ [§. 184.] nimiùm fetus; prout in pituitosis, catarrhalibus, rhumaticisque defluxionibus obnoxiis sæpè deprehenditur.

CCCLXXXIX. Cum adolescens elephantiasi tentatus non alio potu, quàm ulmi decocto in vino uteretur, tantos ac graveolentes experiebatur sudores, ut vix illos *(b)* custodes ferre possent.... Inveteratos & aliis remediis obsurdescentes herpetes pertinaci Ulmi decocti usu dissipatos fuisse novimus.

CCCLXL. Empiricus decocto stibii calcinati cum *falsâ* & aliis, morbos cutaneos perniciosasquè scabies persanabat *(c)*.

CCCLXLI. In affectibus ejusmodi, ut in multis aliis incurabilibus, observatum est multam antimonialibus educi colluviem nigram, pituitosam, aquosam, viridescentemvè *(d)*.

(*a*) Multùm adauget insensilem perspirationem. De Haller, elem. physiol. Tom. V. Lib. XII. Sect. XV.

(*b*) J. Douynetus, Lib. I. Cap. VII. Magna insuper prodibat urinæ crassæ & nigricantis copia... Eadem, ut observavimus, præstitit cimaroubæ radix.

(*c*) F. Platerus de superf. corp. dol pag. 866.

(*d*) P. Alpius, de med. Ægyp. Lib. IV. pag. 130.

CCCLXLII. His medicaminibus adeò confidit Poterius (a), ut dixerit eos qui non debitis cautelis psoras (herpetes squamosos) tractant; virusquè sub cute latitans per antimonialia non evacuant, planè deridendos esse.

CCCLXLIII. Aqua pluviosa, inquit Huxhamius (b), & fluviorum aliquo modo in antimonii crudi corpus agit, ac refert lacteum colorem & sulphureum antimonialem odorem & saporem, si cum eo moderato solis aut ignis calore digeritur.... *Atque hanc aquam ità refertam ac largè potam in cutaneis aliisquè morbis magnam utilitatem præstitisse compertum fuit.*

CCCLXLIV. Tantam vim antimonialibus ad evertendos achores, pustulosos & pruriginosos affectus tribuêrunt, ut varia ex antimonio præparata, luis venereæ & chronicarum cutis affectionum specifica nuncupent (c).

CCCLXLV. In herpetibus inveteratis in quibus humorum lentorem cum acrimoniâ deprehendimus, nec adsunt viscerum obstructiones, neque cacochymica vel scorbutica corporis constitutio; *observatione dignum est in contumacibus cutis defœdationibus quæ sæpè revertuntur* (vel pertinaciter in cute hærent), *frustrà tentatis omnibus aliis remediis, diaphoretica cum mercurialibus etiàm externè adhibitis, effectus exeruisse præstantissimos (d).*

CCCLXLVI. Interìm hæc circà sudificorum usum annotanda veniunt: lue venereâ pustulosâ vel corrosivâ laborantes optimè se habent ex usu subli-

(a) P. Poterius, ibid. Cent. III. cap. LXXI.
(b) Huxhamius, Obser. de antimon.
(c) Th. Bonnet, oper. chirur. tom. II. lib. VI. de affect. externis, pag. 303.
(d) F. Hoffmann. Cent. II. III. Sect.. IV. cas. 162.

mati cum ſudificis, quæ valdè noxia ſunt eâdem inflammatoriâ lue [§. 182.] tentatis, vel ſcorbuticâ humorum craſi donatis corporibus.

CCCLXLVII. In obſtructis tamen vitentur ſudifica, donec mercurialibus, aperientibus, &c. infarctus viſcerum diſſipati fuerint.

CCCLXLVIII. In herpetibus criticis febris augeatur ſcabioſæ, cardui Benedicti, &c. decoctis, ubi languidior fuerit; [imminuatur, ſi vehementior [§. 385.]; acria tamèn hìc ſcrupuloſè] vitentur.

CCCLXLIX. In catarrhalibus defluxionibus, quæ in herpetem diſcretum miliaremvè degenerant in pituitoſis cacochymiciſvè corporibus, levia ſudifica præ cæteris advocentur, quæ non irritatâ febre perſpirationem nihilominùs foveant; videlicèt betulæ, tuſſilaginis infuſa, bardana, ſalix quæ ſiccat abſque morſu (*a*) &c.

CD. Acria verò, ſpiritus cornu cervi, alkalia volatilia, Guaïacum, &c. præ cæteris uſurpentur ubi ſanguis & humores craſſi ſunt, eorum lentore gravatur corpus, nec intereà notabilis obſervatur in cacochymiam vel ſcorbutum propenſio; ſecùs, prout ſæpiùs accidit, & morbus & pruritus exaſperarentur.

CDI. Sudores in herpetibus inveteratis eliciantur, ſed antè omnia defecatum ſit corpus, & expurgatus tubus alimentarius; ſecùs, prout in cacochymicis potiſſimùm ac impuris corporibus evenit, morbus irritaretur.

CDII. A ſudificis abſtineant bilioſa & ſicca corpora; ne (prout nuper evenire novimus) ſcabies aliivè pruriginoſi affectus addantur herpeti.

CDIII. Versùs autumnum ac hyemem ablegentur

(*a*) Ballonius, conſil. med. Tom. I. conſ. XXI.

sudifica, quæ vere declinante ac æstate potiùs advocentur.... Generatìm pro vario causarum confluxu, ægrotantium temperie, consuetudine, aeris opportunitate nunc admittantur, nunc rejiciantur.

CDIV. Viperarum carnes, juscula, pulveres in curatione cutaneorum affectuum olìm valdè celebrabantur. Verùm illarum usus non parùm obsolevit ex quo Palmarius auctoritate Fernelii commotus viperarum varia præparata tanquàm inutilia vel noxia rejecit; quòd in quibusdam elephantiacis nullum bonum, noxas potiùs intulerint.

CDV. Ipse Hoffmannus (*a*) propriis & aliorum observationibus fretus, viperarum virtutes magis tribuit aliis medicaminibus quibuscum adjunguntur; ac Veterum opiniones veluti præjudiciis astructas infirmare conatus est; ità ut dubium superesse videretur contrariis observationibus (*b*).

CDVI. Attamen viperarum juscula vel carnes oleum animale, mucumquè salibus alkalinis volatilibus refertum continent. In corporibus igitur siccis quorum humores spissi sunt & sanguis admodùm tenax, *juscula viperarum*: in iis, in quibus ex solidorum atoniâ & recrementorum lentore infarciuntur viscera, *viperarum sales ac pulveres* maximum emolumentum afferre possunt, quatenùs *illa* fluidorum acrimoniam & spissitudinem retundunt, *hæc* sanguinem & humores solvunt, vasorum vires nonnihil erigunt, humores lentos incidunt & recrementa per varia corporis emunctoria, præcipuè per urinæ vel perspirationis vias, placidè averrunt (*c*).

(*a*) Med. rat. systh. vol. III. cap V. §. XVII. XVIII. pag. 434.
(*b*) V. Skenkii, Obs. med. Lib. VI. obs. I. pag. 804.
(*c*) Tozzi, in Hippocr. aph. Sect. III. aph. XX. pag. 54

CDVII. In herpetibus igitur inveteratis, in corporibus scrophulosâ vel venereâ lue tinctis; non obstructis, ast infarctis; vel siccis, melancholicis, &c. Viperas herpeticarum affectionum specifica non immeritò diceres, quæ inter optima depurantia militant, etsi rudes aliam tueantur opinionem.

CDVIII. Neque reponat Hoffmannus viperæ virtutes ab aliis medicamentis, quibuscum illa jungitur, esse repetendas .... Ab his aliena docet propriâ doctus experientiâ Ill. Morgagnus (*a*), qui solis viperarum jusculis scabies inveteratas, ipsa ulcera variis medicaminibus frustrà tentatis intrà annum siccabat & persanabat ... In herpetibus fœdissimis, inquit Ethmullerus (*b*), præmissâ purgatione; optimè conducebat essentia viperarum, dùm topicis perficiebatur curatio... Quidam antiquâ psorâ (herpete squamoso) laborans, cum infinita medicamina tentasset, *solis* viperarum carne & jusculis utebatur, sic ut totâ æstate plus quàm centum quinquaginta quinque comederit; quasi renovatâ cute totus alter factus est, & qui valdè senex apparebat, quasi juvenis visus est (*c*).

CDIX. Ab his non multùm alienas observationes tradidêre Galenus (*d*), Haenius (*e*) &c. aliasque prædictis addere supervacaneum est. Satis est cum Poterio notare vix utilem esse viperarum usum, nisi diù productum... Ab hâc sententiâ parùm recedere videntur Meadius (*f*), qui *frequen-*

(*a*) De morb. chir. Ep. anat. med. Lib. IV. Ep. LV. pag. 156.
(*b*) Oper. med. Tom. III. casus & obs. Obs. CCXLIII. pag. 435.
(*c*) Poterius, Cent. II. Cap LXLI. pag. 69.
(*d*) Galenus, de simp. med. facultat. Lib. II.
(*e*) A. de Haen. rat. medendi, Tom. V. pag. 181 & seq.
(*f*) De venenis tentamen primum, pag. 40.

tiorem viperarum usum commendat; & Ballonius, qui viperas *majori dosi suadet, ità ut vertiginem inducant* (a).

CDX. Cæterùm non concedantur, nisi hominibus quorum viscera sunt bona *(b)*; vel cum aquâ sero lactis, vino, sudificis, medicaminibusvè huic vel illi temperamento magis idoneis; ac antè omnia purgatis. Rariùs usurpentur autumno & hyeme, longè frequentiùs vere & æstate; in siccâ enim & calidâ temperie, ac proinde in regionibus calidis præstantiores effectus exerere videntur.

CDXI. Usu sulphuris interno laxatur alvus; vasa stimulantur; moventur telæ cellulosæ subcutaneæ liquores & per insensilis perspirationis vias eliminantur.

CDXII. In temperamentis humidis, pituitosis, non obstructis, neque phtisicis ac tussientibus hominibus, *quos interemisse vidimus (c)*, neque cacochymicis, neque scorbuticis aliquo ulcere tentatis, par vix habetur remedium; scabiem enim humidam (*d*), herpetes & ulcera serpentia humida siccat, & brevi temporis spatio sanat; maximèque locum habet, ubi cutis affectus sunt tantummodò cutacei [§. 317. 318. 319.].

CDXIII. Verùm sit prudens hujusmodi medicaminis usus tùm internus, tùm externus; sæpè enim cobaltum & arsenicum adjunguntur: ulcera quidem siccat; ast non raro prioribus pejores, exitiosas nonnunquàm edit strages (*e*), sivè primarum viarum inflammationem & gangrænam

(*a*) V. Bonnet, labyrint. med. Lib. X. de affect. extern. pag. 609.
(*b*) F. Joel, oper. med. Tom. V. Lib. II. Sect. III. pag. 114.
(*c*) F. Hoffmann. Vol. III. Cap. V. pag. 436.
(*d*) Morgag. Ep. an. med. LV. pag. 12. & seq.

excitet; sivè citiùs exsiccato, quàm par erat, ulcere, ichoris reliquiæ cum noxiis mineralium particulis deducantur in viscera.

CDXIV. Neque enim varia metalla per sublimationem ipsam, ut dicit Cl. Geoffroi (*a*), à sulphure prorsùs extricari nobis liquidò constat, qui novimus quantùm volatile sit arsenicum, ubi variæ mineræ quibus detinetur, in ignem conjiciuntur

CDXV. Quapropter, quamvìs Dioscorides & & alii sulphuris externum usum comprobaverint in curarione lepræ, scabiei & pruriginosorum affectuum; valdè suspectum, licèt aliquoties [§. 412.] utilissimum, tale medicamen reputamus moniti Goulardi observationibus quibus constat acrium & cæterorum ejusmodi medicaminum ulceribus impositorum *tenues particulas in sangninem ità permeare, ut æger veneno affectus moriatur, de verâ mortis causâ nemine interim suspicante.*

CDXVI. Mercurialia medicamina viscidos humores attenuant; solvunt; impacta movent recrementa; ex visceribus inter adauctas alvi, sudoris, urinarum excretiones expellunt; adeoquè specificâ quasi virtute herpetes inveteratos, potissimùm in lue venereâ tinctis dissipant tùm internè tùm externè usurpata.

CDXVII. Cum insumuntur ut *alterantia*, minori dosi diuturno tempore ingeruntur, ut massa humorum sensìm tenuata sensìm eliminetur. Tùm dulcis Mercurius, Turpethum minerale, præ cæteris corrósivum sublimatum parcâ dosi & repetitis vicibus ingeruntur, interjectis pro re natâ catharcticis, diureticis vel diaphoreticis [§. 377. 394. 405.]

(*a*) Mater. med. Tom. I. de sulphure, pag. 179 & seq.

CDXVIII. Cum verò (quod rariùs evenit) citiùs expellendus est morbi fomes, Hydrargyrosa dosi majori brevius intrà temporis intervallum administrantur. Hâc arte non raró obtinetur *salivatio* (modò per evacuantia [§. 435] non impediatur hydrargirosis); & impetigines aliquæ, prout observavit Willisius; vel alii pruriginosi affectus & ulcera sanantur.

CDXIX. Interim notandum est longè præstantiores ex hydrargyrosis effectus obtineri fumigationum quàm frictionum ope... infantes mercurialibus (nisi parcâ dosi concessis) non citrà noxam adsuescere... scorbuticos, cacochymicos ab hydrargyrosi se pejus habere... phtisicos, tussiculosos, hæmorrhagiis obnoxios corrosivum sublimatum citrà detrimentum non ferre *(a)*... externum in ulceribus hydrargyrosorum usum nonnunquàm esse periculosum *(b)*... cæterùm solo mercurii dulcis usu interno cum aconito ulcera serpentia narium [§. 100.] etiam cum ossium carie sanata fuisse *(c)*... à mercuralium usu sudifica in crassis & pituitosis, purgantia in cacochymicis, diluentia in siccis corporibus morbi non omninò devicti reliquias penitùs abigere... in ulceribus venereis, scrophulosis, & cæteris in quibus nulla datur luis suspicio, multùm juvisse externum sublimati corrosivi usum... herpetes potissimùm squamis aut crustis obductos, vel estiomenos *(d)* etiàm inveteratos facilè persanari.

CDXX. Aquæ minerales prò variis, quibus imprægnantur mineralium particulis, prosperos in

(a) Storck, ann. med. pag. 67.
(b) P. Poterius obs. med. Cent. I. Cap. I. pag. 5. Hildanus, &c.
(c) Van-Swieten, Tom. V. de lue venereâ.
(d) F. Joël, oper. med. Tom. V. Lib. II. Sect. III. pag. 111.

herpetum curatione nonnunquàm edunt effectus.

CDXXI. Aliæ sunt calidæ, quæ viribus additis languenti stomacho coctionem promovent (*a*), vasa reserant, ac moles recrementorum importunas per cutis spiracula secum abripiunt.

CDXXII. Externè ulceribus & pustulis herpeticis impositæ, cutis organa roborant; humorum ad ulcus pustulasvè herpeticas confluentium excretionem efficaciter promovent; ulcera siccant; pustulas abigunt... Oleo Petroleo montis Zibinii sivè internè, sivè externè usurpato inveterata cutis ulcera; varios affectus cutaneos, elephantiasim ipsam sanabat Ramazzinus (*b*)... Herpetem miliarem solis aquis thermarum feliciter tractabat Fabricius (*c*).

CDXXIII. In humidis herpetibus [§. 62. 70. 106. 109.] locum imprimìs habere videntur aquæ thermales; si cæteroquìn obstructa non fuerint viscera; neque cacochymiâ, neque scorbuto tententur ægrotantes... Tunc enim ulcera calefaciunt; materies ichorosa fit acrior; ulcusque magis molestum evadit.

CDXXIV. Quoad usum internum attinet; quæ in scorbuto nondùm confirmato sanant ulcera (*c*), carolinæ minùs conducere videntur, ubi perfecta jam adest sanguinis dissolutio & putredo (*f*)... Itèm in cacochymicis ac obstructis corporibus, in quibus morbi fomitem ducunt in infirmiora viscera, proùt sæpè nos edocuit obscervatio...

(*a*) Cl. Lorry, introd. ad comm. in sanct. aph. Sect. II. de aere.
(*b*) De Petroleo montis Zibinii, pag. 357. 358.
(*c*) Fabr. ab Aqua pendente, Lib. I. Part. II. Cap. XXVIII. fol. 730.
(*d*) Hildanus, obs. chir. Cent. V. Obs. XC. pag. 420.
(*e*) F. Hoffmann. med. rat. Tom. IV. Part. V. pag. 29.
(*f*) Swietenius, in Boerhav. aph. 1164. Tom. III. pag. 631.

Ubi potionibus purgantibus, phlebotomiis, lotionibus, balneis, frictionibus & sudificis incassùm exagitatus fuit æger; illarum enim usum insignis Marcor, vigiliæ pertinaces, dolores in ulceribus longè acerbiores, inappetentia, & ulcera nova novis succedentia subsequuntur (*a*) ... Ubi, priusquàm ingerantur, præparatum non fuit corpus; etenim ab earum usu mala toleratis graviora sæpiùs accidunt (*b*) ... in siccis quibuslibet herpetibus; potissimùm biliosa aut macilenta corpora infestantibus.

CDXXV. Maximè verò conferre videntur ubi ex solidorum inertiâ languent excretiones; in temperamentis obesis, crassis ac pituitosis; labe rachiticâ, scrophulosâ, vel venereâ tinctis; qui in rhumaticos, arthriticosvè insultus incidunt: potissimùm in herpetibus exedente vel miliari qui hypocondriacis infarctis, non obstructis, nec verè scorbuticis familiaris est: itèm in iis qui à repercussâ perspiratione pertinaces in pectus aut aliud organum experiuntur catarrhosas defluxiones; vel quibus *ex frigiditate*, ut aïunt, *ventriculi* languent ciborum concoctiones (*c*).

CDXXVI. Thermæ ferro imprægnatæ maximè valent ad reserandas pertinaces lienis, jecoris aliorumvè viscerum obstructiones eorum in quibus materia viscida visceribus impacta ob vasorum inertiam suscitavit viscerum infarctus [§. 143.]

CDXXVII. Verùm calorem adaugent, potissimùm in siccis corporibus; putridosq ichores in

(*a*) P. Poterius, Cent. II. Cap. I. pag. 34.
(*b*) Hildanus, pag. 420. Hippocrates, epid. Lib. I. N°. 4.
(*c*) Th. Bartholinus, act. med. Haffnien., Vol. I. Cap. CXLVIII. pag. 283. & seq.

ſcorbuticis, cacochymicis, maraſmo fractis, phtiſicis commovent, morbumquè ſæpiùs exaſperant; ſic ut ex earum uſu ſcabies in lepram converſa fuerit *(a)*... à martiatis igitur, ut ſulphureis aquis ſivè arte, ſivè naturâ paratis cautè his in circumſtantiis abſtinendum eſt (*b*).

CDXXVIII. Aquæ vitriolicæ dictæ intùs aſſumptæ ſtringunt fibras; ventriculum roborant; ſpiſſant fluida; calorem internum temperant, minuunt perſpirationem, urinas adaugent (*c*); adeoquè ſcorbuticis aliquo ulcere tentatis multùm arrident.

CDXXIX. Aſt non parùm infenſæ ſunt cacochymicis, rachiticis, lue ſcrophulosâ vel venereâ tinctis... imò catarrhoſas defluxiones, tuſſes varioſquè pectoris morbos exaſperant *(d)*.

CDXXX. Extrinſecùs advocatæ ſiccorum herpetum cruſtas, & ſquamas averrunt, ſtricturam cuti (haud ſecùs ac aquæ alumine tinctæ) ſenſibus manifeſtam inferunt, naſcentes impetigines, cruſtaceos herpetes & ſiccos eſtiomenos brevi temporis intervallo perſanant; dùm partis, cui applicantur, perſpirationem non parùm imminuunt.

CDXXXI. Succis amaris aliquotiès annuitur locus in curatione herpetum. Maximè juvant infirmos alioſquè quorum ſaburrâ imprimis acidâ ſcatet ventriculus... Abrotanum, chamæmeleum, eupatorium, enula &c. manè jejuno ventriculo commiſſa præſtantiſſimos hìc exerunt effectus; licèt

(*a*) Turner, *Traité des maladies de la peau, Tom. I. pag. 33.*
(*b*) Morgag. Ep. LV. §. 3. & aliis locis.
(*c*) Cheſneau, obſ. de natur. & vir. aq. Barbot, pag. 635.
(*d*) Th. de Bordeu, *uſage du mercur. & des eaux de Bareg. dans les écrouelles, pag. 121.*

in delicatulis & maximâ generis nervosi sensibilitate donatis hominibus aliquotiès emoveant ventriculi subversionem.

CDXXXII. Alii corticem Peruvianum sero lactis vel vino infusum valdè prædicant; qui ventriculum recreat; digestiones restituit; primarum viarum sordes placidè subducit; & ad massam sanguineam delatus, vasorum vires acuit; recrementaquè, quibus potissimùm in periodicis affectibus gravantur ægri, per varia emunctoria citiùs ac tutiùs quàm alia præstant medicamina, eliminat, si Morgagni, &c. dictis fides non sit deneganda.

CDXXXIII. In herpetibus igitur, qui periodicè recurrunt [§. 85 304] ac ex vitio digestionum vel corporum impuritate sobolescunt, vel quibus occasionem dedit sanguinis & humorum lentor, maximè locum habere videtur: sanguinem enim concretum liquat, solvit spissos ac tenaces succos; ità ut post diuturnum ejus usum, sanguis è venâ fluxerit rutilus, tenuis; & post horam in multum serum & exiguam levis consistentiæ placentam abiverit *(a)*.

CDXXXIV. Præ cæteris eos juvat in quibus ob vasorum inertiam languent excretiones; pituitosos, humorali melancholiâ laborantes, eosquè quorum herpetes (prout in nonnullis medicinâ exhaustis observavimus) periodicè resurgunt. Inter optima enim depurantia *(b)* militat cortex Peruvianus, quo prætereà (teste Swietenio) feliciter utimur in siccis & marasmo fractis *(c)* haùd secùs ac in phtisicis ulcere interno laborantibus *(d)*.

(*a*) A. Storck, ann. med. 1758. de morb. acut. pag. 50. 51.
(*b*) Barbette, Chirurg. de herpete. pag. 190. Hoffmann. &c.
(*c*) Swietenius in Boerrh. Tom. V. pag. 532. & seq.
(*d*) Vigier, *Grande Chirur. des ulcères, chap. XXII. pag. 89.*

CDXXXV. Verùm ut prosperos ex usu corticis Peruviani, guiaïaci, salsæ &c. obtineamus effectus, quædam cautelæ sunt observandæ: 1°. sanguis, modò ferat ægri conditio, mittatur; 2°. tubus alimentarius expurgetur; 3°. victus sit tenuis; quò enim tenuior est, hòc citiùs sanatur æger. Tandem » hic in hypocaustum se recipiat & » manè singulis diebus per quatuor septimanas de» cocti radicis kinæ libram unam hauriat. Sic enim, inquit Joël (a) reliquias vitiosorum humorum & saniem ad ulcus confluentium præscindimus.

SECTIO II.

De Præsidiis externis.

CDXXXVI. INTER præsidia chirurgica herpeti debellando idonea non infimum tenet locum sanguinis evacuatio. Potissimùm confert in exedentibus herpetibus [§. 235. 236.] cæterisque tumoribus è bilioso humore confluente ortis (b): moderatur enim febriles impetus; corporis æstum reprimit; præpedit viscerum inflammationes, deliria [§. 86. 87.] &c. quibus premuntur ægri, antequàm humor cutem appellat.

CDXXXVII. Evacuatio sanguinis alia *derivativa* ut aiunt, alia *vacuativa*. Prior imprimis est utilis cum sanguis febriles inter excandescentias magis in hoc vel illud viscus irruit, in quo suâ stasi infarctus, inflammationes & gangrænas advocare potest. Tùm in extremâ vel remotâ corporis parte celebratur evacuatio ut cerebri, pulmonis aliorum-

(a) Joël, praxeos, Lib. X. Sect. III. pag. 555.
(b) P. Alpinus, de Med. Ægypt. Lib. II. Cap. VII. pag. 52. que

vè viſcerum pernicioſi præcaveantur affectus. Hâc arte dux utriuſque Bavariæ à lumbis ad genua uſquè zoſtere circumdatus, febre continuâ detentus, æſtuans ad delirium uſquè, inciſâ pedis utriuſque ſaphenâ, adhibitis quoque, quæ febrem reſtinguerent [§. 385], à morte vindicatus eſt (*a*).

CDXXXVIII. In temperamentis verè plethoricis, in quibus ad inferas partes revocandus eſt ſanguis [§. 171. 172.] unà & vacuandus; valdè confert ejuſmodi præſidium... In hypocondriacis & hæmorrhoidalibus quorum in cutem herpes effloruit à receſſu| hæmorrhoidum, ſanguinem hirudinibus ad anum feliciter revocamus (*b*).

CDXXXIX. In curatione variarum herpetis ſpecierum ſanguinis evacuatio potiſſimùm iis confert, quibus fuit in conſuetudine; hominibus macris unà & ſanguineis, adultis; cæteriſquè, quorum vaſa magna, pulſus elati, & arteriæ temporum micant. Hos autem plurimùm juvat arteriotomia (*c*).

CDXL. *In omnibus*, inquit Galenus (*d*), *qui ſic præter naturam conſiſtunt, tumoribus, communis indicatio, vacuatio eſt.* Verùm hæc fiat pro corporis idyoſyncraſiâ (*e*) ... Cum enim languent ægrotantium vires; pulſus humilis eſt, cacochymica, pituitoſa, vel ſcorbutica datur corporis conſtitutio; in invereratis potiſſimùm herpetibus, qui pallidiores ac obſtructos invadunt; valdè ſuſpecta, imò periculoſa meritò reputatur *derivativa* ſimul & *vacuativa* ſanguinis evacuatio, quam his de

(*a*) Langius, Ep. med. XXII. pag 597.
(*b*) Hoffman. ibid. §. V. pag. 431.
(*c*) M. A. Severin, *Chirurg. efficace de l'artêriotomie. pag. 89. 90.*
(*d*) Medend. meth. Lib. XIV. cap. 3.
(*e*) P. Alpinus, de med. Ægypt. ibid.

causis, prout suspicari licet, damnavit in suâ chirurgiâ Barbette (a); *parcamquè fieri, diversivam, necità copiosam, quàm ea quæ fit evacuandi gratiâ*, annuit *Amatus Lusitanus (b)*.

CDXLI. Longè præstantiores edit effectus *vacuativa*, quæ fit in ipsâ parte cutis ichore herpetico tinctâ. Eâ enim in viciniis ulcerum cutaneorum celebratâ, non rarò sanguis effluit spissus, nigricans, concretus, tabefactus & longè benigniores apparent, faciliùsquè sanantur herpetes.... Sectâ tibiali venâ, ulcuscula tibiæ sæpè repullulantia sanavit M. Aurelius (c)... Sectâ frontali venâ, squamosus herpes evanuit, frustrà tentatis quibuslibet medicaminibus (d).

CDXLII. Venæ vel arteriæ sectione sæpè præstat sanguinis, ope scarificationis vel hirudinum, eductio. In inveteratis cutis defluxionibus Veteres utebantur scarificatione (e)... Chalmette (f), assentiente Rhase (g), jubet in estiomeno fricari corruptas carnes, donec sanguis effluat... In tineâ confirmatâ vult Ballonius (h) profundè scarificari margines ulceris... In omni cutaneâ affectione, impetigine & igne volatico seù herpete discreto ad estiomenum vergente Rudius (i) laudat scarificationes, ut minuatur cutis inflammatio; & novarum pustularum eruptio præpediatur... nusquàm citiùs ac efficaciùs coercentur herpetes

(a) Chir. de herpete, pag. 190.
(b) A. Lusitanus, curat med Cent. II. Cur. XXXVIII. pag, 185.
(c) M. A. Severin., II. *Part. de la Chir. effic. Chap. XXVII. p.* 126.
(d) Idem. ibid.
(e) Inter eos, Hippocrates, Ep. Lib. VI. Sect. V. §. XXI. Foesius, pag. 1185.
(f) Encheiridion, *des Chir. Chap. VII. pag. 47.*
(g) Conf. med. Lib. II. Conf. XIX. Tom. II. pag. 233.
(h) Rudius, de sympt. ext. Lib. II. Cap. II.
(i) Vigier, *Gr. Chir. Chap. II. pag. 319.*

miliaris

miliaris & squamosus, cum serpunt, quàm ope scarificationum (a).

CDXLIII. Verùm scarificatio nullibi magis opportuna deprehenditur, quàm in herpete exedente erysipelati succedaneo. In eo enim mirabiles exerit effectus, præcipuè cum ichor ex unâ cutis parte in aliam diffluit, cùm educto sanguine, cutis, ut observavit Hagendornius (b), ardor, fervor & pruritus valdè minuantur; nec ulteriùs expatietur macula; nec novæ pustulæ prorumpant.

CDXLIV. Imò, cum herpetibus imminet gangræna, maximè juvant scarificationes: eductis enim, ut vult Aretæus, hâc viâ cutis sordibus facta in cute vulnera medicaminibus quæ gangrænæ obviam eant, locum faciliùs annuunt.

CDXLV. Quæ de scarificationibus ad evacuandam humorum illuviem in ulcera herpetica confluentem usurpatis diximus, ea de hirudinibus similiter audienda sunt, quæ Veteribus in iisdem circumstantiis, in quibus juvant scarificationes, plurimùm arrident.

CDXLVI. Hirudinum, inquit Joël (c), insignis est utilitas in Arte Medicâ, quibus utimur *vice cucurbitularum* aut scarificationis vel *venæ sectionis*, in evacuatione sanguinis impuri & putridi, in morbis particularibus ut sunt serpigines & alia maligna ulcera &c... » Sacro igni seu herpeti » exedenti melancholicæ mulieris crus exedenti » profecerunt sanguisugæ elicientes proximis è ve» nis fervidum adustumquè sanguinem, qui peren» nem fomitem pervicaci illi ulceri hactenùs sup-

(a) Vigier, *Grande Chirur. Chap. II. pag.* 519.
(b) Th. Bonnet, sepulc. chir. Tom. II. Lib. VI. Sect. II. Obs. X. pag. 258.
(c) F. Joel, Chirur. Sect. IV. de hirudine, pag. 140.

„ peditaverat : quo exacto facillimè cessit reliqua „ molestia, non secùs ac si placida manus Æsculapii fuisset imposita (a).

CDXLVII. Nec minùs utilis est sanguinis evacuatio in morbis ex retropulso herpete scaturientibus; potissimùm ubi, quâ proportione fluit in cutem ichor ex visceribus ope cucurbitularum extricatus; eâdem scarificatione vel hirudinibus educitur. Nullum profectò tutius ac efficacius hùc advocari potest medicamen, cujus ope (nisi strages jam intulerit exitiosas, seù pertinacem inflammationem & gangrænam excitaverit ichor herpeticus) acerbi dolores, &c. citò citiùs reprimi valeant.

CDXLVIII. Quemadmodùm in variis affectibus viscerum, sic in cutaneis non rarò confert *humectatio* cujus ope strictiores emolliantur fibræ, humorum spissitudo vel acrimonia retundantur, &c. Inter præsidia ad hunc scopum dicata eminent balnea, fotus, fumigationes, quorum varius est pro variis circumstantiis usus.

CDXLIX. Ut herpetum curatio faciliùs obtineatur, cutis sollicitè suis est expurganda sordibus; dum continuis indusiorum ac linteorum mutationibus ab omni immunditie corpora defenduntur.

CDL. Balneorum vel fotûs ope remorata in summâ cute recrementa discutiuntur (b); cutis uberiùs perspirat; aqueæ balnei particulæ bibulos ejus introsubeunt porulos; vasa cutanea reserant; fluida diluunt; obtundunt acria; demulcent pruritus.

CDLI. Multùm juvant in herpete furfuraceo [§.

(a) V. Tulpium, obser. medic. de herpete exedente.

(b) M. Aur. Severin, ibid. Cap. XXVIII. pag. 435. contrà varias cutis defœdationes balneis utuntur Ægyptii P. Alpinus, de med. Ægyp. Lib. III. Cap. XIX. pag. 114.

§ 2.], miliari ſicco [§. 79.], eſtiomeno ſicco [§. 96.]; cæteriſque herpetibus cruſtâ vel ſquamâ obductis, in robuſtis potiſſimùm corporibus anteà regimine interno præparatis, ut monet Fallopius, ne fiat uberior ichoris ad partem ulceratam affluxus.

CDLII. Minùs comprobantur balnea & fotus ex aquâ ſimplici, quibus finitis pars affecta nimiùm refrigeratur (quemadmodùm in debilioribus imprimis accidit); cutis ſtringitur [§. 5.]; ac recrementis obruitur. Ideò potiſſimùm in humidis herpetibus illa vitantur.

CDLIII. Præſtant in ſiccis herpetibus ſaliva, cujus virtutes potiſſimùm in *furfuraceo* notæ ſunt *(a)*, haud ſecùs ac in cæteris herpetibus ſiccis [§. 459] omnibuſquè puſtulis ac ulceribus, antequàm radices egerint *(b)*; vel Antiquorum *(c)* hydræleum, quod ex oleo & aquâ conficiebant; vel balneum aquæ fluviatilis cum furfuribus decoctæ, lacte recenti temperatum; quòd multùm valere dicitur *(d)* in ſiccis ac moleſtis cutis affectibus, vel ad ſquamas averrendas, vel cutis ardorem temperandum... Ad hunc etiàm ſcopum commendatur mixtura pomorum putridorum cum oleo roſarum & lacte *(e)*.

CDLIV. In herpetibus humidis longè alio modo ſe res habet, præcipuè ſi corpora ſint cacochymica vel ſcorbutica, cutis laxa & fœdâ humorum illuvie conſpurcata. In his præſtant balnea medicata, quæ dum ſordes cutis averrunt, unà cutem & ulcera nonnihil abſtergunt aut exſiccant. Ta-

(*a*) Celſus de re medicâ, Lib. V. Cap. XXVIII. §. XVIII. Barbette, Foreſtus. &c.

(*b*) Joël, ibid. Tom. V. Lib. X. Sect. III. pag. 546.

(*c*) Fallopius, de ulceribus, Cap. XVI. Fol. 18.

(*d*) Hoffmann. ibid. pag. 436.

e Riviere, *Obſ. de Médec. pag. 279.*

lia sunt balnea cum radicibus enulæ, fumariæ; scabiosæ, &c. (a)... „ Mumia Ægyptiaca cum ci-
„ neribus abietis conteritur ac digeritur per ali-
„ quot horas in aquæ fumariæ unciis duabus,
„ cui si addatur oleum ebuli & camphoræ, di-
„ vinum in ulceribus cutaneis illinitione solâ me-
„ dicamentum habetur. Hujus internus & exter-
„ nus usus valdè commendatur ad mundandum
„ corpus, aperiendum, præcipitandum, &c. in
„ cachexiâ, scorbuto & affectibus hypochon-
driacis.

CDLV. In herpetibus exedentibus ac humidis quibuslibet, maximè cavendum est à balneis, diluentibus, refrigerantibusquè; nisi febri validæ notabilis erethismus, vel ulceri sicco fervor adjungantur; *frigidum enim est* (ut cum Hippocrate loquitur Avicenna (c), *ulceribus inimicum, calidum verò amicum & judicans.*

CDLVI. Prætereà Galenus (d) docet refrigerantia quæ herpetibus exedentibus conferunt ex humectantium classe non esse depromenda, verùm ex siccantibus, adeoquè non lente palustri, non psyllio, non portulacâ, sed ex vite, capreolis, rubi foliis &c. inungendos esse herpetes. Quòd enim, inquit, si poscâ aquosâ, vice horum, fueris usus, nil deterius feceris.

CDLVII. Hinc meritò Sanctorius redarguit eos qui plantaginem viridem ulceribus [§. 85.] exedentibus admovent. Hoc enim medicamine constrictâ cute remoratus ichor vel in cutem conge-

(a) F. Hoffmann. ibid.
(b) Th. Moufetus, Ep. ad Monavium, apud Cratonem, Ep. med. L. Cap. III. pag. 248.
(c) Nulla, inquit Avicenna, humectatio, ut pote ulceribus non conveniens.
(d) Galenus, Lib. II. art. curat. ad Glaucon.

ritur, vel in viscera retroagitur, & citâ gangrænâ inductâ mors morbo finem imponit, ut vidit Egbertus (*a*).

CDLVIII. Hinc fotus ex sumacho, floribus ebuli &c. in vino rubro & veteri decoctis maximè proficiunt in *exedente*, *miliari*, *discreto*, *phlyctenis*, cæterisquè herpetibus in quibus excoriata videtur cutis superficies.

CDLIX. His, cum ad exsiccandos herpetes [§. 458.] imparia sunt, adduntur tuthia, lapis calaminaris, pompholix, corrallum &c. cerussa imprimis, sal saturni, variaquè plumbi usti præparata.

CDLX. Prædictis topicis, quæ neque calorem valdè adaugent, neque stricturam cuti majorem inferunt, potissimùm in herpetibus humidis utebantur Veteres, quorum vestigia premere gloriati sunt Recentiores. Hippocrates laudat calcis aquam *quam vult ità temperatam ut ne magis ulceret* (*b*)... Observatione compertum est præmissâ fomentatione calidâ cum vini Gallici vappâ, herpetes discretos, humidos quoslibet, etiam pertinaciores fuisse sanatos ... aquam coronæ solis alkalinis salibus fetam herpeti debellando maximè idoneam (*c*) testatur Riverius ... Alii laudant nidum hirundinis, *qui nec exsiccare nec repellere dicitur* ... Alii Thermas præcipuè Bollenses, quæ *magis habent vim repellendi quàm exsiccandi.*

CDLXI. Fotus etiam sicci laudantur in curatione variarum herpetis specierum. In humidis herpetibus maximè locum habent & parantur ex lateri-

(*a*) Comment. in Dodonæi oper. Cap. V. de erysipelate faciei, p. 182.

(*b*) Tozzi in Aph. Hipp. Sect. III. Aph. XX. pag. 55. Walzchœridius, Not. in chir. Barbette : Tom. I. pag. 634.

(*c*) *Observ. de Medecine, Obs. XXXIV. pag. 739.*

bus ſiccis, carbonibus extinctis, &c.: Hâc arte herpetes exedentes, diſcreti, miliares humidi, ulcerati & in eſtiomenum declinantes non rarò ſiccantur, cruſtis obducuntur, & ſanantur... Secali uſto & calido hunc in finem utebantur Veteres (*a*), & tale medicamen ad exſiccandos herpetes diſcretos Ruſticis admodùm familiare video.

CDLXII. Frequentiùs ad uſum vocatur ſiccus fotus cujus ope ulcera cutanea, vaporibus ex lignis accenſis, ſpirituoſis, &c. avolantibus exſiccantur... Vapori calido vini ſpiritûs nudum corpus (pharmacis & diluentibus anteà præparatum) tangenti ſudores copioſi ſuccedunt; ubertìm diſſipantur excrementa, ſiccatur ulcus, & ſanatur æger.

CDLXIII. Fotui ſicco hâc arte inſtituto locus imprimìs annuitur in herpetibus inveteratis, eſtiomeniſque ſivè putrilaginoſis, ſivè cancroſis, quibus obnoxii ſunt cacochymici, vel aliquâ lue tincti.

CDLXIV. Cum verò minùs licet exhaurire corpora, qualia ſunt ſicca, phtiſica, ſcorbutica, &c. ſic inſtituuntur fumigationes, ut in ulcus incidant vapores; & in his circumſtantiis varia pro ulceris indole, ægri temperie ſubjiciuntur igni medicamina. Hinc varia ſe prodit fumigationum utilitas.

CDLXV. In herpetibus, in quibus moleſtus adeſt pruritus, ut hic demulceatur; vel in retropulſis, ut eò revocetur ichor undè fuerat excuſſus; vapor carnis bullitæ mittitur in antiquam ulceris retropulſi ſedem; vel in herpetem ipſum, ut cutis emolliatur, tepeſiat, demulceantur humores,

(*a*) N. Florentinus, Serm. VII. Tract. VI. Sum. I. Cap. III.

uberiùs exhalentur; vel ichor obtundatur (*a*).

CDLXVI. Hoc tentamen minùs opportunum esset herpetibus humidis, in cutis regionibus ex quibus uberiùs exhalatur serum, insidentibus; ac proindè recrementa specificis, ordinariisvè medicaminibus excutienda sunt, unàque cutis roboranda. In his circumstantiis maximè valet experimentum Joëlis, quod sic se habet.

CLXVII. Scoria ferri ex fabrorum ferrariorum fornacibus ducta candescat in igne; stillet spongia vinum in scoriam deciduum & vapor exindè manans octiduò (*vel ampliùs*) bis in die per horam integram excipiatur à loco lichene seu serpigine tentato; tùm enim omne virus per sudorem elicitur, pars exsiccatur & solita sanitas succedit.

CDLXVIII. In inveteratis estiomenis, in quibus nulla datur luis suspicio, tabo conspurcatur ulcus ac velut emortuæ sunt margines; mos erat Antiquis, myrrhæ, thuris accensi vapores in ulcus ducendi ut hâc arte faciliùs ad cicatricem perduceretur... Tabaci fumigatione vitiliginem nigram cum ossium carie sanavit Severinus (*b*).

CDLXIX. Verùm in herpetibus qui ex aliquo viru, potissimùm venereo sobolescunt, incassùm tentarentur fumigationes, nisi specifica jungerentur... In fissuris venereis Baccius super omnia laudat fumigationes ex cinnabare & antimonio... Ulcera narium serpentia, imprimìs quæ ex inveteratâ lue venereâ oriuntur, succensâ candelâ ex minio, cerâ, cinnabare, sublimato, præcipitato non raro curantur, si Severini dictis fides adhibenda.

(*a*) Hippocrates (ed. foes.) de naturâ muliebri, pag. 582. R. de Hautesierck, Tom. II. obs. VII. pag. 319.
(*b*) *Chirurg. efficace, Chap. XXIV. pag.* 441.

CDLXX. In ſquamoſis herpetibus & cæteris qui nunc ichore, nunc ſquamis obducuntur, nec ultrà cutem expatiantur cum minore hujus inflammatione; aſt tumore vel infarctu: maximè valent medicamina quæ humores attenuant, demulcent, pruritus minuunt; cutem ſtringunt, obfirmant, ac humorum in ulcus irruentium confluxum cohibent.

CDLXXI. Talia ſunt oleoſis impedita cinerum lixivia; ſales acidi; aluminoſi, aquæ vitriolicæ, aluminoſæ, &c. quæ præſtantiſſimos hìc [§. 448] exerunt effectus.

CDLXXII. Lanæ combuſtæ pulveribus cum aquâ roſarum aſperguntur herpetes ac feliciter circumliniuntur, experimento bis vel ter in die repetito. *Non vidi me herclè*, inquit Valeſcus, *medicinam in hoc caſu magis expertam: ægram* enim *partem ſanat ſiccando, ſanamque defendit ſtyptecando & roborando* ... Aquâ roſaceâ & aceto cum bolo armeniaco vel terrâ ſigillatâ herpetes obliniri vult idem Author.

CDLXXIII. Atramentum in uſu eſſe conſuevit apud Ruſticos. Hoc remedium in recentibus herpetibus, præcipuè cruſtaceis, ut obſervavimus, cæteriſque ſiccis ex thermintho &c. natis feliciter ex voto ceſſit.

CDLXXIV. Cum major adeſt cutis aſperitas, ſquamis aut cruſtis obducuntur herpetes; corpore ad ſolem expoſito vini acetum ſuperaffundi jubebat Hippocrates. Hoc remedio tenuantur cutis excrementa; rubet cutis; intumeſcunt ejus emunctoria, nec parùm defecatur corporis ſuperficies.

CDLXXV. In ſiccis herpetibus lixivium fagi vel pomi cinerum filtratum cum ovi vitello & alumine pro *ſecreto* habent nonnulli; quo naſcentes impetigines, puſtulas ſiccas & herpetes ſquamo-

tos brevi temporis intervallo sanari vidimus; qui tamen citò, cum omissa fuerat interna cura, resurgebant... Aceto lythargyrizato feliciter utebatur Turnerus.

CDLXXVI. In herpetibus inveteratis qui in humidis cutis regionibus insident [§. 282.], & hujus excoriationem inferunt, usum oleæ, hederæ, rubi & mali punici dulcis foliorum tritorum ac vino veteri maceratorum suadebat Hippocrates.

CDLXXVII. Cum verò superficiaria tantummodò deprehenditur cutis excoriatio, plebis remedium in herpetibus imprimìs exedentibus, phlyctenis & ambustionibus nil aliud est quàm optimum vini acetum cum saccharo, gummisque prunorum & cerasi, quibus, adjunctis fumariæ & chærophilli jusculis, cura perficitur; vel & ebuli flores vino rubro decocti.

CDLXXVIII. Prædicti herpetes quilibet, cum venerei sunt, nisi mercurialibus utamur, modò relatis medicaminibus ut sæpiùs obsurdescunt; pergunt acre serum plorare; imò topicis nonnunquàm exasperantur.

CDLXXIX. » Si verò, inquit Joël, serpigo, » lichenes & pustulæ ex gallicâ lue ortæ sublimato » liquore extenso illiniantur; eæ siccatæ, pruriginequè sublatâ facilè sanantur... » Sedens in mulieris facie miliaris herpes variis topicis frustrà tentabatur, donèc siccantibus & absorbentibus hydrargyrum jungeret Riverius (a).

CDLXXX. Herpetes humidi in ruricolis [§. 181.] ebulo cum vino facilè dissipantur; nec adduntur varia plumbi præparata nisi quandò malum pertinax deprehenditur; qui apud oppidanos, in quibus longè

(a) Riviere, ibid.

frequentior est venerea lues; sublimato & hydrargyrosis paucos intrà dies abiguntur.

CDLXXXI. In herpetibus estiomenis qui partes exedunt subcutaneas, ichorem acrem, saniosum, copiosum effundunt; in quibus non duræ, non callosæ, licet tumidæ deprehenduntur margines, sed potiùs observatur quædam partium velut emortuarum laxitas ac mollities [§. 97.]; actuosis & vividioribus medicaminibus utendum est, quæ vulnus abstergant, mortuas partes absumant, vasa roborent, & superfluum ichorem absorbeant.

CDLXXXII. Decoctis agrimoniæ, fumariæ, gentianæ, scordii &c. priùs absterso herpete, spongiâ siccato, oleosis (a) involvuntur alkalia fixa; thuris, myrrhæ, aloës, &c. pulveres adduntur.

CDLXXXIII. Cùm hæc debiliùs agunt, sublimatum dulce; oleum Tartari per deliquium cum oleosis; sublimatum corrosivum; aqua phagædenica, unguentum Ægyptiacum; &c. præ cæteris usurpantur; quorum usus protrahitur vel intercipitur, prout citiùs tardiùsve purgantur ulcera.

CDLXXXIV. Cùm enim, inquit Galenus, malignum est, ac putrilaginosum ulcus, acria postulantur, quæ igneas vires possident: qualia mysi, chalcitis, calx, &c. sæpè verò ubi ista cesserint, admovemus ignem.

CDLXXXV. Quòd si his non obstantibus ulcus nihilominùs serpat; oleo vitrioli tangendum est; decoctis abstergentibus abluendum; spongiâ siccandum; & variis exsiccantibus [§. 476.] ad cicatricem ducendum; quibus si non cedat herpes, ad oleum antimonii transeundum est.

(a) Oleo liliorum vel hyosciami, si major adsit pruritus. Hoffmann Vol. III. Cap. V. Obs. IX. pag. 445.

CDLXXXVI. Ulcus enim cutis forſan nullum eſt, ut ut moleſtum, quod hoc remedio non ſiccetur; & maximè anteponendum eſt arſenici oleo vel auripigmento, quæ ſuâ acrimoniâ calorem ulceris adaugent, neque tam citò ut antimonium, ad cicatricem perducunt (*a*).

CDLXXXVII. Aliàs eſtiomeni margines apparent induratæ, calloſæ, tumidæ, inflammatæ, dolore ac pruritu moleſtæ; & jugiter effundunt ichorem tenuem, peracrem, fetidum.. Porrò his in circumſtantiis patet exſiccantia [§. 483.] protinùs adhibita valdè noxia eſſe reputanda, niſi ſpaſmo conſtrictæ priùs laxatæ fuerint fibræ, ſcarificationibus &c. extenuatæ ulceris margines, ac interna cura præmiſſa fuerit.

CDLXXVIII. Præſtat in his circumſtantiis ulcus aquis agrimoniæ, fumariæ, &c. abſtergere; ſpongiâ ſiccare; ſolani ſucco aliiſvè narcoticis dolores lenire; vel unguento albo Rhazis ſensìm exſiccare; tumidas partes reſolventibus expedire; varicoſas ſcarificationibus deſtruere; pruritum demulcentibus retundere, &c. (quàm acria medicamina ad uſum vocare (*b*); vel deſtructas partes præcipitato rubro abſumere; & Arcæi balzamo ad cicatricem ducere.

CDLXXXIX. Hæc nihilominùs annotanda ſunt: cauſticorum uſum frequentiùs repetitum aut diù productum nocere; his inflammationes ulceris & dolores exaſperari; noxias topicorum particulas in corporis penetralia non raró fluere, prioribuſquè graviores concitare morbos... Mercurialibus ulcera nonnunquàm ſanari; ſed niſi maxima interni

(*a*) Euſebe Renaudot, *l'Antimoine triomphant*, *pag.* 133.
(*b*) P. Poterius, Cent. II. Cap. I. pag. 5. Hildanus, &c.

regiminis interim habeatur ratio; periculosa quandoque subsequi symptomata (a)... Valdè siccantia & vehementiora styptica humidis herpetibus non esse applicanda... Scrophulosos herpetes & estiomenos cum nodulis & callis, astringentibus non esse tractandos... Ulcera herpetica licet ab aëris injuriis [§. 10.] cautè sint defendenda, unguentis tamen minùs feliciter obtegi... linteis carptis idoneo liquore irroratis majori cum emolumento velari, quæ perspirationem ichoris herpetici minùs impediunt... medicamina quælibet sollicitè renovanda esse, maximèque cavendum, ne, dum suas virtutes exerunt, majus, quàm par esse debet, incendium vel frigus excitent; vel majorem congerant ichoris in ulcus affluentis copiam; aut ichorem in corporis penetralia repellant.

CCLXL. Cùm verò frustrà tentatis quibuslibet auxiliis herpes nihilominùs in latum vel altum indesinenter expatiatur, validioribus causticis, ad instar Veterum, cura tentatur. Ad hunc finem vocantur cauteria quibus herpetes immediatè vel eminùs exsiccari possunt.

CDLXLI. *Immediatè*, cum cauteriis actualibus tractatur ulcus herpeticum, ichor absumitur, vasorum lique-& putre-factorum sordes exeduntur, calcinantur ulceris recrementa; dùm intereà margines obfirmantur, & ad cicatricem faciliùs perducuntur.

CDLXLII. Hanc methodum (licèt plurimis ægrotantibus horrenda videatur) longè cæteris efficaciorem observatio docuit; quâ Veteres imprimis utebantur, cum ulcera magis in altum quàm

(a) Hildanus, oper. med. ad M. Doring. resp. pag. 914.

ad superficiem corporis expatiantur [§. 97. 98].

CDLXLIII. Citiùs igitur ac tutiùs ferro candenti sanantur estiomeni; qui non solam cutem, sed partes subcutaneas & ossa ipsa exedunt.

CDLXLIV. Cum verò magis ad superficiem corporis vergebant ulcera, alius erat causticorum administrandorum modus... Nunc etenim ope tenuatæ farinæ vel pulveris aspergebantur estiomeni; impositus pulvis pyrius accendebatur; & experimento bis tervè repetito curabantur... Idem successus nonnunquàm obtinebatur accenso imposito linteo vini spiritu imprægnato... Aliàs radiis solaribus vitro collectis ulcera tractabant.

CDLXLV. Quòd si pertinax estiomenus his remediis obsurdesceret, & de luis alicujus potissimùm venereæ præsentiâ suspicio daretur; ignis vires ope medicaminum ingeminabant. Linteum imprægnabatur hydrargyro; ulceri applicabatur; illi alterum superponebatur vini spiritu madidum; hoc accenso hydrargyrum circà vicinias ulceris ubertìm diffluebat; & experimentum rursùs tentabatur donec exsiccaretur ulcus...

CDLXLVI. Verùm antequàm ad cauteria deveniamus, corpus expurgari, suisquè sordibus vindicari necessum est; secùs prout cacochymicis frequenter accidit, combustio procùl dubio degeneraret in ulcus fetidissimum, malignumquè adeò ut gangræna & mors nonnunquàm subsequantur (a).

CDLXLVII. Herpetes, qui cancri naturam redolent [§. 98.]; nec in carnibus, verùm in telâ subcutaneâ & spongiosis partibus insident, minùs ritè causticis tractantur; verùm scalpello feliciter

(a) Kleinius, de morb. exit. & præsag. de ulcer. &c.

eradicantur; ità ut ferro excisi herpetes nunquàm redierint; ut pars estiomeno tentata & resecta convaluerit; ut altera sibi relicta, non minùs (prout observavit Severinus) molesta remanserit; adeoquè contrà sententiam Hippocratis hìc optimum ac ultimum remedium in ulceris eradicatione ferrum secans igni sit anteponendum.

CDLXLVIII. Ad margines estiomenorum qui citò & latiùs expatiantur [§. 72. 80.], disponantur (cum sanguisugis vel scarificationibus malum coerceri nequit) lapides caustici in cutem sanam ad instar cinguli, ut eschara profunda fiat, & sic excitatâ suppuratione omnis humorum ad partem herpete laborantem confluentium aditus præcludatur (*a*).

CDLXLIX. In dissitis ab ulcere herpetico locis excitentur fonticuli, ut sensìm divertatur ichor, ac ejus in ulcera fluxus imminuatur; vel ut, dum topicis exsiccatur herpes, ichori residuo fonticulorum ope suppeditetur exitus; aut sensìm vacuetur ductus ad cutem defluxionum catarrhalium, rhumaticarum, arthriticarum, scrophulosarumvè fomes.

D. In defluxionibus in quibus excrementorum confluxus magis ad superficiem corporis vergit, advocentur synapismi, præcipuè cantharides. His enim etiam ad pustulas pertinaces, herpetes squamosos & miliares inveteratos applicatis, malum longè citiùs ac tutiùs ut observatio docuit eradicatur.

DI. Prætereà notandum est in retroactis herpetibus lentiùs agere cauteria; minorem humorum copiam elicere, vesicantibus verò citiùs ac potentiùs attrahi materiem retroactam; solidorum vires magis acui; humores vehementiùs agitari, recrementa uberiùs dissipari; cæterùm cantharidi-

(*a*) Tract. pathol. de morb. cut. cap. XVI. pag. 285.

bus longè efficaciorem esse ranunculum pratensem (*a*); hujus tamem usum esse minùs tutum in scorbuticis & cacochymicis corporibus.

CAPUT IV.

De speciali herpetum curatione.

SECTIO I.

De Herpetum proplylaxi.

DII. ALIA in præcavendis, alia in eradicandis; alia in refringendis herpetibus instituitur curatio.

DIII. Averti nequeunt herpetes, quin humorum ac solidorum vitia sivè congenita sivè adventitia prorsùs deleantur. Hoc autem obtineri nequit, quin sua singulis herpetum causis opponantur repagula. Hujus curationis labor equidem arduus est; verùm hoc parta eò major utilitas manet humanum genus, Medicos gloria.

DIV. Dum enim ità mutarur constitutio corporis, ut ab herpete vindicetur homo; non solùm abiguntur herpetici virûs seminia; sed ipsa obfirmatur sanitas vel ichore herpetico, vel solidorum ac fluidorum vitiis, vel organi cujuslibet aut visceris affectione, vel morbis utrinquè scaturientibus alioquì conturbanda.

DV. Teneri autem vel puberis constitutio faciliùs immutari potest, quàm adulti aut senis. Ideò

(*a*) Chesneau, Obs. medic. Cap. I, pag. 12. Storck, Haenius &c.

primis ab incunabulis vita ſic eſt moderanda, ut ſingulis diebus deteratur aliquid de cauſis herpeti concitando magis idoneis. Opportunæ huic ſcopo cautelæ aliæ cutem, âliæ viſcera præcipuè ſpectant.

DVI. Pueri maternis è viſceribus exeuntis cutis obducitur muco, quo glutinis ad inſtar obſtipata ſpiracula, ſuos illam inter & epidermidem effundunt humores; veſicaſque & puſtulas, nî gluten abradatur, excitant. Balneorum uſus [§. 449. 450.] hìc imprimis opportunus eſt, quibus abstersâ cute recrementa faciliùs & uberiùs exhalentur.

DVII. Præterea crebris induſiorum mutationibus munda ſerventur corpora. Talis cautela pueris idonea non ſolùm videtur, ſed iis omnibus quorum cutis facilè ſudoribus extillat; quiquè ideò immunditiei noxas eò faciliùs comparant, quò diutiùs linteis fœdâ ſudoris illuvie conſpurcatis veſtitum fuerit illorum corpus.

DVIII. Balnea [§. 472.] in cacochymicis vel ſcorbuticis ſemèl in menſe, ſæpiùs rariùſvè, prout iiſdem opus fuerit, ad uſum vocentur.

DIX. Interìm in frigidam ſinceram die quâlibet ſani mergantur infantes, donec eum vigoris adipiſcantur gradum, in quo nec rigidiores fibræ, neque craſſiora reddantur fluida.

DX. Hâc arte valetudo non parùm firmatur in ætate puerili in quâ reſecandi ſunt capilli, ut faciliùs exhaletur unguen cutaneum [§. 19. 20.] & achoribus, tineæ, cæteriſquè pruriginoſis affectibus quibus non raró fœdatur puerorum occipitium, opponantur repagula.

DXI. Acidâ vel glutinoſâ saburrâ ſæpè ſcatet puerorum ventriculus. Hanc declarant acidus ex

ore

ore vel cute manans odor; acidi ructus; tormina, feces albicantes, glutinosæ, coactæ, cutis flavedo, &c.... Cum ad humorum oceanum demigrat, non raro parit infarctus, strumas, &c nisi vacuetur pharmacis, quorum idonea magis sunt syrupus fumariæ, cichorei, rhabarbarum, &c. quæ, pro re natâ, variis temporibus repetuntur, donec sensìm roborato stomacho singulæ corporis actiones revirescant.

DXII. Hìnc dum ità vitantur herpetes, unà præcaventur strumæ, vermes, icterus, motus convulsivi & cæteræ magis familiares infantibus ægritudines ex hoc fonte sæpiùs oriundæ; neque timentur effectus fibræ debilis & laxæ (*a*), quam pro certo sensìm inducit perpetuum acidæ colluviei ex alimentario tubo singulas corporis partes indesinenter appellentis stillicidium.

DXIII. Dùm hâc arte servatur digestionum integritas; puero conceduntur alimenta, quæ ferat ejusdem ventriculus; difficilis concoctionis annuuntur robùstis; lac verò, gelatinæ, &c. delicatulis.

DXIV. Quòd si viscera pueri minùs ritè constituta videantur, & læsione functionum dignoscatur affectus; severum imperatur vitæ regimen; differtur medela, quoniam medicamina vix ferre valet ætas tenella; fonticulis educuntur humores; nutrix cæteroquì sana medicatur aperientibus, si fuerit obstructus puer; mercurialibus, &c. parcâ dosi concessis, si fuerit vencreâ vel scrophulosâ labe tinctus, donec fibræ validiores factæ, & viscera magis firma, pharmaca vehementiora & majori copiâ non reformident.

DXV. Cum ex pueritiâ ad adolescentiam trans-

(*a*) V. Van-Swieten. Comment. in Boerh. Aph. de feb. lax. & debil. Tom. I. variis locis.

cendimus; insignes in toto corpore fiunt mutationes; & excrementa ætate puerili congesta adauctis circà pubertatem vitæ viribus non raro rejiciuntur in cutem. Cum autem *hujus opportunitatis*, ut ait Procopius, *momenta redire nequeant, quâ elapsâ fit inclinatio vel ad deterius, vel ad mortem;* hinc est quòd circà pubertatem ingerenda sint medicamina, quæ morbi fomitem vel alterare vel eliminare valeant.

DXVI. Cum ob languorem stomachi pravæ sunt digestiones, catharcticis educuntur vere imprimis ac autumno [§. 341.] feces alvinæ: *stomachicorum prorogatur usus* donec alimenta probè concoqui valeant.

DXVII. Ex alimentis ea potissimùm eligenda sunt, quæ nutrimini fibrarum magis conferant [§. 341.]; faciliùs in ventriculo coquantur; citam in vasis rubris experiantur mutationem, & quorum feces per varia corporis emunctoria citiùs eliminentur; *eorum enim quæ celeriter alunt, celeres etiàm fiunt excretiones.*

DXVIII. Corporis exercitio dein firmantur fibræ; difficilis ac tandèm difficilioris concoctionis alimenta suppeditantur; nec medela rursùm tentatur, nisi cum æger imperfecto artis molimine fuit incassùm exagitatus.

DXIX. Tùm vitio stomachi sæpiùs adduntur viscerum infarctus obstructionesvè; & cachexiæ vel scorbuti (undè sæpè fluunt ulcera cutanea) jam apparent rudimenta. Verùm cuilibet ægritudini & hominis temperiei magis idonea usurpentur medicamina.

DXX. Porrò in biliosis ac cæteris firmâ corporis constitutione donatis, humorum acrimoniam vel spissitudinem retundunt diluentia, serum lac-

tis, diuretica, alkalina, nec tamen acriora [§. 378. 380]; copiosi potus, non spirituosi, sed aciduli; alimenta acidis imprægnata, blanda, non acria; non aromatica. Corporis & animi pax & requies, aër humidus & crassus, &c. etiàm conferunt.

DXXI. In infarctis hominibus primùm expurgetur alimentaria fistula; diureticis [§. 378.], sudificis [§. 387] educantur humores; dieta sit sicca cum pane biscocto; nec omittantur corporis exercitia vel frictiones [§. 348. 349.]; interjectis ad aëris, alimentorum, medicaminisvè, vel horum omnium mutationem, catharcticis modò casus postulaverit.

DXXII. In pituitosis crassisquè corporibus sanguinis & humorum lentore gravatis, in scorbutum, cacochymiamvè jàm inclinantibus, nec obstructis; prædictis medicaminibus [§. 520] addantur paulò acriora & validiora [§. 378. 380. 487] viperæ pulveres, ari radices, guaïaci decocta, & similia.

DXXIII. In obstructis verò, emeticis defæcentur abdominis viscera *(a)*; diluentibus, quæ nihilominùs ferat ægri temperies [§ 403.], addantur succi plantarum aperientium, salia lixiviosa, terra foliata, quam in obstructionibus, maximè jecoris, meritò laudat Huxhamius, scillæ pulveres, variaquè ejus præparata; ferrum, aquæ minerales ferrugineæ; à veteribus adeò celebrata corporis exercitia; dum intereà medela magis inclinatur versùs amara, cum ex imbecillitate ventriculi scaturiit digestionum depravatio; vel tonica, cum inertia

(a) Vidi stupendos emeticorum in morbis inveteratis effectus; strumas ipsas prodigiosæ magnitudinis, insidentes in collo, in quo medicaminis effectus vix sperari poterant; ab emesi 40. horarum spatio evidenter imminutas, &c... quid igitur in internis obstructionibus potissimùm abdominalibus non præstaret frequens emeticorum usus?

vasorum, obstructionibus viscerum dedit originem.

DXXIV. Cum humorum spissitudo minùs quàm acrimonia [§. 147. 148. 158. 160.] est retundenda; præ cæteris ingerantur serum lactis [§. 354.], lac, juscula ranarum, limacis, viperæ [§ 358]; æger indulgeat quieti [§. 350.]; sit humidus aër [§. 352].

DXXV. Cum aliquâ defluxione tentantur viscera, præcipuè pulmones; magis opportuna morbo expugnando, & visceri seligantur medicamina; vesicantibus, ranunculo imprimis citò trahatur in extremos artus ichorosa colluvies; sudificis, diureticis, catharcticisve absolvatur curatio.

DXXVI. Cum humorum acrimonia colliquatione stipatur; acria, purgantia (nisi maximè necessaria sint), calida, aromatica, thermæ calidæ &c. scrupulosè vitentur: procul amoveantur synapysata .... cremores hordei; orizæ, &c. varia præparata, serum lactis, acidis vegetalibus mineralibusve imprægnata sumantur: vini potus; panis biscoctus; saccharata; moderata corporis exercitia; siccus & moderatè calidus aër placeant.

DXXVII. Cute senilibus obstipatâ rugis, recrementa crassiora, quàm ut cutaneis porulis eliminari valeant, in corporis penetralia sæpè corrivantur, & muriaticam acrimoniam excitant. Diluentia salibus alkalinis imprægnata his in circumstantiis maximè proficiunt. Verùm diuretica & catharctica vicissìm usurpentur, prout humoris excretio versùs intestina vel urinarios ductus magis propendere videtur. Dein ad vinum & aromatica quibus vires ægrotantium erigantur, fiat transitus.

DXXVIII. Cum recrementa corporis ad evacuationem parata febriles inter motus [§. 161.

162. 163. &c.] in varia corporis organa rejiciuntur; illa, cum ſtimulis indiget Natura, quò hæc vergit, eò ducenda ſunt. Varia tunc pro febris genio & humoris in hoc vel illud organum tranſmiſſione vel decubitu ſunt advocanda medicamina. . . . videlicet in febribus meſentericis putrida colluvies per univerſum abdomen ſparſa vel funeſtas viſceribus abdominalibus infert ſtrages; vel in thoracem cerebrumvè rapitur; vel in cutem irrumpit & miliares, herpeticas, &c., puſtulas excitat; niſi, prout nos monet Baglivius, fotibus, enematibus, diluentibus præparata ſensìm pharmacis eliminetur corporis penetralibus impacta recrementorum moles.

DXXIX. In aliis febribus *depuratoriis*, quoties humores ad corporis ambitum ubertìm irrumpunt [§. 162.]; balneis, fotibus, primùm relaxetur cutis; dein diluentia, aromatica leviora, potus theæ, ſaccharata, &c. tepidis liquoribus ſoluta præ cæteris uſurpentur; aër frigidus & frigida quælibet cautè vitentur; calor tamen ac febris *juſto in moderamine* ſerventur.

DXXX. Declinantibus febribus continuis aut variolis [§. 163], cum languet deſpumationis opera; ſecundariæ febris effectus catharcticorum, ſudificorum vel diureticorum ope, quoties Natura nequit incœptæ criſeos opus perficere, ſedulò præcaveantur.

DXXXI. Eædem obſerventur cautelæ in catarrhalibus defluxionibus; diluatur acrium ſuccorum colluvies; emeticis vel catharcticis educatur, cum illâ fœdatas eſſe primas vias demonſtrant ſymptomata [§. 360]; vel diureticis, diaphoreticiſvè tenuetur & evacuetur, cum totum corpus obſi-

det, aut ab impeditâ perſpiratione morbus ortum duxit.

DXXXII. In rhumatiſmis *humoralibus*, quibus tentantur cacochymici, ypecacuanhâ, &c. ejuſmodi expediantur abdominalia viſcera; in pituitoſis & craſſis, variis attenuantibus, aro, ſcillâ imprimis &c ſensím alteretur morbi fomes; diureticis actuoſis, ſynapyzatis medicaminibus evacuetur; his utamur maximè cum humoribus turgent thoracis organa;... veſicantibus diſtrahantur lymphatici liquores; victus ſit calidus, aromaticus; aër ſiccus; anima hilaris... antiſpaſmodica ſubjungantur ſi nativo major erethiſmus, vel nimia fibrarum irritabilitas recrementorum in corpora congeſtioni locum dederint [§. 258.].

DXXXIII. Arthriticos præcipuè ſenes optimo tueamur vitæ regimine; ſiccos & bilioſos diluentibus humectemus; craſſorum & pituitoſorum vires dietâ ſiccâ erigamus; ſtomacho languidos vino generoſo modicè ſumpto reficiamus; obſtructos & debiliores amaris & aperientibus tonicis relevemus; in iis qui ſpirituoſis abuſi ſunt, ſpirituoſa ſensìm ſubducamus; viſcera reſtauremus; fluida coacta paulatim reſolvamus; in omni tamen circumſtantiâ ſuus Hippocratis effato ſit honos, quo monemur ſubitam quamcumque mutationem eſſe pernicioſam.

DXXXIV. Quòd ſi tempeſtivè advocata medicamina morbis abigendis imparia videantur, mercurialia cum antimonialibus maritata ſubſtituantur imprimìs ubi conſtat arthritidem, rhumatiſmum vel pertinaces in pulmones aut alia viſcera defluxiones ex lue venereâ ſoboleſcere [§. 219].

DXXXV. Quæ ſilent in plethoricis hæmorrhoides

[§. 171.] fotu tepido vel aquæ bullientis halitu ſuſcitentur; aut hirudinibus exſugatur ſanguis. In cacochymicis verò in quibus illæ raro fluunt, quæque magis ab obſtructione viſcerum & alimentariæ fiſtulæ ſaburrâ oriuntur; mercurialibus, reſinoſis purgentur ægri: amaris reſtauretur ſtomachus; ingerantur tonica, aperientia; corporis exercitio vires erigantur; &c.

DXXXVI. In mulieribus, in quibus herpes menſtruorum vicarius eſſe poteſt [§. 172.], cum juvenes ſunt, nec inveteratum uteri vitium; fotibus, ſemicupiis versùs uterum ducantur humores; aperientibus, Æthiope minerali, croco metallorum aliiſvè emmenagogis ægrotantium temperamento magis congruentibus eliciantur menſtrua.

DXXXVII. In partu defunctis lochia foveantur diluentibus in ſiccâ muliere; cardiacis, ubi languent ægrotantium vires; aër frigidus, gelida quælibet, & animi pathemata [§. 156.] potiſſimùm vitentur.

DXXXVIII. Dieta ſit ſevera; ingerantur levia ſudifica vel diuretica; lac matris exſugat infans [§. 174.], ut lacteæ febris & metaſtaſis periculoſi præcaveantur effectus.

DXXXIX. Ut imminens ex ulcerum ſuppreſſione periculum vitemus; balneis, fotibus, fumigationibus [§. 450. 465] laxetur pars nuper affecta; cucurbitulis [§. 447.] revocetur humor [§ 115]; ſcarificationibus vel hirudinibus educatur [§. 442. 446.]; veſicantibus diſtrahatur è præcordiis [§. 500.]; intereà, præcipuè cum jam in viſceribus decumbit, cardiacis erigantur vires; & per cutem, inteſtina vel urinarios canales ducatur, prout in hoc illudvè viſcus, cujus emunctoriis evacuari poteſt, fuit tranſlatus.

DXL. Præcavemus herpetes à vermibus oriundos

(§.189.), purgantibus, incidentibus, pituitoſam glutinoſamquè ſaburram attenuantibus [§. 378. 380.]; cutis munditie; mercurialibus illinitionibus: vel balneis ex quercûs foliis, quorum præſtantiſſimos quibuſdam in circumſtantiis effectus obſervatio docuit (a).

DXLI. Cum cutaceus eſt herpes [§. 317.], haud ægrè præcavetur, dùm cauſæ cuilibet ſua opponuntur repagula.

DXLII. Morbi ex retropulſione virûs oriundi feliciter avertuntur victu blando, tenui, aromatico; diureticis, ſudificis, catharcticis, aperientibusvè, &c. quæ magis congruunt affectuum genio, ægrotantium temperiei, &c.; non advocentur, niſi præparato corpore, pharmaca; inſtituatur recta & ſevera *ſex non-naturalium* adminiſtratio; & ſui cuilibet cauſæ herpetum retropulſionis opponantur obices [§. 193. 194].

DXLIII. Cautelæ prædictæ & indicata remedia præcavendis herpetibus idonea in curatione variarum herpetis ſpecierum non rarò locum habere videntur. Ordo nunc poſtulat, ut cuilibet herpeti curando utiliora, atque à Clinicis maximè celebrata medicamina referamus.

SECTIO II.

De curatione Herpetum particulari.

DXLIV. HERPES furfuraceus ſummâ cutis teneritate [§. 6.] vel exſiccatione vel quâlibet externâ cauſâ [§. 188. 190.] excitatus, ſpreto regimine interno, ſalivâ [§. 268] vel hydræleo vel balneis [§. 475.] facilè ſanatur.

(a) Joël, praxeos, Lib. X. Sect. III. §. II. pag. 558.

DXLV. Cum crebrò resurgit [§. 54], vel cuti pertinaciter hæret [§. 55.], vel serpit [§. 269.] prout in siccis & calidâ temperie donatis hominibus frequenter evenit; dum externa cura tentatur [§. 544], interna diluentibus [§. 343], sero lactis [§. 354.] largè hausto [§. 355.], nitratis, alkalinis [§. 378.] & cæteris hujusmodi medicaminibus humorum acrimoniam spissitudinemvè retundentibus absolvitur. Vitentur intereà siccantia quælibet (*a*), aër siccus, valida corporis exercitia, spirituosi liquores, cibi peracres, aromatici, &c.

DXLVI. Cum acrimoniæ humorum jungitur nimius corporis ardor, præter assignata medicamina victus sit humidus: ingerantur lacticinia, jusscula ranarum, limacis, viperarum [§. 358]

DXLVII. Cum inveteratus est herpes vel serpit, granulis obsita videtur cutis, & obstructa sunt corpora; expurgetur alimentaria fistula [§. 361.] mercurialibus cum resinosis [§. 366], succis depuratis, catholico, &c. [§. 368.]... prædictis medicaminibus [§. 545. 546.] incassùm tentatis addantur hydrargyrosa... in cacochymicis, senio vel debili corporis constitutione affectis digestiones & vires vino, amaris, &c. restituantur... in obstructis; aperientibus, ferrugineis tollantur infarctus.

DXLVIII. Cum in cute capillatâ suam sedem obtinet herpes furfuraceus, & remediis indocilem se præbet, excidantur barba vel capilli; althææ, rapæ & betæ foliorum decoctis foveatur cutis; dein oleo amararum amigdalarum (*b*) &, si

(*a*) Godefridi Steeghii, Consil. pract. Lib. XI. Cap. II. de furfur. pag. 442. Capivacius, pract. Lib. I. Cap. V. pag. 465.
(*b*) Mercurialis, de morb. cut. Cap. VII. pag. 33.

his non cedat morbus, hydrargyrosis inungatur.

DXLIX. Abrasis furfuribus & sanatâ cute, locus roboretur decoctis myrthi foliorum, oleæ sylvestris, salicis, agrimoniæ, ulmi, &c. (*a*)... vitæ regimen [§. 373.] identidem observetur, ne resurgat herpes.

DL. Herpes squamosus recens, in puris corporibus, quiquè suam sedem in glabris cutis partibus obtinet, vel à causâ externâ ortum duxit, externam tantùm exigit curationem. Verùm, ut demulceatur pruritus, imminuatur cutis ardor; fotu tepido [§. 453. 465.] vel balneis vel fumigationibus laxari debet pars affecta; vel oleosis obtundenda sunt ichoris herpetici salium spicula [§. 138].

DLI. Oleum amigdalarum extrinsecùs applicatum cutis ardorem temperat; minuendo perspirationem humectat cutem; ichorem obtundit; & valdè proficit in herpete squamoso sicco [§. 61] cum cutaceus est [§. 318. 282].

DLII. In ejusmodi cutis defœdationibus olim ex usu erat sanguis humanus (*b*) cujus vices optimo cum successu gessit leporinus (*c*).

DLIII Cum humidi sunt herpetes squamosi [§. 58.], cutis feliciter inungitur oleo salibus alkalinis volatilibus imprægnato. Herpetem squamosum cum achoribus quibus incassùm applicata fuerant varia remedia; præmisso catharctico, linimento ex oleo in quo bullierat rana terrestris, feliciter curavit Baricellus (*d*).

(*a*) Vigier, *Traité des tum. malad. de la tête, Chap. IV. pag. 496. 497.*

(*b*) Th. Bartholinus, act. med. Haffniens; Vol. I. Part. II. pag 306.

(*c*) Cum herpes squamosus totum fermè corpus occupat, sanguinem leporinum laudat Blanchard. instit. chirur. Cap. XVII. pag. 458.

(*d*) V. T. Burnetum, med. prax. de achor. pag. 12. Aetium, tetrab. IV. serm. I. pag. 759. & seq.

DLIV. Ex variis medicaminibus huic (§. 551.) herpeti debellando idoneis [§. 550. 551.] nullum prædictis efficacius datur topicum. Cutem enim abstergit; ichorem obtundit; inspissatos humores attenuat; cutis fervorem, calorem, ruborem, pruritum imminuit, &c. talia maximè præstat Ricini sanguis quo illinitus herpes squamosus humidus mitifigatus & persanatus posteà nunquam recruduit. (*a*).

DLV. Cum herpes squamosus in cute capillatâ suam sedem obtinet & humidus est, citò sanatur decoctis rubi, vitis foliorum, chamemeli; nec resurgit, nisi cùm in saburratis potissimùm, pharmacis expurgatum non fuit corpus. Illis enim abserso capite; facilè, prout observavimus, abigitur.

DLVI. Quòd si herpes squamosus multo madeat ichore [§ 59]; sulphur [§ 412.] & astringentia quælibet [§ 428.] sedulò vitentur; ne, prout evenire vidit Trincavellius (*b*), ichor in organa nobiliora retroagatur.

DLVII. Hìc imprimis opportuna sunt medicamina quæ cutem [§. 422.] siccant, nec tamen humores versùs corporis penetralia repellunt. Tabaci cinerum lixivio vel fumigationibus caput humidâ porrigine seu herpete squamoso humido tractabat Neander (*c*) ... contra psoras humidas, lichenes fetidos, cadmiam vino & oleo tritam feliciter experiebatur Aetius (*d*).

DLVIII. His incassùm tentatis, ad sicciora confugiendum ... Mulier, frustrà vocatis aliis medicaminibus, carbones fabriles pulverisatos bu-

(*a*) A. Lusit. cur. med. Cent. VII curat. XX. pag. 711.
(*b*) Cons. med. Lib. III. Cons. CXIX. column. 689.
(*c*) Tabacolog. fol. 82.
(*d*) Tetrab. IV. Serm. I. Cap. CXXVII. pag. 743.

tiro & pice navali excipiebat, & herpetem squamosum feliciter inungebat *(a)*. Tale medicamentum aliorum experimentis comprobatum *(b)*, infirmius experimento Joelis [§. 467.] observatio docuit.

DLIX. Quidam herpetem squamosum humidum decoctis fumariæ & lapathi abstergunt, dein unguenta ex auro, argento, tuthiâ & plumbo feliciter insumunt *(c)*. unguentum de plumbo in Monacho absolvit lichenis humidi curationem *(d)*.

DLX. Aliis arrident aquæ sulphureæ, præcipuè thermæ bollenses quæ cutis perspirationem fovent, vasa cutanea reserant, expediunt, roborant ac humorum ad affectam partem impetum præpediunt.

DLXI. Cum pruritus acerbior est, corpora feliciter immerguntur in frigidam marinam *(e)*: vel affectus locus cum aceto & saccharo vel gummis pruni, cerasi &c. cum levamine abluitur. Hoc remedio potissimùm utimur ubi herpes squamosus in genitalibus suam sedem obtinet. *Pruritus salsos*, inquit Serenus *(f)* *levat humor aceti*; cujus repetito cum saccharatis usu plures (ubi malum erat tantummodò cutaceum) sanatos fuisse novimus.

DLXII. Halitus aceti calorem cutis adauget, compacta solvit recrementa, perspirationem potenter movet, cutis ruborem evehit, & conges-

(a) P. Forestus, obs. chir. Lib. II. Obs. XIII. pag. 55.
(b) *Livre premier des Observ. chir. Obs. XX. pag. 45.*
(c) J. de Vigo, chir. prat. Lib. IV. Cap. 14. fol. 193.
(d) Amat. Lusitanus, cur. med. Cent. II. Curat. XXXV. pag. 183.
(e) Fallopius, refer. Trincavellio cons. med. Lib. III. Cons. CXIX. fol. 688.
(f) Serenus Samonicus, præcept. salub. de prurig. Cap. VI.

tos in herpetem squamosum humores ubertim eliminat... eadem fermè præstat muria aliorum experimentis & usu comprobata (*a*).

DLXIII. Cum herpes squamosus his remediis obsurdescit; locus affectus scarificetur [§. 442.] (in delicatulis admoveantur hirudines); dein abstergentibus foveatur & paulò validioribus [§. 559.] exsiccetur.

DLXIV. Cum omnia tentamina minùs ritè succedunt, vel pertinax est herpes, vel resurgit, vel in vicinias, prout aliquoties evenit, expanditur; vesicatorio, modò ferat cutis regio, herpes ulceretur; hoc enim tutò, citoquè [§. 500.] subducuntur ichores, expeditur tela subcutanea; siccatur ulcus; nec recidivæ periculum imminet.

DLXV. Qui herpes squamosus devicto viru venereo superest, mercurialibus inunctionibus tractetur (*b*) cum nondùm penitus deletum est: hauriatur sublimatum corrosivum, cujus usu, qui cæteris remediis obsurduerunt, vulgò sanantur herpetes (*c*).

DLXVI. Cum herpes immediatè à lue venereâ sobolescit, hydrargyrosis tractetur. Si herpete jam fœdatum lue venereâ posteà conspurcetur, propria utrique affectioni subsidia seligantur; vitentur extrinsecùs ulceri applicata hydrargyrosa, ne venereus ichor in organa nobiliora dilabatur (*d*).

DLXVII. In impuris & cacochymicis corporibus pharmacis expurgetur alimentaria fistula:

(*a*) A. Trallianus, Tom. I. Lib. I. Cap. IV. pag. 9.
(*b*) Astruc. *Traité des tum. Tom. I. Lib. II. Chap. II. pag.* 282.
(*c*) Fabre, *Traité des malad. vénérien. Tom. II. Chap. XVIII. pag.* 410.
(*d*) Mercatus, oper. med. Tom. II. de morb. gallic. Lib. II. Cap. I. pag. 652.

verùm importuno purgantium usu ne fatigentur ægri, maximè caveamus; secùs, prout in siccis hominibus frequenter evenit, morbus incresceret...Vidit Hoffmannus corporis ardorem cum destitutione appetitûs & somni, maximâ pulsuum debilitate & exilitate in ægro in quo scabies evanuerat postquàm alvus immoderatè subducta fuisset *(a)*.

DLXVIII. In obstructis ægrotantibus, aperientium usus [§. 547.] prorogetur & desecetur corpus antequàm ad topica deveniamus. Cum adsunt corporis ardor & humorum acrimonia, vitæ regimen [§. 545.] observetur : in crassis & pinguedinosis, pituitosisque diuretica [§. 370.], attenuantia, purgantibus interjectis, usurpentur.

DLXIX. Inter ea meritò celebrantur ulmi decocta [§. 389.]... variis frustrà tentatis, decocto cynaræ radicis eradicatus nunquam rediit herpes squamosus humidus *(b)*. Artis Magistros & Julium Cæsarem Claudinum nunquàm in eodem affectu fefellit pilosellæ decoctum quadraginta dies epotum *(c)*.

DLXX. Cum lue venereâ tentantur ægri & hydrargyrosis imprægnatum fuit corpus; guaïaci decoctis, salsaparillâ, kinâ, &c. herpetes squamosi superstites facilè vincuntur; topicis [§. 559.] suo tempore advocatis.

DLXXI. Cum incassùm tentantur sudifica [§. 570.], ad hydrargyrosa recurrendum *(d)*. his ad-

(*a*) F. Hoffmann. oper. med. Vol. III. Cap. V. obs. II. pag. 438.
(*b*) A. Lusit cur. med. Cent. II. Cur. XXXV. pag. 183.
(*c*) Jul. Ces. Claudin. consult. med. Cons. XLVII. pag. 110.
(*d*) Blanchard. instit. chirur. Chap. XVII. pag. 451.

dantur antimonialia cum vitium viſceribus hæret pertinaciter.

DLXXII. Prædictis medicaminibus annuitur locus, cum vires nondum collapſæ ſunt, nec ulceribus exeſi pulmones aut alia viſcera, vel ægrotantes maraſmo confecti.

DLXXIII. His in circumſtanciis *nutritoria* ex vitulo, pullovè, guaiaco ſaginatis; vel dieta ex infuſis kinæ, ſalſæ & guaiaci cum nitroſis, potiùs quàm evacuantia *experimento fidiſſimo* fretus laudat Mercatus (*a*).

DLXXIV. In ſiccioribus tamen corporibus guaiacum, &c. ejuſmodi ſunt acriora, & ſæpè morbum & pruritus adaugent. Verùm guaiaci viribus maximè ſupplere poteſt buxus; cujus ope, dum ſudores eliciuntur, viſcera minori flagrant incendio, nec minùs feliciter abigitur lues venerea (*b*).

DLXXV. Intereà ſcrupuloſa vitæ regiminis habeatur ratio; & cautelæ obſerventur à Veteribus, Aetio imprimis adeò celebratæ (*c*): » ab alvi ſubductione concitatiori greſſu æger ambulet; vel aliquo geſtationis genere utatur; potum convenientem [§. 568. 569. 570. 571. 573.] ſorbeat; exerceatur deterſo ſudore; oleo illiniatur; natet in mare; victus ſit blandus & dulcis; à balneo ſponte vomat multâ aquâ tepidâ, vel digiti mittantur in fauces, ſi id nequeat facere; vitetur ſomnus diurnus: exercitatio à prandio; cœna imprimis differatur: maximè matutinæ ſtudendum; &c. quæ

(*a*) L. Mercatus, oper. med. Tom. II. de morb. gallic. Lib. II. Cap. I. pag. 653. 656.

(*b*) Amatus Luſit. curat. med. Cent. II. Cur. LXLVI. pag. 235. & Cent. III. Cur. IV. pag. 251.

(*c*) Aetius, tetrab. IV. Serm. I. pag. 737. & ſeq.

quidem opportuna reputari debent in inveteratis ac pertinacibus herpetibus ſquamoſis

DLXXVI. Defecato corpore, & incaſſùm tentatis topicis, cum veſicantia ad herpetem ſquamoſum admoveri nequeunt, hic topico Miconis obtegatur: .. Nitri rubri, thuris, aa pug. I. cantharidum purgatarum, ſulphuris ignem non experti, aa pug. ij. therebenthinæ liquidæ pug. xx. farinæ lolii ſext. iij. gith cyathi 3. picis crudæ ſext. ij. m. fiat topicum.

DLXXVII Benignus herpes diſcretus in perfectâ criſi natus, vel à cauſâ externâ, cutis immunditie &c. ortus ſæpè ſponte ſiccatur, & cruſtam induit, quâ decidente ſanatur, omiſſis medicaminibus.

DLXXVIII. Cum pertinacior eſt, acu perforandæ ſunt bullæ ſero refertæ: locus decoctis agrimoniæ, florum chamemeli, ebuli, &c. fovendus eſt. His addatur plumbum uſtum, ubi vehementiùs exſiccandum eſt.

DLXXIX. Ubi cruſtis obtegitur herpes, cremore vel butyro recenti vel pulpâ foliorum porri ſubducantur ſquamæ: dein locus affectus abluatur decoctis abſinthii, ariſtolochiæ, vel aquâ calcis [§. 460.]: quibus incaſſùm tentatis, ad flores ſulphuris (*a*), vel varia plumbi præparata [§. 459], vel ſinapi ſemen tritum recens, tanquam *infallibile remedium* (*b*), deveniamus.

DLXXX. Cum humidus eſt herpes diſcretus, oleoſis imprægnata feliciter applicantur abſorbentia [§. 471]... Ego, inquit Foreſtus (*c*), in pueris

(*a*) Aſtruc. *Traité des tum. Tom. I. Liv. II. Chap. II. pag. 287.*
(*b*) *Liv. I*er*. des obſerv. & cures chirurg. Obſ. XV. XVII. p. 43. 44.*
(*c*) Foreſtus, obſerv. chir. Lib. II. Obſ. VII.

herpetes

herpetes in facie habentibus » cretam, oleum oli-
» varum & acetum vini, *aa* ex omnibus accipio &
» inungo feliciter.

DLXXXI. Cum segniùs agunt hæc medicamina; urgent pruritus, cutis ardores & ichoris stillicidium; cicerum decocto locus abluatur; *cimoliâ*, *creticâ samiâve terrâ*, *pompholige* ac *spodio*, spumâ argenti, vel usto plumbo; cadmiâ tenerâ & adiantho cum rosaceo illito discretus herpes exsiccetur (*a*).

DLXXXII. Cum intenduntur cutis rubor & ardor, & expatiatur macula; scarificationibus vel hirudinibus cruor educatur ad maculæ margines; opportuna suo tempore advocentur topica [§. 580.]

DLXXXIII. Interim in corporibus cacochymicis expurgetur alimentaria fistula, sit severum vitæ regimen [§. 542.]; vesicantibus distrahatur in extremos artus ichorosa colluvies; in febribus catarrhalibus, &c. diuretica, sudifica, vel catharctica pro morbi genio, Naturæ conatibus, ægri temperie & consuetudine, &c. usurpentur.

DLXXXIV. Herpes crustaceus recens & à causâ externâ ortus non raro sponte sanatur. Cum verò altiùs aut latiùs expatiatur; firma corpora in aquas pluviales, medicatas cacochymica mergantur; tepido lacte foveantur pustulæ; quibus maturatis, decoctis hederæ, vitis, &c. abstergantur ulcuscula; & atramento sutorio, vel unguento (quod longè efficacius observatio docuit) enulato cum mercurio, vel tepido lacte sublimato corrosivo tincto tractentur.

DLXXXV. Intereà catharcticis aperientibusque

(*a*) Aetius, tetrab. II. Serm. II. Cap. LXX. pag. 315.

defecentur impura corpora; vere potiſſimùm ac autumno vitæ regimen obſervetur; nec omittantur hydrargyroſa, modò Medico conſtet de luis venereæ præſentiâ.

DLXXXVI. Cum Herpes miliaris puſtulis ſero refertis exaratur; acu pungantur veſiculæ, ſerum exprimatur & ſpongiâ ſiccetur; decoctis lapathi, enulæ, geniſtæ locus affectus abluatur, his adde ſalia Saturni juſtâ aquæ copiâ extenſa, ſic ut nec debiliora ſint, neque calorem & ardorem cutis nimiùm intendant; *aquâve vegeto-minerali* Goulardi *(a)* identidem foveatur.

DLXXXVII. Herpes miliaris, cum ſponte diſrumpuntur veſiculæ, & plorat ichorem, opportunis medicaminibus abſtergatur [§. 559.], Mumiâ minerali Poterii *(b)*, ſublimato-vè corroſivo abluatur; vel chartis combuſtis & aceto temperatis obliniatur. Hoc remedium Galeno & Veteribus comprobatum *(c)*, unguentis quibuſlibet longè præſtantius eſt. His enim obſtipantur cutis ſpiracula, præpeditur ichoris exhalatio & herpetes miliares, cruſtacei, nedùm curentur, ſæpè ſæpiùs exaſperantur *(d)*.

DLXXXVIII. Superſtites in cute duriuſculi tumores [§. 79.] fotibus meliloti, gentianæ, geniſtæ, vel mercurialibus inunctionibus excutiantur.

DLXXXIX. Quòd ſi hæc medicamina herpeti miliari ſanando ſint imparia, maximè convenire poteſt Vigieri linimentum, quòd ſic ſe habet: » Tartari

(*a*) Guérin, hujus aquæ comparandæ modum docet, *maladies des yeux pag. 26.*

(*b*) P. Poterius, pharmacop. ſpargyric. append. pag. 306.

(*c*) Vid. N. Leonicenum de morb. gal. fol. 115. 116. Mercurialem de morb. cutan Cap. IX. pag. 43. &c.

(*d*) Lud. Mercat. de rectq præſidiorum art. med. uſu, Lib. II. C. VIII. pag. 239.

„ calcinati libram 1. infunde in libram 6. aquæ plan-
„ taginis; reſideant ſex horis, dein tranſcolentur;
„ ſtillabit lixivium limpidiſſimum, quod fictili novo
„ oblito plumbo fervere ſinatur, donec liquore pror-
„ sùs abſorpto craſſamentum album in fundo ſuperſit
„ duriſſimum, quod humido loco repoſitum in olea-
„ gineam materiem eliqueſcet.

D L X L. Herpes miliaris recens, contagio communicatus, vel in cute natus bonam intrà criſim, in puris hominibus, deſignatis [§. 587. 589.] medicaminibus facilè curatur. Cum verò impura ſunt corpora, vel aliquo viru tincta; tum priuſquàm ad externam deveniamus, interna cura tentanda eſt emeticis, catharcticis, ſudificis, diureticis &c. ægri temperiei & morbo magis accommodatis: antimonialibus addita ingerantur mercurialia; topicis tractetur herpes; & cum hâc arte coerceri nequit, vel veſicatorio locus affectus ulceretur; vel ſcarificationibus educatur ſanguis; dùm intereà variis auxiliis in curatione generali delineatis humores ex affectâ cutis parte in remotam divertuntur... his irritis fumigetur herpes ope cinnabaris.

DLXLI. Hoc remedium longè tutius eſt Emplaſtris hydrargyroſis quorum ab uſu ſæpè reſurgit herpes [§. 587] præter venereum; adeoquè ſpe ſalutis vanâ ſæpè deluduntur ægrotantes & Medici, quos tædium ab inertiâ medicaminis ſæpiùs invadit.

DLXLII. Herpes exedens benignus [§. 298.] nonnunquam ſponte ſanatur. Cum verò major eſt cutis ardor, majores & numero plures agglomerantur puſtulæ & pruritus eſt moleſtus, &c. perforatis veſicis, ichor exprimendus, dein herpes decoctis ebuli, ſumachi, &c. florum cum vino abluendus.

DLXLIII. Cum hæc medicamina ſegniùs agunt,

ad vehementiora confugiendum ; inter quæ longè præstantiores edit effectus aqua Saturni.

DLXLIV. Cum critico motu in cutem irrumpit herpes exedens, præstat spectatorem agere, quàm conatus naturæ medicaminibus exturbare. imo vidit Swietenius (*a*), varias ejusmodi cutis eruptiones tentatis plurimis non cessisse, licèt purgantibus, sudificis conaretur illarum eruptionem præpædire.

DLXLV. Hæc ità succedunt, maximè cum herpes exedens non uno impetu [§. 300.] critico febriles inter motus erumpit, quoniàm ichor corporis penetralibus impactus ægrè & *partitis transmissionibus* in cutem corrivatur. in his autem circumstantiis valdè periculosum est astringentibus, refrigerantibus, vel siccantibus retroagere materiam ; prout sæpiùs edocuit [§. 301.] observatio (*b*).

DLXLVI. Cum igitur herpes exedens est verè criticus [§. 395.], quiescendum ; ubi crisi imperfectâ [§. 296.] fuit excitatus : attenuantibus, diluentibus cum aromaticis non acrioribus incidendus est morbi fomes ; & vires erigendæ, ut hâc arte factâ despumatione curatio purgantibus & topicis absolvatur.

DLXLVII. Cum verò symptomaticus est prout initio febrium malignarum & pestilentialium sæpiùs evenit [§. 297] ; gravissimum in *morâ* periculum imminet. Ideo citò citiùs ad medicamina confugiendum ; neque dum interna subministrantur, omittenda externa. Emeticis expurgentur abdominis viscera ; sudificis, antisepticis, &c. ejusmodi medicaminibus ægrotantium febri

(*a*) Tom. II. pag. 72. 363. 620. & aliis locis.
(*b*) Eller, observat. de morb. præsert. acutis, Sect. VI. pag. 152. Swietenius, &c.

& temperamento magis congruis defecetur corpus; intereà ſcarificetur herpes exedens, cucurbitulis adducantur excrementa; veſicantibus excitentur variis in cutis regionibus ulcera, ut expediantur corporis penetralia & ad peripheriam adducti vacuentur ichores; cæterùm urgentioribus ſymptomatibus ocurramus.

DLXLVIII. Cum ſerpit herpes exedens & in zonam expatiatur nec tamen admodùm malignus eſt [§. 303.], purgato corpore, advocentur topica [§. 586].

DLXLIX. His incaſſùm tentatis, ubi reſurgit, ultrà-ve progreditur, ſcarificentur illius margines; vel hirudinibus educatur ſanguis; varia ingerantur aperientia, depurantia; pharmacis expurgetur alimentaria fiſtula; topicis abſolvatur curatio.

DC. Cum liveſcit aut in gangrænam degenerat locus affectus ſcarificetur; kinæ decoctis vel ſpirituoſis cum camphorâ foveatur... his incaſſùm tentatis ferrum candens adigatur, & ulcus haud ſecùs ac cachoeticum tractetur.

DCI. In corporibus cacochymicis, ſcorbuticis, hypocondriacis &c. in quibus per intervalla reſurgit, ſit ſeverum vitæ regimen; aperientibus, evacuantibus ſensìm defecetur corpus; neque topicis utamur, niſi priùs confirmata fuerit ſanitas; imprimis autem eligantur medicamina cuilibet temperamento, ætati, &c. magis congruentia, de quibus in curatione generali ſermonem fecimus.

DCII. Herpes eſtiomenus qui ſuccedit ambuſtionibus, cutis excoriationi, phlyctenis, herpeti diſcreto, exedenti, miliari; & cutaceus eſt [§. 317. 318. 224.]; curationem externam tantùm exigit, & decoctis rubi, chamemeli florum, myrthi foliorum vulgò

feliciter abluitur. Cum ſegniora ſunt ejuſmodi medicamina, vino decoquantur; ſæpè renoventur; & eodem impregnatis linteis ulcus ab aeris injuriâ vindicetur.

DCIII. His incaſſùm tentatis adduntur validiora, videlicet ſcoriæ plumbi (a) vel argenti ſpumæ pulveres.

DCIV. Cum ulcera magis humida videntur ac putrilaginoſa; quatuor unciæ aquæ calcis impregnantur drachmâ unâ ſublimati; atque hâc mixturâ illinitus herpes, paucos ut obſervavimus intra dies, exſiccatur (b).

DCV. Cum eſtiomenus ex ſquamoſo ortus his remediis obſurdeſcit, veſicantibus ulcerandus eſt; ichor ex cute ulceratâ & eſtiomeni viciniâ ſubducendus; tum enim abſtergentia & exſiccantia citò curationem abſolvunt.

DCVI. Cum ad nutum non ſuccedunt hujuſmodi tentamina; ſcarificatis eſtiomeni marginibus & vacuatis humoribus, rurſum applicanda ſunt eadem topica.

DCVII. Cum obſtructa ſunt, vel morboſa corporis penetralia; major internæ, quàm externæ curationis habeatur ratio: citò namque topica ſuum ſortiuntur effectum, ubi congruentia ægrotantis temperiei & morbo medicamina præmiſſa ſunt (c). In epynictidibus quas experiebatur juvenis bilioſo temperamento præditus, cum urinis tenuibus, co-

(a) Aetius, tetrab. Serm. I. Cap. 128. pag. 743. P. Aegineta, Lib. IV. Cap. X. pag. 284.

(b) P. Pigray, *chirur. Liv. VIII. des malad. contag. Chap. XIII. pag. 608.*

(c) Vid. obſ. Amat. Luſit. Curat. med. Cent. I. Curat. XVII. pag. 13.

piosis, alvi fluxu, pruritu totius corporis, præcordiorum dolore &c; venæ sectione, purgantibus, stomachicis & absorbentibus magis quàm externis medicaminibus curationem absolvebat Ballonius (*a*).

DCVIII Cum impetigines, psydracia, therminthus, scabies in estiomenum degenerant, inflammantur, dolorem excitant & ulcerantur, solani vel hyosyami succo cum rosaceo foveantur ulcera: *spumæ argenti* vel scoriæ ferri *drachmas octo*, rutæ foliorum *drachmas viginti quinque aceto dilue & rosaceo vel myrtheo excepta illine*. Hoc enim, inquit Aetius (*b*), magno experimento nobis constat.

DCIX. Cum humidiora sunt cæteroquì sanorum ulcera, prædictis medicaminibus adduntur varia plumbi præparata, vel sulphur ipsum [§. 412] cujus virtutes usus comprobavit (*c*) & aliundè vis maligna salibus alkalinis additis efficaciter deletur (*d*).

DCX. Cum estiomenus ex herpete squamoso neglecto ducit originem & in cute capillatâ suam sedem obtinet; cutis ulcerata & granulis obsita copiosos exhalat ichores, &c. abstergentia, discutientia, &c. maximè locum habent, quibus mundetur ulcus, reserentur cutis vascula & glandulæ, roborentur; tenuentur humores, copiosiùs exhalentur. Talia sunt absynthii, chamemeli, serpilli, matricariæ, baccæ lauri, radices ireos, condita sacculo & lixivio ligni juniperini decocta quibus ablutum citò sanatur caput (*e*).

(*a*) Ballonius, consil. med. Tom. I. cons. XXXX. pag. 135. & seq.
(*b*) Aetius, tetrab. II. Serm. II. Cap. LXX.
(*c*) Blanchard. instit chir. Cap. XXII. pag. 451. Emm. konig. descript. mater. med. off. Francof. pag. 48.
(*d*) Idem ibid.
(*e*) Mart. Rulandus, cur. med. Cent. I. Cur. LIV.

DCXI. Neque enim eorum sententiæ suffragamur, qui capitis ulcera manantia potissimùm in infantibus esse sibi relinquenda, quòd eos à gravioribus ærumnis hæc vindicent. Præstat, ut monet Mercurialis (*a*), ejusmodi morbos ab ovo perimere (præmissis pro re natâ catharticis, medicaminibus internis & severo vitæ regimine): Secùs in molestissimam tineam & ulcera artis aut vitæ viribus indomabilia degenerant; vel circa pubertatem sanati gravissimis viscerum abdominis & pectoris, capitis imprimis, ægritudinibus ansam præbent vel in posterum suppeditabunt.

DCXII. His topicis curatus resurgat estiomenus [§. 610.], frustrà eâdem arte rursùm tentaretur, quoniam cutis vasculorum & glandularum infarctus solis discutientibus eradicari nequeunt; frustrà sublimato corrosivo vel hydrargyrosis illiniretur herpes; frustrà balnea, fotus &c. ad usum vocarentur. Sola curationem excisis capillis absolvere solent vesicantia estiomeno applicata.

DCXIII. Cum tinea magis in altum expatiatur [§. 97.] scarificentur ulceris margines, abstergantur [§. 610], spongiâ & topicis [§. 603] exsiccentur.

DCXIV. Quidam, cum Emplastra fortiora &c. nihili profecêre, utuntur pice navali, & farinâ quâ totam tineam obtegunt, humores ubertim attrahunt & caput exsiccant: ast ejusmodi remedium, licet cum successu tentari possit (*b*), maximè molestum est & aliundè pilorum radices avellit, qui posteà sæpè resurgere nequeunt (*c*).

(*a*) Hier. Mercur. de morb. cutan. cap. X. pag. 44.
(*b*) Brouzet, *Educat. médécin. des Enfans*, *Tom. II. Ch. II.* §. I.
(*c*) P. Pigray, *Chirur. Liv. VIII. Chap. XIV. pag.* 612.

DCXV. Præſtat in his circumſtantiis, præcipuè cum in latum, altumvè ſerpit tinea, & ad oſſa extenditur, ſcarificare tumidas margines; putrefactas abſtergere, ſpongiâ ſiccare; ferro candenti adurere; immiſſo linteo carpto ad cicatricem ducere.

DCXVI. Hoc modo ſiccari poſſunt ulcera cacoethica [§. 97.] quæ in aliis corporis partibus ſitæ ſunt; & vitantur incommoda cauſticis potentialibus inferenda. 1°. enim unguenta acribus impregnata ſæpè putredinem adaugent: 2°. alumen, vitriolum, ſpiritus nitri, ſal vitrioli vel ſulphuris moleſtum ſæpè dolorem inferunt; ichorem herpeticum & humores cogunt, & ſanas partes vel & infarctas, nec dum vitâ orbatas putrefaciunt; aliundè oſſibus non parùm nocent: 3°. mercurius, arſenicum & metalla acidis præparata totum corpus non rarò ſuccutiunt: 4°. alkalia quælibet acriora vehementiùs arrodunt, irritant, putredinem adaugent: 5°. horum omnium ægrè, ignis effectus ac vires facilè moderari poſſunt.

DCXVII. Cum ægri actualia cauteria abhorrent; ulcera Ægyptiaco tractanda ſunt; putrilaginoſa caro ſuperſtes præcipitato rubro deſtruenda; & ulcus more ſolito ad cicatricem ducendum.

DCXVIII. Notandum tamen eſtiomenos qui circum articulos inſident, ſibi relinquendos eſſe; ac tantummodò ſuis ſordibus tum interno tum externo regimine expugnandos; herpetes venereos ſuis ſpecificis abigendos; ulcera narium cum oſſium ut potè minùs robuſtorum carie, cauteriis actualibus non raró exaſperari, &c.

DCXIX. Herpetes, qui cancri naturam redolent, quique trans telam ſubcutaneam non expatiantur, ſcalpello reſcindantur, vel in circulum ap-

plicatis causticis lapidibus auferantur; & idoneis medicaminibus [§. 487.] ad cicatricem ducantur.

DCXX. Cum cutacei sunt & illæsa corporis penetralia; oleo antimonii absumatur ulcus, solani vel hyosyami succo abluatur; more solito siccetur.

DCXXI. Ubi verò malignior est [§. 308.], in carnes & ossa ipsa expatiatur, & obstructa sunt viscera, intactus maneat estiomenus; narcoticis obtundantur dolores; & mali funesti effectus severo vitæ regimine coerceantur.

DCXXII. Varias cautelas herpetibus qui pertinaciter in cute hærent, vel descriptis medicaminibus non cedunt, abigendis idoneas hìc omittimus, cum in curatione generali traditæ fuerint.

DCXXIII. Qui estiomeni cum scrophulis, lue venereâ, scorbuto, rhumatismo, arthritide, &c. coincidunt, curentur medicaminibus huic vel illi morbo magis idoneis quæ fusè docuerunt Lind. Sydenhamus, Swietenius, &c.

DCXXIV. In morbis ex retropulso herpete scaturientibus, vel ichor in corporis penetralia vagatur, vel jam in visceribus decumbit... cita sit medela, nam utrobiquè periculum in morâ.

DCXXV. In priori casu vires erigantur cardiacis, sudificis levioribus, balneis, fotibus, fumigationibus laxetur cutis; cucurbitulis ad affectam partem evocentur ichores; scarificatione subducantur; cauteriis, vesicantibus actuosioribus [§. 501.] divertatur è præcordiis humorum colluvies; causis herpetum retropulsionis [§. 191. 192. 193. 194.] opponantur obices; vires scrupulosè sustententur: interìm ità dirigantur medicamina, ut in viscus læsum potentiùs & citiùs agere, ac ichorem ex corporis penetralibus revellere valeant.

DCXXVI. In posteriori, cum ichor traditâ methodo [§. 625.] non potuit revocari, funesti retropulsionis herpetum præpediantur effectus dietâ severâ, venæ sectione, enematis, catharcticis, emeticis (hìc imprimìs valet kermes minerale), diureticis, nitratis, aperientibus, aromaticis, maximè kina cum camphorâ & nitro (quibus exitiosi spuriarum inflammationum exitus his in circumstanciis felicitèr præcaventur); enulâ à practicis adeò celebratâ cura perficiatur.

SECTIO ULTIMA.

De Methodo sibi relictos herpetes reprimendi.

DCXXVI. CUM herpetes tractari renuunt [§. 332.]; tractati Medicorum operas eludunt; vel curati resurgunt: superest, 1o. ut aperientibus, diureticis vel catharcticis identidem expurgentur corpora; 2o. cibis blandis & potu convenienti sustententur; 3°. cauteriis minuatur ichoris ad ulcus herpeticum corrivantis affluxus; 4°. ab aëris injuriis vindicentur herpetes; 5°. munda serventur die quâlibet ulcera & suis sordibus expurgentur; 6°. vitentur omnes causæ quæ huic vel illi herpeti magis occasionem dederunt; &c. quæ omnia ex dictis facilè possunt erui.

ERRATA.

PAg. 7. lin. 2. ausam, *lege* ansam
pag. 15. lin. 18. quàm, *lege* quam
eadem pag. lin. 21. etsi, *lege* & si
pag. 17. lin. 8. fœtido, *lege* fetido
pag. 18. lin. 2. fœtor, *lege* fetor]
pag. 20. lin. 16. obtegitur, &, *lege* & obtegitur
pag. 23. lin. 19. 20. epynitidum, *lege* epynictidum
pag. 26. lin. 18. cun, *lege* cum
pag. 30. lin. 6. nt, *lege* ut
eâd. pag. lin. 33. fædus, *lege* fœdus
pag. 31. lin. 28. accrimoniâ, *lege* acrimoniâ
pag. 34. lin. 11. fæminis, *lege* fœminis
eâd. pag. lin. 18. quò, *lege* quo
pag. 36. lin. 6. cephalagiam, *lege* cephalalgiam
eâd. pag. lin. 25. sobolovêrunt, *lege* sobolevêrunt
pag. 37. lin. 18. quod, *lege* quot
pag. 38. lin 2. ydiosyncraria, *lege* ydiosyncrasia
pag. 39. lin. 8. hetpeticorum, *lege* herpeticorum
pag. 42. lin. 8. actitatem, *lege* acritatem
pag. 45. lin. 6. fœtum, *lege* fetum
pag. 53. not. a pituitù, *lege* pituita
pag. 58. lin. 5. narium, mutilationes, *lege* narium mutilationes
pag. 60. lin. 2, novaculorum viru tinctorum, *lege* novacularum viru tinctarum
pag. 66. lin. 30. discrimnis, *lege* discriminis
pag. 67. lin. 3. nonnonquàm, *lege* nonnunquam
pag. 68. lin. 29 pærgressâ, *lege* prægressâ
pag. 74. lin. 14. iu, *lege* in
pag. 80. lin. 10. fœtui, *lege* fetui

pag. 84. lin. 19. ſernm, *lege* ſerum
pag. 90. lin. 33. vitæ regimine, *lege* abſque vitæ regimine
pag. 93. lin. 18. ſervatur, *lege* ſervetur
pag. 102. lin. 28. tranſmiſiit, *lege* tranſmiſit
pag. 104. not. a. Skeukium, *lege* Skenkium
pag. 108. not. d. Alpius, *lege* Alpinus
pag. 114. lin. 16. *ſangninem*, *lege ſanguinem*
pag. 115. lin. 21. mercuralium, *lege* mercurialium
pag. 116. lin. 22. *ponatur nota* (d) & ibid, lin. 24 *notæ littera* c. *legatur littera* (e)
pag. 118. lin. 27. chamæmeleum, *lege* chamemelum
pag. 120. lin. 11. confluentium, *lege* confluentem
pag. 122. lin. 19. not. *(g) deleatur, cæteræ ordine alphabetico legantur*
pag. 127. not. (b) Walzchutidius, *lege* Walſchmitdius
pag. 137. lin. 14. mutarur, *lege* mutatur
pag. 138. lin. 23. quâlibe, *lege* quâlibet.

